

Genomgångna täkter

De täkter som tas upp här är dem vi har uppgift på och i några fall täkter som vi har stött på vid våra genomgångar i fält. Uppgifterna härrör från genomgången 1996-1997, där sedan dess nya uppgifter om t.ex. tillstånd kan ha tillkommit. Vissa av de här upptagna är redan nedlagda, men vi anser att de bör finnas med eftersom de ofta blir föremål för diverse miljöstörande verksamheter såsom motorcykelåkning, skytte med hagel, nedskräpning inklusive deponering av miljöfarligt avfall m.m. Beträffande skytte med hagel så bränns stundtals plastpatronerna på plats, liksom att lerduvor sprids i markerna, förutom blyhagel. Därtill öppnas ibland gamla täkter, både efterbehandlade och inte, åter eftersom det ofta finns material kvar att hämta. Dessa nyöppningar är ofta av typen husbehovstäkt.

Uppdelningen av täkterna följer främst avrinningsområdena, d.v.s. Indalsälven, Selångersån och Ljungan. Därtill finns täkter i övriga områden, som har viss slagsida till Njurundaregionen samt Alnön. Dessa avvattnas till mindre bäckar som mynnar direkt i havet. Rapporten har även ett särskilt kapitel för bergtäkterna som är få och stora, men där några ligger inom de större vattendragens respektive avrinningsområden. Slutligen finns ett litet kapitel om matjord.

I samtliga täkter som miljökontoret har besökt har foton tagits som referens för uppföljande verksamhet.

När texten refererar till översiktsplan (ÖPL) är det planen från 1990 som avses.

Noteras bör att i textbeskrivning nedan för resp. täkt kan finnas synpunkter som noterats vid första besöket, men där åtgärd sedan kan ha utförts.

Vi har också infört ett **P i marginalen** vid de täkter där vi idag (2006) anser att efterbehandling saknas eller är starkt bristfällig och ett (**P?**) **i marginalen** där efterbehandling kan diskuteras. Vi har räknat till **18** täkter där efterbehandling saknas eller är otillfredsställande. Täkter där efterbehandling kan diskuteras är ytterligare **15** stycken. Det innebär inte alltid att efterbehandling gjorts på resterande täkter, utan i en del fall att täkterna har ett utseende som kan accepteras landskapsmässigt och där spontan återväxt skett på ett bra sätt eller att andra biologiska värden uppstått.

A) Inom Indalsälvens avrinningsområde (utom bergtäkter)

1) Holms-Västbyn 1:6 (grustäkt)

P Beslut: länsstyrelsebeslut 1994-01-11, omfattar 20 000 ton grus på en yta av ca 3 ha och gäller förlängning av tidigare tillstånd. Täktillstånd gällde till och med 1999-09-30.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inga kända natur-/kulturmiljövärden finns.

Beskrivning av täkt och omgivning: stenig grustäkt som ligger på norrsluttningen av Vilstensberget. Ursprungligen har funnits tallskog, numera omges täkten av ett hygge med inslag av löv.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Biogeologiska värden: till värdena i omgivande natur finns ett antal grova aspar. I kanten av täkten finns en myr. Viss påverkan på myren kan ha skett i och med att massor tryckts upp mot myrkanten. Damm i närheten där vi har funnit mindre vattensalamander.

Ytvatten: se ovan.

Grundvatten: täkten är till ytan stor, men grund. Avståndet till grundvatten verkar litet, att döma av en grönskande zon mitt i täktens östra del. Dock bedöms risken för grundvattenförorening som liten.

Hantering av bränslen och kemikalier: ingen förvaring av oljeprodukter förekom vid besöksstillfället.

Buller (-risk): stort steninslag i täkt. Avståndet till bebyggelse är stort.

Efterbehandling: enligt beslut skall skogsplantering ske.

Miljökontorets bedömning - vid efterbehandling av täkten bör beaktas biotopvärden såsom potentiell våtmark, solexponerad öppen grussluttning, stenröse och hänsyn till närliggande våtmark. Lämpliga stenar finns även för biotopvård av vattendrag.

2) Västana 2:7 (grustäkt)

Beslut: tidigare husbehovstäkt, nu tillstånd till 2012-12-31 48 000 ton.

Beskrivning av täkt och omgivning: täkt av sten och grus som ligger i närheten av Mussjön intill den värdefulla Vackerlandån. Omgivningen består av barrblandskog.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för friluftsliv/rekreation.

Biogeologiska värden: Vackerlandån har stort värde som biotop för två sårbara arter, utter och flodpärlmussla. Båda är så kallade ansvarsarter för Västernorrlands län, d.v.s. vi har ett särskilt ansvar i länet att bevara dem i ett riksperspektiv. I omedelbar anslutning till täkten finns en myrstack, som kräver försiktighet vid efterbehandling av täkten. Här kan man även spara en del av den solexponerade slänten utan efterbehandling för insekternas skull. Ingen verksamhet pågick vid besöksstillfället 1996. Enligt anmälan skulle täktverksamheten vara avslutad 1996-08-30. Vid återbesök 1997-08-22 var verksamheten mycket utökad, med stora upplag, spår av oljespill.

Ytvatten: ligger nära Vackerlandån, se ovan.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - i täkten fanns sten, som vid efterbehandling av täkten bör sparas som rösen för att gynna ormar/ödlor, groddjur, lavar och mossor. Stenarna kan också användas för biotopvårdande syften vid återställning efter flottningsrensning av vattendrag. Spontan återväxt är att föredra.

3) Järkvissle 5:38 (grustäkt)

Beslut: ej tillståndsgiven husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivning: strax söder om täkten Västanå 2:7 finns sår efter en äldre täkt. Massor har här tryckts upp till någon meter från Vackerlandån. De är dock numera till stor del överväxta och bör inte röras. Ligger i barrskogslandskap.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för friluftsliv/rekreation.

Biogeologiska värden: slänterna är syd- och sydvästvända. Början till återkolonisation finns i alla slänter. De öppna och solbelysta partierna av slänterna gynnar insekter och behöver inte åtgärdas.

Ytvatten: ligger nära Vackerlandån, se ovan.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - i täktbotten finns ett område med sten i storlek från en till ett par decimeters diameter. Här har vegetationen svårt att få fäste och en övertäckning skulle kunna gynna efterbehandlingen. Stenarna skulle också kunna dras ihop till ett röse, och ett litet våtmarksområde kunna bildas i groppen. Härvid skulle groddjur m.m. gynnas.

(P?) 4) Järkvissle 5:41 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsetillstånd 1996-01-02, med totalt uttag av grus på 60 000 ton på en yta av ca 1,5 ha. Tillstånd till och med 2001-09-30.

Beskrivning av täkt och omgivning: pågående grustäkt, där täktområdet ligger i närheten av Mustjärnen intill den värdefulla Vackerlandån. Täkten ligger långt från bebyggelse och omges i övrigt av barrblandskog.

Nuvarande täkt bedrivs i en ås i riktning från ån, i en västsluttning. Dock har täkt bedrivits inom ett stort område och någon successiv återställning enligt villkor nr 5 i täkttillståndet synes inte ha skett. I täkttillståndet anges som villkor nr 7 att ett skyddsavstånd om 10 m ska hållas till Vackerlandån. Detta skyddsavstånd hölls inte vid vårt besök. Bl.a. fanns spår efter fordon som körts tvärs igenom ån. Enligt täktinnehavaren har det skett i samband med avverkning på andra sidan ån.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för friluftsliv/rekreation.

Biogeologiska värden: Vackerlandån har stort värde som biotop för två sårbara arter, flodpärlmussla och utter. Båda är så kallade ansvarsarter för Västernorrlands län, d.v.s. vi har ett särskilt ansvar i länet att bevara dem i ett riksperspektiv.

Skogsvårdsstyrelsen har även utsett delar av området till nyckelbiotop.

Vid besök 2005 noterade miljökontoret förekomst av (gul) svärdsilja, en fridlyst art i länet.

Ytvatten: ligger nära Vackerlandån, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: inga oljor eller bränslen förvarades i täkten.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Nedskräpning: i ett grävt dike längs Vackerlandån påträffades 1996 en mängd skräp som deponerats, till synes vid flera olika tidpunkter. Bland annat fanns textilier, papper, trä och järnskrot på platsen. Vid återbesök 970822 fanns wellpapp och plast nyligen deponerat. Området var städlat vid besök 971028, efter kontakter med innehavaren.

Skytte: visst skytte pågår i täkten, där lerduvor återfanns.

Efterbehandling: skogsplanteras enligt beslut.

Miljökontorets bedömning - ingen speciell synpunkt på efterbehandling bedöms i nuläge annat än landskapsanpassning och återställning av skydds zoner, liksom skog där lövträd prioriteras vid vattnet men där barrträd givetvis får komma in.

5) Sillre 2:6 (moräntäkt)

Beslut: nedlagd och efterbehandlad täkt (slutbesiktigad 1992-08-27) mindre moräntäkt, som omfattade 6 000 ton (länsstyrelsebeslut 1992-07-07 till 1993-09-01).

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård och friluftsliv/rekreation.

Efterbehandling: har skogsplanterats.

6) Sillre 1:6 (bergtäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1997-05-15, om max 100 000 ton fast berg på en yta av ca 2 ha. Tillstånd gäller till och med 2002-09-30. Nu gällande tillstånd omfattar 199 000 ton och gäller t.o.m. 2013-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: bergtäkt som ligger på en sluttning som vänder åt öster och Oxsjön. Är belägen i ett kalhygge, men där angränsande barrblandskog ansluter strax intill. Utgörs av en utvidgning av tidigare bergtäkt, med annan exploatör där slutbesiktning skedde 1992-08-27.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: täktområdet gränsar i sydväst mot avgränsningen för riksobjektet Nedre Indalsälven.

Biogeologiska värden: främst i anslutande skog där det bl.a. finns större aspar.

Efterbehandling: landskapsanpassning och skogsplantering lämpligt.

7) Åsen 1:25 (grustäkt)

Beslut: mindre, nedlagd täkt vid väg och dansbanan i Åsen. Täkt av grus och sand i länsstyrelsebeslut 1993-12-30 och som omfattade 1 700 ton och gällde till och med 1995-09-30.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård och friluftsliv.

Biogeologiska värden: viss betydelse för insektsliv möjligen.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - inga åtgärder är nödvändiga även om grushög finns kvar. Dock bör noteras att området ligger inom riksintresse för naturvård och friluftsliv/rekreation.

8) Nilsböle 1:30 m.fl. (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1985-09-12 gällde fortsatt täkt av sand och omfattade 15 000 ton inom en areal om 5 000 m². Beslut t.o.m.1995, där täktplan upprättades redan 1973.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet ligger alldeles intill Indalsälven och gränisar mot norr till jordbruksmark. Täktverksamhet har bedrivits sedan 40-talet och material har bortförts från en lång sträcka intill älven. Det senaste täktillståndet gick ut 1995. Ungskog av löv har börjat återkolonisera branterna upp mot jordbruksområdet. I ett område vid älvstranden har vegetationen röjts undan och någon typ av maskiner planat ut marken mot stranden.

Spontan återkolonisation har skett i stora delar av tidigare täktområde, på sluttningarna spec. Botten består dock av en till stora delar, utom strandkant, obeväxt plan yta. I ett parti har vatten från ett dike ovanför täkten letts ut i tätkanten, varvid finmaterial spolats bort och en stenig ravin bildats. Här låg en del järnskrot som måste städas undan.

I återkoloniserade delar av täkten (speciellt i en ”ravinbildning” där träd vuxit ganska långt) ska ingen återställning ske. Ett parti där träd på ovansidan täkten håller på att rasa jämnas till, liksom kanten mot Indalsälven. Så lite som möjligt av befintlig vegetation rörs. Samråd med ägaren till jordbruksmarken ovan täkten bör ske, så att efterbehandlingsåtgärderna inte inkräktar på hans mark.

Riksintresse/ÖPL/ kända värden: täktområdet ligger inom riksintresse för naturvård, friluftsliv/rekreation och inte långt från områden med höga/mycket höga kultur- miljövärden. Ligger även inom viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: konstigt nog finns inga spår efter backsvalor. Lövvegetation på väg att bli fin fågellokal. Blottlagda branter potentiella lokaler för backsvalor, insekter och kräddjur, speciellt då de är sydvända.

Friluftsliv: i täktbotten av äldre delar av täkten har kanotverksamhet etablerats. Delar av täktområdet utgör campingplats och har möjlighet till övernattnig för kanotister m.m. Beaktande de i övrigt ganska branta och svårtillgängliga stränderna utmed Indalsälven, är det bra om området även framledes kan utgöra ett friluftsområde. Berör inte heller skyddsområde för vattentäkt, vilket skulle ha medfört restriktioner.

Ytvatten: ligger nära Indalsälven, se ovan.

Nedskräpning: en del material finns kvarlämnat i täkten. Innehavaren har använt den gamla täktbotten som upplag för diverse material, som ska städas undan efter samråd:

* Sand/grus körs in i täkten och används i efterbehandlingsarbetet

* Plåttrummor kommer att lämnas till skroten.

* Betongsten och betongrör fraktas bort, speciellt eftersom det är armerat och kan läcka ut järn. Vi diskuterade inte vart det ska lämnas, miljökontoret har i efterhand

Bilaga 1. Genomgångna täkter

kontrollerat att (...), Råsta bergtäkt, tar emot betong för krossning och återvinning till en kostnad av 20 kr per ton. För att materialet ska utnyttjas på bästa sätt vill vi att ni kör materialet dit - har ni andra synpunkter på vart det ska få ni höra av er innan borttransport.

* Räckesten läggs upp i snyggt upplag där tidigare sandhögar legat. Sten som anses för dålig för att sparas kan användas i återställningsarbetet.

Skytte: skjutning sker i täkt i mindre omfattning

Efterbehandling: har genomförts i samråd mellan täktinnehavare och miljökontor, med länsstyrelsens medgivande. Viss inskränkning i tänkt efterbehandling beror på åkermark ovan täktbrant som kan erodera om lutning ändras och där etablerad vegetation samtidigt måste tas bort. Det är viktigt för friluftsliv att det finns områden vid älven som är lättillgängliga, eftersom Indalsälvens stränder är något svåra att komma till. Det finns heller inget skyddsområde för vattentäkt som kan inskränka verksamhet här.

Kvarlämnat material i form av cementrör med armeringar, järnskrot, tunnor etc. har tagits bort i stort efter miljökontorets påpekande, men där stenblock än så länge finns kvar.

9) Lill-Vallsjön (grustäkt)

Beslut: ej tillståndsgiven husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivning: husbehovstäkt som ligger på strandskyddsområde ca 50 meter från Lill-Vallsjön. Miljökontoret har inte tidigare känt till täkten men har uppmärksamats genom klagomål. Enligt uppgift skall här läcka olja från dunkar. Grustäkt som ännu har aktiv brytning. Utövare har kontaktats och skall åtgärda.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger enligt ÖPL inom område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse. Ligger därtill inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: ?

Ytvatten: ligger nära Lill-Vallsjön.

Efterbehandling: ?

P

10) Sillre 3:9 (moräntäkt)

Beslut: ej tillståndsgiven husbehovstäkt, skogsbolag.

Beskrivning av täkt och omgivning: husbehovstäkt, bolagstäkt, som ligger inom strandskyddsområde för Oxsjön. Täkt av morän där ingreppet i naturmiljön är mycket stort för att vara en husbehovstäkt. Nyanlagd väg till täkt som också har medfört stort ingrepp i landskapsbilden. Vägen passerar bebyggelse, som därtill ligger ca en halv till en kilometer från täktområdet.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Ligger även inom strandskyddsområde för Oxsjön.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Biogeologiska värden: inga noterade.

Ytvatten: ligger nära Oxsjön, se ovan.

Efterbehandling: aktiv täkt, skall avslutas nu med efterbehandling.

11) Skällsta 3:1 och Österhängsta 1:1 (matjordstäkt)

Beslut: tillstånd till matjordstäkt har sökts på fastigheten. När det gäller kommunens syn har miljönämnden och planeringsutskottet avstyrkt tillstånd. Uppgifter om att mark för uppodling finns hos lantbrukare i trakten har nått miljökontoret, vilket stärkt vår syn som även utvecklas inom kapitel om matjordstäkt, se kapitel 8 ovan.

Beskrivning av täkt och omgivning: området för den tänkta täkten ligger i ett jordbrukslandskap på gränsen till skog. Den tilltänkta platsen består idag av en åkermark där fältskiktet består av bl.a. timotej, tuvtåtel, älgört, och där marken sluttar svagt. Bård mot öster med blandskog, mest gran men även lärk och gråal medan det mot väster i stort är öppet.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: berört område ligger inom riksintresse, naturvård och friluftsliv, för Indalsälvens dalgång, där bl.a. påpekas ”mycket vacker landskapsbild”. Ingrepp i dalgångens landskapsformer undviks - exempelvis täkter, enligt ÖPL för Sundsvalls kommun. Matjordstäkt kanske dock inte avses. Ligger även inom viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: del av ett odlingslandskap, igenväxande odlingsmark som övergår i lövsuccesion.

12) Kävsta 2:4 (grustäkt)

Beslut: ej tillståndsgiven husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivning: ligger strax innan bron över älven sett från sundsvallshället. Man kör in på liten väg åt vänster och strax bortanför starkt nedskräpad ravin ligger den. Är ganska stor, och hög med brant brytning. Ligger i ett lövdominerat landskap och nära mindre vattendrag. Överhuvudtaget finns det en hel del husbehovsuttag utefter älven på flera platser.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: berört område ligger inom riksintresse för friluftsliv. Ligger även inom viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: ligger i lövskogsområde med flertal raviner och bäckar. Kan utgöra potentiell backsvalelokal.

Ytvatten: ligger nära Indalsälven, se ovan.

Efterbehandling: aktiv täkt?

P 13) Dacke 1:64, 2:442, 2:48, ev 5:1 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivningar: ligger på nordsluttning vid Indalsälven. Lövgeneration på väg upp. Dåligt efterbehandlad täkt med upplagsplatser för diverse fordon och maskiner. Delar av täktområde har pågående husbehovstäkt. Upplagsplats för diverse fordon och maskiner samt terrängkörning med motorcykel. Delvis asfalterad yta i botten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård och friluftsliv. Ligger även inom viktigt turistområde. Del av Indalsälvsåsen.

Biogeologiska värden: del av Indalsälvsåsen, kommande värden i lövskog. Sydvända solbelysta grus-/sandytor av värde för insekter m.m.

Friluftsliv: tänkbar kanotrastplats. Fritidshus i väster.

Ytvatten: ligger vid Indalsälven. Täktområde mycket nära älven med dålig skyddsbård.

Nedskräpning: Asfaltrester finns i botten av täkt nära älven.

Motorcykelåkning: tydlig bana uppförd för motorcykelkörning.

Övrigt: ej med i genomgång 1996-1997.

Efterbehandling: Dåligt efterbehandlad. Bättre terränganpassning utan att skada uppkommande lövskogsgeneration önskvärt, liksom borttagande av asfalt m.m. Terrängkörning bör upphöra.

Nya eller de som inte kom med vid genomgång 1996-1997

14) Åsen 5:14 (bergtäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2006-09-30 på totalt 99 000 ton.

15) Paljacka 2:1 (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

16) Skälsjön 1:1 (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

17) Återvänningen 1:1 (moräntäkt)

(OBS! Tillhör Ljustorpsåns avrinningsområde med huvudutbredning i Timrå kommun.)

Beslut: ?, husbehovstäkt, skogsbolag, mängd 15 000 ton.

Ytvatten: ligger nära Återvänningsån.

Diverse husbehovstäkter

Här och var ligger husbehovstäkter, ofta i anslutning till skogsbruk/skogsbilvägar. Ingreppsbilden kan ofta vara väl så stor som för tillståndsgivna täkter.

B) Inom Selångersåns avrinningsområde

1) Sodalen 7:1 (grustäkt)

P

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: gammal täkt som har lämnats utan åtgärd. Består idag av branter som ständigt eroderar och delvis utsläntade partier, där spontan återkolonisering har skett, främst lövskog. Därtill finns diverse grushögar kvar på området. Verkar även som gammal landsväg/riksväg passerat här, asfalterat bitvis. Täktsår ligger ganska långt från ån i sydvästläge. Hel del skräp/skrot i täkten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Åsen har naturvärdesklass III, d.v.s. områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt.

Biogeologiska värden: det biologiska värdet knyts främst till insekter eftersom täkten vänder sig mot söder. Även torrängsflora kan trivas. Därtill näraliggande riksintresset Sulån givetvis. Damm strax ovanför täkten där miljökontoret har funnit mindre vattensalamander i mängd. Gruset tillhör Sundsvallsåsen och har på berörd sträcka klassificeringen tre, d.v.s. begränsat geologiskt värde. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Nedskräpning: tyvärr har man lämnat kvar mycket järnskröt strax bortanför täktområdet, inte långt från Sulån - plåttunnor, byggnadsdelar, balkar etc. Därtill finns i täkten en del skräp, batterier m.m. Hushållsskräp vid täkten och mot ån till finns en mängd skrot oljefat, järnskröt m.m.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - delvis har spontan återbeskogning skett. Det branta partiet eroderar varför vegetation inte kan etableras. Denna del kan avsläntas i och för sig eller att den blottlagda branten kan vara intressant för insekter eftersom den ligger i solläge. Ingen större fara för människor. Ån påverkas inte heller. Där spontan igenväxning sker, österut, skall man inte röra något. Högen kan också jämnas till. Fina biotopvårdsstenar finns till vattendrag. Uppstädning av skrot m.m. måste ske.

2) Sodalen 3:1 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1997-06-19 medgav fortsatt täkt på 55 500 ton sand/grus till och med 2002-09-30. Beslutet har styrts upp genom STRAM:s - intentioner: ”åsgrus fr.o.m. 1997 endast bör restriktivt nyttjas för speciella ändamål som ballastmaterial i betong och där annat material ej finns att tillgå.”

Nytt tillstånd medger uttag av 70 000 ton t.o.m. 2010-12-31.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet ligger i Sodalen, mellan Bladtjärnen och riksintresset (för naturvård) Sulån. Längst i väster har täktverksamhet skett fram till 1988, som nu täktinnehavaren håller på att efterbehandla. Täktverksamhet har skett under en längre period. Efterbehandlingen ser bra ut, med bra släntlutning. Ämnar sedan ha kor här betande så småningom. Att tänka på är att inte tömma ut ett fint kärr i ovankanten på täkten. Likaså att upplagt material utefter Sulån tas bort. (Erosion har skett vid översvämning därefter, där kärret tömdes i stort men där backsvalor fick en ny brant att häcka i då en ravin bildades. Svalorna har tidigare häckat i småhögar utmed väg ned till täktområdet.).

Nuvarande täktområde har en riktning mot öster. Här har en väg dragits några meter endast från Sulån. Uppställningsplatser finns också mycket nära ån, liksom en vändplats. Nuvarande täktbotten ligger under Bladtjärnens yta, troligen under dess botten, därtill endast ca hundra meter från tjärnen. Det är mycket viktigt att tänka på att inte brytning påverkar tjärnens vattenhållande förmåga. Vid besök fanns även ett däcksupplag i täkten, nära ån.

Riksintresse/ÖPL/kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Gruset tillhör Sundsvallsåsen och har på berörd sträcka klassificeringen tre, d.v.s. begränsat geologiskt värde. Åsen har naturvärdesklass III, d v s områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: förekomst av större flodpärlmusslor. Backsvalebön i täkt. Kärr i anslutning till efterbehandlad del av täkten (i stort tömt, se ovan). Bladtjärn är en viktig lokal för både större och mindre vattensalamander (miljökontor inventerat vår/sommar 1998). Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: i övrigt verkar hantering av oljor ske utan spill. Täktområdet bör markeras i övre del av säkerhetsskäl. Grundvattenrör bör sättas ut. Oljetunnor låg direkt på backen vid besök -96.

Nedskräpning: nära ån har ett stort upplag med bil-/motorcykeldäck lagts upp, även några bilvrak står här. Allt skall enligt uppgift tas bort inom kort. Bortanför täkten har en väg dragits där avbaningsmassor ska läggas upp mot ån till. Miljökontoret kan inte acceptera detta. Nuvarande beslut anger minsta skyddsavstånd till 20 meter. Det innebär att inga massor får läggas upp mot ån till, fram till vägen kan accepteras. Likaså måste vägar, upplagsplatser, vändplan etc. dras in snarast möjligt så att minimiavstånd uppnås och som möjliggör återkolonisation av al, säl, gräs m.m. På det sättet kan Sulån skyddas från påverkan även under pågående täktverksamhet. Givetvis får inte upplag läggas upp som kan läcka material till ån. Väg bör anläggas så att den lutar in mot täkten.

Däckupplaget

Miljökontoret har kontaktat innehavaren av däckupplaget, där däck mellanlagras för återvinning. Några studier av hur lakvatten från däck påverkar fisk har nyligen genomförts, vilka redovisas i rapporten ”Miljö- och funktionstest av däck...”, utgiven

Bilaga 1. Genomgångna täkter

av Tansportörbränsle TRB AB. Resultaten från undersökningarna visar att vatten lakar ut ämnen ur däck som är mer eller mindre giftiga för fisk. För de däck som visade den största giftigheten fanns ett samband med vissa tillsatser i gummiblandningen, speciellt åldringsskyddet. Utifrån dessa undersökningar är det rimligt att misstänka att nederbörd kan laka ut ämnen ur däck som är skadliga för fisk. Recipienten Sulån har mycket stora naturvärden att värna om.

Risker med bränder i däckupplag behandlas i ”Aktuellt från Räddningsverket” nr 11-96. Vid brand frigörs det ämnen som förorenar luft, mark och vatten. För släckning åtgår stora mängder vatten, med en lagringsvolym på 300 m³ däck anges vattenbehovet till 2000 l/min i 3 timmar. För att minimera brandriskerna finns anvisningar för lagringen: däcken bör staplas liggande på varandra så att de bildar ett stående rör, i ”stackar” om högst 10x10 meter. Avståndet mellan stackarna bör vara 10 meter.

Miljökontorets bedömning

Miljöskyddslagen anger i 4 § att för miljöfarlig verksamhet ska den plats väljas som ger minsta olägenheterna (ur miljösynpunkt). Med hänsyn till att ämnen giftiga för fisk kan lakas ur däck, och att en brand i upplaget skulle få katastrofala följder för ån, anser miljökontoret att platsen är olämplig som upplag för däck. Vi vill därför att lagringen av däck inom grustäktområdet ska upphöra.

För att ge verksamhetsutövaren tid att hitta bättre alternativ kan dock accepteras att däck lagras inom fastigheten som längst fram till sommaren 1997. Anmälan bör kompletteras med uppgifter om när däckupplaget kan flyttas.

För den tid som lagring av däck kommer att ske på fastigheten, som längst till 1997-06-30, bör följande försiktighetsmått iakttas:

1. Däckupplaget ska ligga minst 10 meter från Sulån.
2. Planen som däcken ligger på ska luta från ån in mot täkten.
3. Däcken ska lagras enligt de anvisningar som finns i ”Aktuellt från Räddningsverket” nr 11-96. En kopia bifogas.
4. Däckupplaget ska vara täckt av presenning el. dyl., för att förhindra att ämnen lakas ut i samband med nederbörd.

Vid återbesök 971105 fanns däcken kvar. Verksamhetsutövaren hade inte kontaktat miljökontoret om ny plats. Även senare har däcken varit kvar. Efter påpekan ämnar verksamhetsutövaren sluta med verksamheten. Vid besök 1999-03-30 var däcken borta.

Buller (-risk): insynsskyddat område och ganska långt till bebyggelse.

Efterbehandling: skogsplantering och terränganpassning enligt beslut.

Miljökontorets bedömning - miljökontoret vill påpeka återskapande av skyddszon mot Sulån snarast och inflyttning av verksamheten. Övriga biologiska kvaliteter att vara rädd om är dels knutna till kärret (se ovan) och Bladtjärn (salamanderlokal). Därtill finns spridda högar och någon slänt där backsvalor häckar, dessa bör sparas även vid återställning. Enbart om de utgör en säkerhetsrisk kan de tas bort. Landskapsutforma i övrigt. Gärna tillåta lövsuccesion. Företaget håller nu på att åtgärda detta.

3) Sodalen 1:20 (grustäkt)

(P?) Beslut: tillstånd har sökts men har hitintills inte erhållits, har använts som husbehovstäkt. Ingen täktverksamhet för närvarande (2005).

Beskrivning av täkt och omgivningar: grustäkt som ligger mycket nära Sulån, på båda dess sidor. Branta brytningsområden nära Sulån medför risk för materialflykt, konstaterad, med åtföljande skaderisker på vattendraget och lekbottnar för fisk m.m. Avspärning finns på norra sidan. Överhäng kvar västerut. Bro till södra sidan av ån.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger dock inom riksintresse för naturvård för Sulån/Selångersån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Åsen har naturvärdesklass III: områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: "inga" större biologiska värden i själva täkten, viss insektsmiljö men inga backsvalor. Ingen förekomst av flodpärlmussla. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan, inga skyddsridåer finns. Flytbenäget material på väg ned mot täkten utmed tillfartsväg. Vägtrummor för ut uppslammat material i ån. Väg byggs västerut längs ån där t.o.m. strandzon avverkas, aktiv byggfas. Material riskerar hamna i ån. Vägen går längs ån flera hundra meter. Stort ingrepp i riksintressets närmiljö.

Hantering av bränslen och kemikalier: olja i 5 liters dunkar.

Buller (-risk): boende några hundra meter ifrån, troligen ägaren, vid infart till täkt som är blockerad med kätting och lås - bra.

Övrigt: farliga skredbranter. Sortering - såll, traktor.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - avbryt vid ån och återställ skyddszon. Materialflykt konstaterad. Vägen utmed ån måste tas bort eller flyttas in så att skyddsavstånd uppnås om minst 10-20 meter. Landskapsanpassa i övrigt och tillåt skyddszon att återetablera sig, gärna lövsuccession. Ta helst bort bron.

4-5) Nyland 2:32 och Nyland 2:22 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1994-09-27 var något komplicerat. Bolaget har i beslut 1988-02-10 erhållit tillstånd till utvidgad täkt av grus inom del av fastigheten Nyland 2:32. Tillståndet omfattar uttagsmängden 1 400 000 ton, på en areal av 7 ha och gäller t.o.m.1998- 12-31. Täckten hade då ännu inte öppnats. Gällande täktplan har reviderats och etappindelats i samråd med kommun och länsstyrelsen. Bolaget ansökte att tillståndet i ett första skede begränsas till att omfatta etapp 1 enligt reviderad täktplan. Etappen omfattar arealen 3 ha och uttagsmängden 483 000 ton.

Länsstyrelsebeslut från 1997-02-25 berörde Nyland 2:22 och omfattade fortsatt täkt av grus på 18 500 ton t.o.m.1999-04-05. Ansökan avsåg uttag inom befintlig täkt. Länsstyrelsen betonar att grus skall användas till betong utom i vissa fall där inget

Bilaga 1. Genomgångna täkter

alternativ finns. Dessa tillstånd gäller olika exploatörer som dock bryter tillsammans inom samma område.

Nytt tillstånd har sökts och har beviljats t.om. 2012-09-30. Miljökontoret har i samråd och i sitt yttrande framfört att uttagsmängden ska begränsas, vilket innebär att bolaget minskat den mängd man söker tillstånd för från ca 800 000 ton till ca 480 000 ton.

Beskrivning av täkt och omgivningar: området omfattas av en avslutad del på norra/östra sidan riksintresset (för naturvård) Sulån och en pågående på sydvästra sidan ån. Nordsidan består av ett gammalt odlingslandskap medan den sydvästra sidan består av en barrdominerad blandskog. Den avslutade delen berör en djup och stor yta men är ännu inte helt efterbehandlad. Ligger i direkt anslutning till Nyland 2:14 och 2:24, där den totala arealen blir mycket stor. Efterbehandlingsarbetet har dock påbörjats. Det tycks finnas olika åsikter om hur detta bör ske. Vid efterbehandling av en mindre del av täkten på södra sidan Sulån togs beklagligtvis en backsvalebrant bort.

När det gäller brytning inom pågående täkt del, visade det sig att vi hade olika versioner av täktplanen. Miljökontorets version hör ihop med beslut från 1994-09-27, länsstyrelse dnr 233-8580-9381-201-084, vilket är det senaste vi känner till. Denna version påtalar ett större hänsynstagande än den version företaget visade upp. Det gäller dels gentemot skyddsridån vid ån, även uppströms, och dels gentemot en mindre "ravin". Det senare för att undvika utflöde av material i ån.

Miljökontoret kunde konstatera att man har gått närmare ån än vad som anges i täktplanen och att detsamma gäller "ravinen". Siltigt material är följdriktigt på väg ner i ån. Vi rekommenderar dels att man drar tillbaka vägen vid ån så att vi når upp till ett skydd av minst 10 meter orört område där vegetationen kan återetablera sig. Vid "ravinen" rekommenderas en sedimentationsdamm, där vattnet får rinna över. Vid behov tas sedimenterat material bort ur dammen och läggs inom täktområdet på riskfritt avstånd från ån.

Siltigt material täpper till hålrum mellan stenar där öringrommen läggs vid lek på hösten, varför rommen kvävs. Likaså bör noteras att nedströms täkterna finns inte sårbar art, flodpärlmussla, som borde finnas där och som kräver god vattenkvalitet.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/ Sulån. Åsen har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: backsvalebon i täkt och värde kopplade till riksintresset Sulån. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan. Miljökontorets rekommendationer: dra in vägen väst-sydväst om ån några meter. Beså genast för att hindra jordflytning.

Översilningsdamm i ravin behövs - slamflykt idag.

Vägen till täktområdet utgör en risk för läckage av partiklar m.m. till ån via liten bäck.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Grundvatten: ett grundvattenrör bör sättas upp i täktbotten liksom att linor markerar täkten på ovsida.

Nedskräpning: vid ovsidan på täktområdet, mot skogen till har man föredömligt tagit bort vegetationen innan upplag påförts. Området ger i övrigt ett städat intryck.

Krossning: krossen står nära ån, varför det är viktigt att inte stenmjöl vid krossning rinner ut i ån, t ex genom att luta vägbanan inåt täkten. Företaget uppger att vattenuttag ur ån inte sker. (Krossen är nu flyttad från ån).

Buller (-risk): miljökontoret bedömer att det är mindre risk för bullerstörningar.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - eftersom täkten ligger inom ett riksintresse för naturvård är det enligt miljökontorets åsikt synnerligen viktigt att efterbehandling anpassas till det som är naturligt för området, så att täktsåret försvinner och smälter in i landskapsbilden. Får gärna bli lövsuccesion. Noteras bör att inte material får föras till platsen som kan läcka ut föroreningar sedan, d.v.s. enbart rena jordmassor får läggas ut.

En tanke om möjligt är att försöka efterlikna en bäckravin, gärna kombinerat med våtmark men där problem med vattenhållning kan uppstå. Tillåt gärna lövsuccesion. Kolonisationskärnor med främst gråal har efter föreläggande från miljökontoret planterats ut efter ån. Sedimentationsbassäng har anlagts på sydsidan och täktbotten lutar från ån här. Den efterbehandling som gjorts kan ha slagit ut backsvalekolonin.

6) Nyland 2:14 och 2:24 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1993-08-25, gällde förlängning av tidigare tillstånd på sand och grus. Tillstånd gavs t.o.m.1998-09-30 omfattande 277 500 ton.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktverksamheten har upphört, och området har (delvis) efterbehandlats. Noteras kan att området ligger i direkt anslutning till Nyland 2:32 och Nyland 2:22, där den totala arealen blir mycket stor. Vissa delar har fått spontan växtlighet, medan andra delar fortfarande har öppen jord som lätt eroderar. Länsstyrelse, kommun och täktinnehavare har på plats diskuterat åtgärder för att förhindra fortsatt materialflykt.

Ett problem har även en stor hög med finare material som legat nära branten mot ån och i princip utgjort en förlängning av denna. Nedanför denna har erosion av material skett där växtligheten är mycket sparsam beroende på ständiga störningar.

Vissa efterbehandlingsåtgärder har redan utförts. En rygg längst upp på krönet av slutningen mot ån har bra utformning och släntning. På vissa områden där avtäckningsmassor lagts på har vegetation hunnit börja etablera sig.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Åsen har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: strömstare funnen sommartid i Sulån nedanför täkt och Sulån. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan. Problem uppstår framför allt i de delar som inte hunnit bli vegetationstäckta, där slänterna eroderar och material följer med nederbörd ner i ån.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - eftersom täkten ligger inom ett riksintresse för naturvård är det enligt miljökontorets åsikt synnerligen viktigt att efterbehandlingen anpassas till det som är naturligt för området, så att täktsåret försvinner och smälter in i landskapsbilden.

Noteras bör att inte material får föras till platsen som kan läcka ut föroreningar sedan, d.v.s. enbart rena jordmassor får läggas ut. Tillåt gärna lövsuccesion.

Åtgärder som överenskommits, i samråd mellan länsstyrelsen, miljökontor och innehavare, i den del av täkten där arbeten med efterbehandling påbörjats var:

- * Ett brett, mjukt ”dike” anläggs där vägen nu är dragen, över hela vägbredden, med kanter mot ån som hindrar nederbörd att rinna nedför slänten.
- * En sänka i den nordvästligaste delen av täkten, dit vattnet från ”diket” leds, där vattnet har möjlighet att bromsas upp och infiltrera, och där material som följt med avsätts.
- * En vall mot ån på upp till 1,5 m höjd anläggs genom att material som rasat ned mot åkanten dras upp. Vallen anläggs nära ån i den nordvästligaste delen av täkten, längre söderut dras den snett mot det grunda ”diket”.
- * På vallen och i kanten mot ån läggs kolonisationskärnor ut, några m² stora, med al, undervegetation och jord, för att påskynda etablering av vegetation.

Vid den sydöstra delen av täkten där inga efterbehandlingsåtgärder påbörjats överenskomms följande:

- * Slänten nedanför upplaget har börjat återkoloniserats, här bör man inte gå in och röra.
- * Materialet i upplaget dras in mot planerna och används antingen som täckning på ytor där inga avtäckningsmassor lagts på, för att påskynda vegetationens etablering, eller läggs upp som en ås på ytan som nu utgörs av planer.
- * Vall, ca ½ m, mot slänten mot ån behålls för att minska risken för erosion.
- * Alar och annat som etablerats i upplaget tas tillvara och placeras ut som kolonisationskärnor.
- * Våtområde mot fastigheten Nyland 2:20 (Ullberg) sparas, släntning till lutning 1:4.
- * Små kvarvarande materialhögar används i återställningsarbetet.
- * Grovt material på planerna täcks över med finare material som möjliggör vegetationsetablering. Utformningen görs landskapsanpassad, där nuvarande planer ersätts med mera kullformat landskap.

Successiv uppföljning av efterbehandlingsåtgärderna sker i samråd mellan bolaget, länsstyrelsen och kommunen, för att möjliggöra revideringar om det visar sig nödvändigt.

Vad det gäller skogsplantering av området får skogsvårdsstyrelsen ange riktlinjer. Viktigt är dock att lövträd får etablera sig i slänterna mot ån.

Den vall som läggs upp mot Sulån, för att förhindra materialflykt ned i ån, kan komma att utgöra ett onaturligt inslag i miljön. Sedan vegetation etablerats och risk för erosion av slänterna inte längre föreligger kan vallen behöva sänkas. Eventuell etablerad vegetation ska naturligtvis i så fall tas tillvara. Detta kan diskuteras vidare längre fram. (Har slutbesiktigats av länsstyrelsen 1999-10-26)

7) Nyland 2:7 och 2:8 (matjordstäkt)

Beslut: matjordstäkt med totalt uttag på 5 000 ton på ca 3 ha (länsstyrelsebeslut 1994-12-02), invid väg 320. Matjord som resurs se ovan, allmän del.

Beskrivning av täkt och omgivning: ligger mellan vägen och nedlagd täkt, vilket späder på ingreppsbilden å ena sidan, å andra kanske man skall koncentrera verksamheter.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: inga speciella

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Efterbehandling: Barrträdsplantering enligt beslut.

(P?) 8) Gåltjärn 6:5, 6:13 m.fl. (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1993-04-22 omfattade täkt av sand/grus på 3 000 ton och innebar ett övertagande av tidigare tillstånd. Tillstånd gällde t.o.m. 1993-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet är beläget i Sulåns dalgång, ca en kilometer nedströms Sulådammen. Ett litet område utnyttjas, men där fastigheten omfattar en lång sträcka längs ån.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Ås med naturvärdesklass I/III: Områden som från naturvårdssynpunkt har särskilt stort värde och inte kan upplåtas för täkt./Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: utgör viss kryptogammiljö. Stora delar av åsen har naturvärdesklass I, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Nedskräpning: mindre mängd skrot fanns vid täkt.

Efterbehandling: skogsplantering enligt beslut.
Miljökontorets bedömning - tillåt gärna lövsuccesion.

Anmärkning i övrigt: miljökontoret anser att uttag på orörd sträcka kan få stora konsekvenser på både Sulåns närmiljö och på landskapsbild varför exploatering inte bör ske.

P 9) Gåltjärn 6:9/6:12 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1993-08-24, omfattade täkt av sand/grus på 185 000 ton. Beslut berörde tidigare beviljat (1982-09-14) material, men som inte har tagits ut. Tillstånd gällde t.o.m. 1998-09-30.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Beskrivning av täkt och omgivning: täkten ligger i ett jordbruks- och barr-/blandskogslandskap och är belägen i närheten av två mycket värdefulla vattendrag. Massor har vältrats omkring i en inte nödvändig omfattning, därtill mot befintlig vegetation och mot vattendragen.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket. Ligger på ås av naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. (Miljökontoret bedömer dock att åsen har högre naturvärdesklass, både som ås betraktat och om sammanvägning av naturvärden görs)

Biogeologiska värden: Gravtjärnsbäcken och Sulån, båda ingående i Selångersåns avrinningsområde, är mycket värdefulla vattendrag, där flodpärlmussla finns uppströms i Gravtjärnsbäcken. Miljökontoret har funnit mindre vattensalamander på åsen nedströms. Här finns även skyddsvärd flora och fågelliv i anslutning till åsen. Åsen är i sig, enligt miljökontoret, mer värdefull än klassning visar, klass III, se ovan. Efter påpekanden från miljökontoret har skydds zoner mot Gravtjärnsbäcken iordningställts och utökats.

Ytvatten: ligger nära Sulån och Gravtjärnsbäcken, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: inga oljor förvaras på platsen, vilket är mycket bra med tanke på den potentiella föroreningsrisk som alltid finns för grundvatten i öppnande täkter och, i detta fall, även närheten till känsliga ytvatten. Täckten utgör även förvaringsområde för snöplog m.m.

Krossning/Buller (-risk): täktområdet som vetter mot söder/väster har insyn från förbipasserande väg. Mycket sten fanns upplagd i täkten, liksom ett såll, vilket tyder på att krossning pågår. Miljökontoret har dock inte fått någon anmälan om detta.

Övrigt: i övrigt saknas avbärarlinor, grundvattenrör saknas, inga kemikalier fanns, traktor på plats, dålig avbaning, farligt överhäng

Efterbehandling: Tillståndsbeslutet anger skogsplantering.

Miljökontorets bedömning - dra in material och möjliggöra för ny skyddszon att etablera sig. Har skett efter påpekande från miljökontoret. Landskapsanpassa i övrigt. Tillåt gärna lövsuccesion.

P

10) Gåltjärn 9:3 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1992-06-05, gällde tillstånd till sten-, grus- och sandtäkt på 90 000 ton. Tillståndet gick ut 1997-10-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet som ligger strax uppströms Gåltjärn 3:15 och mycket nära Sulån. Har delvis öppnats. Tillståndet för att bedriva grustäkt på fastigheten Gåltjärn 9:3 gick ut 1997-10-31. Enligt uppgift är fortsatt täktverksamhet inte aktuell för närvarande. Här behövs diskussioner kring hur det sår som uppstått kan åtgärdas på bästa sätt. Det torde vara svårt att få något att fastna i den branta sluttningen. Strax ovanför finns ett äldre täktsår.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Tillhör Sundsvallsåsen som på berörd sträcka har klassificeringen tre, d v s av mindre geologiskt värde, (se även nr 9 ovan). Miljökontoret har uppfattningen att åsen har högre naturvärde, både som ås och med övriga naturvärden.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Åsen har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Se dock ovan.

Biogeologiska värden: ett kärr har skapats som har dragit till sig en mängd groddjur, inklusive mindre vattensalamander som miljökontoret funnit där, och bör bevaras. En mindre myr finns också. Åsen i sig och med tillhörande naturvärden, vårtmarker, groddjur, flora och fågelliv, har större bevarandevärde än vad klassning visar, klass III, se ovan. En av de mest komplexa åsarna utmed ån beträffande sammanvävd naturvärdesbedömning. Slänten i sig har värden för insektsliv m.m.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Miljökontorets önskemål är:

- * Bron över Sulån tas bort, eller byts mot en gångbro - det finns ingen anledning att fordon ska kunna komma över ån.
- * Vägen mot täkten på norra sidan Sulån är onödig i och med att ingen täktverksamhet ska bedrivas, och utgör ett onaturligt inslag i omgivningen. Vi skulle gärna se att diken och bankar slätades ut, och att landskapets naturliga profil till stor del återställs.
- * Försök kan göras att med hjälp av kolonisationskärnor hjälpa vegetationen att få fäste i branten.
- * Skyddszoner mot Sulån skapas där vegetation släpps fram.

Efterbehandling: skogsplantering enligt beslut.

Miljökontorets bedömning - efterbehandlingsåtgärder diskuteras i samråd mellan bolaget, länsstyrelsen och miljökontoret. Slänten får dock inte dras ner då det kan medföra både dränering av ovanliggande våtmarker och att läckage till ån ökar tills vegetation etablerat sig. Om man etablerar en skyddszon mot ån kan slänten få vara/spontant bli återbeväxt.

11) Gåltjärn 9:4 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsetillstånd från 1993-04-29 gällde sand/grus och omfattade 20 000 ton och berörde övertagande av tidigare meddelat tillstånd. Tillståndet räckte t.o.m. 1993-12-31. Nya tillstånd som medgav uttag av 135 000 ton till år 2002 utnyttjades aldrig. Nu gällande tillstånd anger uttag av 199 000 ton till år 2009-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivningar: grustäkt som ligger mellan Gåltjärn 9:3 och Gåltjärn 3:15, där flera täktinnehavare bildat samfällighet. Utgörs av en markerad ås som stryker utmed Sulån i tidigare jordbruksmark.

Miljökontoret har främst påpekat att verksamhet pågått för nära ån, där efterbehandling numer pågår. Stor aktsamhet krävs för att undvika negativ påverkan på Sulån.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ås har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har

Bilaga 1. Genomgångna täkter

begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: ligger i anslutning till jordbruksmark med relativt rikt insektsliv. Sulån är värdefull i sig och skydds-zoner är både livsmiljöer och spridningskorridorer. Naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Buller (-risk): bebyggelse ligger ganska nära täkt.

Efterbehandling: skogsplantering enligt beslut. Blir tillsammans med 3:15 ett stort sår där naturlig efterbehandling blir svår att göra.

Miljökontorets bedömning - skapa våtmark i angränsande område och tillåt gärna en lövsuccesion, öppna torrängspartier är också önskvärt.

12) Gåltjärn 3:15 (grustäkt)

P Beslut: länsstyrelsebeslut från 1994-02-09 gällde ändring av villkor i beslut från 1992-04-02. Berörde revidering av täktplan där område A och B slogs ihop. I övrigt gällde tidigare tillstånd. Detta omfattade 37 000 ton fortsatt täkt av sand och grus. Beslutet gällde t.o.m.1995-10-01.

Beskrivning av täkt och omgivningar: stor grustäkt som ligger i direkt anslutning till Sulån i ett gammalt jordbrukslandskap. Täktverksamheten har medfört att en stor plan yta har tillskapats som gör det svårt att göra en naturlig efterbehandling. Diverse upplag såsom hästgödsel, helt olämpligt har förekommit. Läckage från tunnor med avfettning, åtgärdades 1996. Saknar successiv efterbehandling. Skydds-zon mot Sulån har skadats, där täktområde ligger mycket nära.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/ Sulån. Åsen har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: våtmark som skapats bör sammanbindas till större yta. Liten risk för grundvattenförorening och brunnar. Mindre strandpipare observerad. Ås har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: läckande tunnor med avfettningsmedel förekom i täkt.

Nedskräpning: Miljökontoret kunde notera upplag av hästgödsel i täkten vid första inspektionen, samtidigt som högt grundvatten/ytvattendrag fanns runt upplaget. Därtill fanns en del järnskrot och något bilvrak i anslutning till täkten.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Efterbehandling: täktillståndet gick ut 1995, efterbehandlingen har inte avslutats. Efterbehandling borde därför påbörjas så snart som möjligt, och ha varit utförd innan vegetationsperioden 1998 var över helt, så att vegetation hade möjlighet att börja binda jorden. Skyddszon mot Sulån borde återställas. Har delvis gjorts.

Miljökontoret har påtalat att de stora öppna ytorna gör att det dammar från området, något som kan utgöra en störning för kringboende och påverka Sulån negativt. Åsen innanför hyser dessutom våtmarker vars utlopp mynnar över planen. Tidigare var flödet synligt och spritt över planen, men har sedan täckts över för att hindra erosion ut i ån, liksom att vallar anlagts.

Enligt täktinnehavaren hade diskussioner förts med närboende om vilka önskemål som fanns för området efter efterbehandling. Det framkom då att man ville behålla delar av den plana täktbotten för att göra skridskobana. Miljökontoret hade inga invändningar mot detta, snarare tvärtom. Miljökontoret förde fram önskemålet om att de grunda dammar som fanns i täktbotten skulle behållas och utvidgas/byggas samman till en stor, om kanterna släntades av till en flack lutning ned i vattnet (mindre risker och bättre för biologisk mångfald). Avståndet till Sulån skulle vara minst 20 m. Området skulle kunna bli en fin fågellokal. Länsstyrelsen hade inga invändningar mot detta. Vidare föreslog vi att tillåta en lövsuccesion eller att man skapade ängs-/hagmark runt dammarna.

Miljökontoret önskade delta i samråd med företaget och länsstyrelsen kring efterbehandlingsåtgärder för området. Företaget har därefter fyllt igen dammarna och släntat av åsen mot öster. Miljökontoret upptäckte därvid att material vid högflöden rann ut i Sulån, varför vi begärde att ett avskärande dike anlades. Vi begärde även vallar mot ån strax uppströms. Fortfarande används planen för upplag och vid fortsatt täkt i isolerad ås strax väster om. Önskemål kvarstår från miljökontoret enligt ovanstående.

13) Gåltjärn 2:26 (grustäkt)

(P?) Beslut: ? Nu pågår husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivningar: utgörs av ett stort område som ligger strax öster om avtagsvägen till Västansjö och ganska nära Sulån, ca 50 meter, strax innan den flyter samman med Sättnaån. Ligger i ett barrblandskogområde. Spontan återväxt i delar av täkt med blandskog.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: lövsuccesion på väg, bra för fågelliv. Öppna sandytor av värde för insektsliv. Jättebalsamin har etablerat sig på senare tid.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Nedskräpning: täkten, grus, är i stort avslutad där viss efterbehandling har skett, men där fortfarande mindre uttag görs (husbehov). Stor plan yta, delvis med oljegrus, där även vissa upplag/nedskräpning funnits. Upplag med asfalt, cementrör, singel, gatstenar, rishögar m.m. Har delvis städats upp.

Exponerat läge, negativ inverkan på landskapsbild. Miljökontoret har fört diskussioner med Företaget som bedrivit täkt, men som inte känner sig ansvariga. Handlingar saknas i övrigt.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - som vanligt efter täkt råder materialunderskott för bra efterbehandling. Risk för att ån under vissa omständigheter skulle kunna bryta sig ner i täkten, då ån rinner ovan täktbotten. Skulle kunna bli mellanlagringsplats för inerta jordmassor. Vissa delar av täkten har efterbehandlats medan planen och divers högar kvarstår. Inre delar har övergått i husbehovstäkt. Matjordstillverkning sker därtill.

14) Gåltjärn 1:9 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1995-08-22 på 40 000 ton. Moräntäkt vid vägen mot Västansjö. Tillstånd gällde t.o.m. 1997-09-30. Nu gällande tillstånd 49 900 ton till 2012-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: brytningsområdet ansluter till en tidigare täkt och omfattar 1,5 ha. Markerade ryggar i barrskogslandskap. Har i stort brutits färdigt där materialhögar nu är upplagda, väl synliga från väg.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: vägen ligger mellan täkt och Sörån/Sättnaån, som ingår i riksintresse för Selångersån. Ligger även inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: inget särskilt. Blåsippa i näraliggande skog.

Ytvatten: ligger nära Sörån/Sättnaån, se ovan. Allmän väg mellan täkt och å dock.

Övrigt: läckage skedde under hösten 1998 till Sulån, vilket påpekats och åtgärdats.

Efterbehandling: tillståndsbeslutet anger skogsplantering.

Miljökontorets bedömning - landskapsanpassning är viktigt med tanke på läge och återbeskogning. Miljökontoret har även fört fram att det vore bra om vägen, som här bitvis går mycket nära ån, flyttades in i täktområdet. Man skulle därigenom få ökat skydd för ån med bredare skyddszon. En farlig kurva skulle därigenom också tas bort.

(P?) 15) Västansjö 1:14 och 1:23 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1989-10-12, omfattade 7 400 ton grus på en yta av 0,3 ha. Tillstånd gällde t.o.m. 1996-08-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet ligger i skog typ blandskog med barrdominans, strax söder om Slåtlandsån. Området ligger inom Selångersåns avrinningsområde.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: rinner till riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån.

Biogeologiska värden: främst kopplade till närliggande vattendrag. Ån utgör riksintresse för naturvård och är bl.a. en viktig barnkammare för havsöring, åtminstone i nedre delar Sörån/Sättnaån. Klart är förekomst av stationär öring, bäcknejonöga m.m. Slåtlandsån ligger utanför gränsen för riksintresset, men är källområde för en av de två delarmar, Sörån i detta fall (och Sulån), som tillsammans bildar Sättnaån/Selångersån. Åsystemet är därtill bitvis ett av Sveriges förnämsta områden för sårbar art, flodpärlmussla, därtill ansvarsart för länet.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: ligger nära Slåttdalsån, se ovan. Täktverksamheten har haft onödigt stor inverkan på Slåttdalsån och dess närmiljö, se nedan.

Grundvatten: frågan är även hur nära grundvattennivån som täkt har bedrivits.

Nedskräpning: brytningsområdet gav ett rörigt intryck med kringliggande upplagda massor och nedskräpning i form av diverse skrot (rostiga tankar, rör, bildäck, plast m.m.).

Efterbehandling: länsstyrelsen vitesbelade 1995-08-25 bristande återställningsarbete. Anstånd medgavs sedan till 1996-09-30, men var då fortfarande inte klart. Skogplanteras enligt beslut. Miljökontorets bedömning - att vid efterbehandling var det även viktigt att åter bygga upp en vattenfåra med större stenar för den genomsippande bäcken i täkten. Runt denna och Slåttdalsån skulle inte barrträd planteras utan lövträd gynnas och eventuellt planteras. Mindre kärr/vattensamling fick gärna bli kvar efter täkten om inte länsstyrelsen hade avvikande mening, eftersom det inte finns risk för dricksvattenbrunnar.

Efterbehandling av täkten har gjorts men är inte speciellt bra. Därtill medförde översvämningar i början av 2000-talet att en lång järntrumma under vägen till täkten får nedströms och ligger kvar vid ån-måste tas bort. Det finns heller ingen fungerande skyddszon mot ån, utan läckage kan fortfarande ske.

16) Ytterkovland 1:4/1:6

Beslut: ? /husbehovstäkt ?

Beskrivning av täkt och omgivning: täkt som utgörs av liten åskulle nära allmän väg 320, strax nordväst om Kovlands tätort. Bebyggelse finns söder om täkten. Mindre blandskog vid täkt, åkermark i övrigt.

Vid inspektion fanns både upplag och nedskräpning i täktområdet, se nedan.

Riksintresse/ÖPL/kända värden: -

Biogeologiska värden: Backsvalebön finns i täkt, se efterbehandling nedan.

Gamla/döda träd finns i anslutning till täkt.

Nedskräpning: diverse skräp förekommer, byggavfall, tunnor, järnskrot, deponerad halm, rör m.m. Upplag av väggrus, betong, lastflak, plogar m.m.

Efterbehandling: täkten har efter miljökontorets besök efterbehandlats utan samråd med miljökontoret varvid backsvalebön togs bort. Kullen har delvis släntats ned och siltigare material påförts. Mindre erosion förekommer fortfarande i täktområdet. Idag finns en återvinningsstation på planen vid gamla täkten.

17) Oxsta 4:1 (4:6) (grustäkt)

P

Beslut: länsstyrelsetillstånd 1993-09-17, omfattade 5 550 ton fortsatt täkt av sand/grus på en yta av ca en ha. Tillstånd gällde t.o.m. 1998-09-30. Har övergått i större husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivning: täkten utgörs av en sand-/grustäkt som har tillstånd till och med 1998-09-30. Täktområdet som vetter mot söder/väster har viss

Bilaga 1. Genomgångna täkter

insyn från förbipasserande väg. Täkten ligger i ett tall-/blandskogsdominerat landskap. Lövträdsbestånd finns i anslutning till täkt på fastighet Oxsta 4:6. Detta bestånd är på väg att få fina biologiska kvaliteter samtidigt som det ger ett insynsskydd. Man bör därför vara rädd om beståndet, dock finns problem med nedskräpning, se nedan. Täktsåret är tämligen stort och bär spår efter flera perioder av täktverksamhet under längre tid.

Riksintresse/ÖPL/ kända värden: formationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: lövskogssuccession och mindre våtmarkspartier främst. Formationen har naturvärdesklass III, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: inga oljor förvaras på platsen, vilket är mycket bra med tanke på den potentiella föroreningsrisk som alltid finns för grundvatten i öppnande täkter.

Nedskräpning: ingen nedskräpning sker i pågående täkt, däremot finns i det fina lövskogsbeståndet kvarlämnat en mängd tunnor, järnskrot, förråd m.m. som måste avlägsnas utan att skada lövskogsbeståndet.

Skytte: i täkten tycks det förekomma lerduveskytte.

Övrigt: viss utschaktning sker mot befintlig vegetation, avbaning kan göras bättre.

Efterbehandling: tillståndsbeslutet anger skogsplantering.

Miljökontorets bedömning - vid efterbehandling av täkt bör detta ske i samråd med miljömyndigheter eftersom biologiska värden har uppkommit på vägen som bör sparas. Här bör således gamla vegetationsbeklädda delar lämnas utan åtgärd.

18) Silje 7:1 (grustäkt)

Beslut: Runt 1992, mängder?

Beskrivning av täkt och omgivningar: grustäkt mellan bebyggelse och åkermark, nära Selångersån. Täkten efterbehandlades för 4-5 år sedan (refererat till besök). Täkt har skett under grundvattenyta och har skapat en fin liten sjö (ca 50 gånger 200/300 meter) för groddjur (paddyngel observerade), fisk (ruda observerad), samt för fågelliv. För de senare finns även fina lövskogdungar. Enligt boende rastar gäss och tranor här. Täkten har släntats av och efterbehandlats på ett mycket bra sätt. Delar av täkten påverkas idag av ridnings-aktiviteter/motorcykelkörning, men verkar annars vara opåverkad.

Fint exempel på spontan återväxt, med sly av gråal, sälj, björk, diverse gräs, renfana, prästkrage, gulvial m.fl. Ingen tallplantering har skett - bra i det här fallet.

Till täkten rinner en mindre flerarmad bäck, som innan sjön strilar över en plan och bildar ett översilningsområde.se ovan.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger vid riksintresse för naturvård, Sättnåån/Selångersån. Ligger även vid område av särskild vikt för fritidsfisket.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Åsen har naturvärdesklass III, d.v.s. områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: Åsen har naturvärdesklass III, se ovan. Värden för insektsliv därtill.

Ytvatten: ligger nära Sättnaån/Selångersån, se ovan. Skapad sjö, möjligen förstorad gammal korvsjö.

Nedskräpning: skrot i vattnet både i änden på täkten som ger järnutfällning och i motsatt ände med div. kylskåp etc., främst ovan vattnet där.

Övrigt: på andra sidan vägen har en bana för traktorpulling anlagts, (på tidigare täktområde?), inte långt från Sättnaån/Selångersån. Vid sjösidan av vägen finns även en omlastningsramp för traktorpullen. Traktorpulling pågår i anslutning till området sedan flera år där det är viktigt med hänsynstagande under utövning.

Miljökontoret kan acceptera att tävling sker på angiven plats, vid denna tidpunkt på året. Det verkar inte finnas spår kvar efter tidigare tävlingar, vilket är positivt. Miljökontoret värnar speciellt om den sida av vägen där sjön ligger. Här sker ingen tävlingsverksamhet, men omlastning sker. Att tänka på är aktsamhet mot den lilla bäcken och översilningsområdet innan sjön. Undvik att köra där. Parkering av bilar sker tydligen på en ordningsställd åker. I övrigt förutsätts att uppstädning av området sker. Risker för störningar för boende bedömer vi vara liten. Givetvis får inte påverkan på Selångersån och dess närmiljö ske.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - bevaras som det är, skyddas från påverkan. Med tiden fås en fin sångfågellokal tillsammans med värden knutna till sjön. Bland annat kommer en lövträds succession. I sjön ligger diverse järnskrot som bör tas bort. Vid ena änden av sjön, tillfartsänden, ligger även några kylskåp som bör tas bort. Har städats bort under städlinjekampanjen 1998.

19) Silje/Oxsta 4:1? (bergtäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: bergtäkt pågick här för ca 20 år sedan, på en yta av ca 200 gånger 200 meter i en hästskoformad brytning. Området har utefter bergssidan mycket nedsprängda block. Barrblandskog ovan täkten övergår successivt i en lövsuccession nere i täkten. På slänterna och botten av området har det kommit upp ung lövskog, mest gråal men även sälg, björk m.m. Även en hel del gran har rotat sig bitvis, samt några tallar. Med tiden kan här bli en fin blandskog med lövdominans. Flera grunda kärrpartier finns i bottenplanet där även genomrinning sker genom att grundvatten kommer ner utefter bergssidorna. En liten bäck fortsätter från täktområdet till Selångersån.

Täkten utnyttjades på 70-talet enligt boende (Stig Andersson som var vår ciceron).

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger vid riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även vid område av särskild vikt för fritidsfisket.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Biogeologiska värden: med tiden bör här bli en mycket fin lövskog/blandskog. Fina mosseplan och kärr. Området utgör biotop för sångfågel, t.ex. näktergal, och snäppor. Utgör även fin orm-/ödlebiotop och troligen även för groddjur samt även solälskande insekter. Fina mosseplan finns i dagsläge. Täktsåret verkar som en gryta där solen kan ge mycket hög temperatur. Block mot bergssida av lite thalusbrantkaraktär.

Ytvatten: ligger ganska nära Sättnaån/Selångersån, se ovan.

Grundvatten: mycket block i branterna, medan det nere i bottenplan sipprar grundvatten som här och där bildar mindre vattensamlingar/kärr, förutom översilningsmark.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - området bör lämnas för fri utveckling och eventuellt trycka ned barrträd framgent om de hotar ta över helt. Kan ha kulturvärde.

20) Gåltjärn 1:3 (grustäkt)

(P?)

Beslut: husbehovstäkt? Länsstyrelsen konstaterade i skrivelse 1994-01-10 att grustäkt bedrevs. Inga tillstånd, vad vi känner till.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger vid riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger även vid område av särskild vikt för fritidsfisket.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Efterbehandling: ?

21) Nysäter 1:6 (moräntäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: nedlagd täkt vid Knivtjärnsberget, på fastighet Nysäter 1:6, som inte är aktiv idag. Täkten utgörs av en moräntäkt på ca 100 gånger 150 meters area. Ligger på en östsluttning, delvis återställd spontant med buskar, gräs.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inget

Biogeologiska värden: täkten har säkert betydelse för insekter såsom skalbaggar, fjärilar, kräldjur, diverse torrälskande växter. Ganska lätt för solen att komma åt vilket är positivt med tanke på insektsliv.

I den gamla täkten finns även en rastplats "stuga" uppställd.

Efterbehandling: inget speciellt

22) Gåltjärn 6:4 (grustäkt)

Beslut: pågår husbehovsuttag? Handlingar saknas i övrigt.

P

Beskrivning av täkt och omgivning: gammalt täktsår ca 300 gånger 400 meter. Delvis spontan återväxt. Brant i sydläge. Ligger som närmast 5-10 meter från Sulån. Ligger djupt mellan väg 320 och ån, där en kulle finns kvar mot Sulån. Intakt, men smal, skyddszon mot ån till. Ån ligger troligen något över täktbotten.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger därtill inom område av särskild vikt för fritidsfisket.

Åsformationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: Sulån främst. Viss betydelse för insektsliv och konkurrenssvag flora. Åsformationen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Nedskräpning: främst lerduvor, patronhylsor, diverse småskräp.

Skytte: ganska omfattande skytte med hagel pågår i täkt där patronhylsor bränns i gammalt fat.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - stort materialunderskott i tåkten, med delvis branta sidor och en mindre, plan yta i botten. Bör påföras rena, inerta jordmassor i slänterna åtminstone, som vänder sig från ån, för att påskynda återkolonisation och bredda vallen mot ån. Egentligen borde täktområde fyllas upp och landskapsanpassas.

Stor risk idag att nedskräpning kan bli värre och att skyttet fortsätter. Om miljöfarligt avfall deponeras är skyddet mot ån litet, med kort avstånd. Viss risk, om ån liten, att ån kan bryta genom vallen vid översvämning/dämning nedströms. Avvikande landskapsform därtill.

22) Gåltjärn 4:19 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivningar: gammalt täktsår där ungskog av löv tagit över och som i framtiden kan bli en fin fågellokal m.m. Omfattande urgallring av lövsly har skett i onödan för att prioritera gran. Eftersom området ligger i direkt anslutning till Sulån vore det enbart positivt att låta löv dominera så långt möjligt. Handlingar saknas i övrigt.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för naturvård, Selångersån/Sulån. Ligger därtill inom område av särskild vikt för fritidsfisket

Åsformationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: knutna till ån, skyddszon, lövsuccesion om den får växa upp med för området naturlig flora. Åsformationen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - täktsårets karaktär med bra anpassning till omland gör att efterbehandling inte behövs, se dock kommentar ovan.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

24) Västansjö 1:7 (moräntäkt)

Beslut: utgörs av en moräntäkt. Husbehovstäkt, skogsbolag.

Beskrivning av täkt och omgivningar: ligger vid väg och mot ett barrskogslandskap, mest tall. Mitt emot täkten har material från denna deponerats över ett kärrområde mot Slåttdalsån, ca 20 meter ifrån. Morän med stora stenar har här deponerats på ett, enligt miljökontoret, onödigt och mindre tilltalande sätt.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: rinner till riksintresse för naturvård, Sättnaan/Selångersån.

Biogeologiska värden: våtmark och vattendrag i dess närhet, Slåttdalsån, med höga naturvärden, flodpärlmussla, stationär öring, bäcknejonöga m.m.

Ytvatten: ligger nära Slåttdalsån, se ovan. ”Allmän” väg dock mellan täkt och å.

Nedskräpning: det är lätt att nedskräpning med tiden blir följd av tippningen av massor. Har redan påbörjats med diverse tunnor etc.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - det vore önskvärt att iordningställa området och dra in material från ån/kärret. Större stenar är lämpliga för biotopvårdande åtgärder i flottledspåverkade vattendrag. I övrigt landskapsanpassa.

2005: Efter kontakt med skogsbolaget som nyttjat täkten som husbehovstäkt har störande material, inklusive skrot och skrotbilar som varit delvis gömda, tagits bort och det finns förutsättningar för bra spontan efterbehandling.

25) Kvarsätt 1:35 och 3:9 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1997-03-12, på 120 000 ton omfattande ca 3,7 ha. Tillstånd gällde till 2000-09-30. Nu gällande tillstånd på 98 000 ton till 2008-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivningar: nytt täktillstånd för morän på en pregnant rygg i skogsområde vid Mosjöbergets sydsluttning mot Mosjön. Ligger nära väg och inte långt från bebyggelse.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: bäck rinner till riksintresse för naturvård, Selångersån.

Biogeologiska värden: i Mosjöns utloppsbeck., Kvarsättsbäcken, finns flodpärlmussla som ställer stort krav på att inte vattnet förorenas.

Ytvatten: ligger nära Mosjön, se ovan.

Efterbehandling: skogsplanteras enligt beslut. Miljökontorets bedömning - i nuläge kan endast landskapsanpassning påpekas, liksom återbeskogning.

26) Kvarsätt 1:44, nära Mosjön

Beslut: ansökan om tillstånd enligt miljöskyddslagen till bergtäkt lämnades in men tillstånd medgavs ej.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Miljökontoret anser att ingen bergtäkt bör anläggas här beroende på känslig miljö.

27) Gåltjärn 3:39 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: gammalt täktsår som ligger ganska nära Sulåns nedre del. På grund av för stort uttag och brant efterlämnad slänt har täktsåret successivt ätit sig in i en fastighet. Fastighetsägaren har därvid klagat och täktinnehavaren har efterjusterat i täkten. Detta innebar att material återfördes till eroderande slänt och återskapade del av fastighet som har försvunnit.

Ett stort problem i sammanhanget var att materialåterföringen var tänkt att ske genom att ta material från motstående kulle i täktsåret. Miljökontoret påtalade problemet att sistnämnda kulle utgör en framträdande ås i landskapet, som därtill skyddar från insyn i täktsåret. Åsens orörda sida ligger därtill alldeles vid Sulån och sluttar brant mer än 15-20 meter ner mot denna. På åsen växer en blandskog med ganska grova aspar. En bit in finns en liten ravinbildning med temporär vattenföring i botten.

Visserligen eroderar åsens sluttning in mot täkten, men inte i anmärkningsvärd omfattning. Erosion är naturlig för dalgången och man vet att sydvända blottlagda grus-/sandsluttningar är viktiga för ett stort antal insektsarter, inklusive flera mycket ovanliga skalbaggar som är beroende av öppna, soluppvärmda sandytor. Flera av dessa återfinns numer enbart i gamla grusgröpar. Dessa arter fanns förr i eroderande sluttningar såsom branta sandbankar, raviner och brandhärjade områden. Över 300 rödlistade insektsarter är mer eller mindre knutna till dessa miljöer. För ca 35 rödlistade skalbaggar är de livsavgörande. I mitten av täkten har vegetationen återkommit bra med gråal bl.a. Överhuvudtaget är återkolonisationen på bra väg i täkten. Varsamhet bör prägla efterbehandlingsarbetet i täkten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger vid riksintresset för naturvård Sulån inom Selångersån avrinningsområde. Ligger därtill vid område av särskild vikt för fritidsfisket. Åsen har naturvärdesklass I, områden som från naturvårdssynpunkt har särskilt stort värde och inte kan upplåtas för täkt.

Biogeologiska värden: Åsen har naturvärdesklass I, se ovan plus riksintresse Sulån.

Ytvatten: ligger nära Sulån, se ovan.

Efterbehandling: efterbehandling har skett men där miljökontorets åsikter i ringa grad beaktats. Efter inspektion av utförda åtgärder anser miljökontoret att dessa får accepteras. Samtidigt har biologiska värden förlorats i form av lövträd och att ett tätare material påförts som inte har samma värde för insekter.

28) Knävland 2:5, 2:18, 1:25, och Valla 2:10 (bergtäkt)

(Bergtäkt i anslutning till Blåbergets avfallsdeponi.)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1987-02-27 om fortsatt täkt av fast berg omfattande 200 000 ton. Tillståndet gällde t.o.m. år 2 000. Nu gällande tillstånd omfattar 650 000 ton och gäller t.o.m. 2011-10-31.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet ligger i direkt anslutning till Blåbergets avfallsdeponi i ett barrskogsområde, mest gran. Avvattnas till Kolstabäcken -Tövabäcken inom riksintresset Selångersåns avrinningsområde. Bäckarna har sedan länge och mer för starkt påverkats av diverse verksamheter inom avrinningsområdet, bl.a. avfallsdeponin. Miljökontoret driver ett projekt ”stäm i bäcken” som bland annat syftar till att återställa bäcken och dess ursprungliga kvaliteter. Täkten upptar en stor yta, men är väl avgränsad.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: området tillhör enligt översiktsplan övriga tätortsnära rekreativområden.

Biogeologiska värden: i täkten finns en sårbar art och därtill ansvarsart för länet.

Ytvatten: ytvatten dels i form av mindre bäckar inom/under täkt och strax intill täkt. Mindre bäck går under delar av täktbotten.

Grundvatten: öppen grävd brunn där avstånd mellan mark och vatten uppgick till ca en meter.

Hantering av bränslen och kemikalier: verkstad med brygga i täkt med oljeföroreningar kring verkstaden. Öppna oljehinkar med läckage och ett fullt oljefat. Diverse dunkar med förtunning m.m. Dieseltank och tappställe utan skydd under.

Nedskräpning: upplag för stubbar, jord, bark, asfalt, plast m.m. Mycket skräp vid krossen med plast och skrot. Materialupplag som trycker mot mindre våtmark med liten bäck i täkt.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - kan vara lämplig som yta för återvinningsverksamhet av rena, inerta massor.

29) Högom 3:109 (matjordstäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1998-04-28 till täkt av 4 500 ton. Tillståndet gällde t.o.m. 2001-09-30.

Beskrivning av täkt och omgivning: täkten ligger inom kommunens detaljplan för Södra Nacksta industriområde, direkt invid E14. På angränsande tomt mot öster finns bostäder. Vegetationen utgörs idag av ungskog/lövskog, med enstaka äldre träd. Större träd närmast bebyggelsen bör sparas enligt villkor i tillståndet.

Efterbehandling: tillståndsbeslutet anger snabb vegetationsetablering efter avslutat täkt för att undvika olägenheter från damning för omgivningen.

Nya eller de som inte kom med vid genomgång 1996-1997

30) Västerkolsta 2:1, 3:3, 8:1, Österkolsta 2:1 (bergstäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2013-09-30 om totalt 1 000 000 ton.

Beskrivning av täkt och omgivning: ligger på baksidan av Blåbergets avfallsdeponi, vid Älgdalsmoberget. Gammal grus-/sandtäkt tidigare i mindre skala. Mindre bäck,

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Österkolstabäcken rinner upp nedan bergtäkten och avrinner till det kommunala naturreservatet Sidsjön. Vid bäcken har en mindre grus-/sandtäkt spontant återbeskogats av främst gråal och här finns även små våtmarksområden. Våtmarker i närhet av täktområdet m.m.

Biogeologiska värden: bäck med närmiljö m.m.

Friluftsliv: ligger inom övriga tätortsnära rekreativområden.

Ytvatten: ligger nära Österkolstabäcken, se ovan. Miljökontoret har krävt åtgärder för att inte påverka på bäck och vatten nedströms denna ska ske. Bergtäkten ligger strax vid vattendelaren mot Blåberget, som avrinner till Kolsta-/Tövabäcken åt andra hållet.

Väg: vägen till täkten har varit föremål för diskussion då den byggdes i en helt annan riktning än vad som diskuterats under ärendets gång.

31) Hov 3:3, 4:2 (bergtäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2013-12-31, om totalt 199 000 ton.

Ytvatten: mindre bäck i kanten av täktområde.

Övrigt. Objektstäkt från början som blivit mer permanent.

32) Oxsta 4:6 (grustäkt)

Beslut: 60-talet?

P

Diverse husbehovstäkter

Här och var ligger husbehovstäkter, ofta i anslutning till skogsbruk/skogsbilvägar. Ingreppsbilden kan ofta vara väl så stor som för tillståndsgivna täkter.

Flera oupptäckta finns givetvis.

Mindre täktsår finns utmed ån och även vägen från Kovland, d v s 320, där spontan återväxt har påbörjat. Vissa av dem tar man material i fortfarande (husbehov?). Viss nedskräpning förekommer likaså.

C) Inom Ljungans avrinningsområde

1) Ede 40:1 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: gammal nedlagd grustäkt som ligger strax intill Ljungan och Prästbordet 1:1 (se nedan) i Stöde och som nu används till ridningsverksamhet.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: formationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Biogeologiska värden: torrängsflora, insekter. Formationen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Grundvatten: ligger inom yttre skyddsområde för Ede kommunala dricksvattentäkt, vilket kräver speciella hänsyn med tanke på grundvattenskyddet.

Nedskräpning: här finns också rester från en gammal betongfabrik. Oljefat som inte verkade tomma fanns vid vägen till grustäkten. Tidvis har ett asfaltverk varit uppställt i grustäkten.

Efterbehandling: pågående ?, paddock. Uppstädning önskvärt. Vall har byggts mot Ljungan på senare tid för att minska risker för översvämning.

2) Stöde Prästbord 1:1 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-10-27, berörde fortsatt täkt på 2,2 ha yta där tillstånd gavs för 66 600 ton täktverksamhet på sand/grus. Tillståndet gällde t.o.m. 2001-09-30.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täktområdet ligger alldeles intill Ljungan 6-7 km uppströms Stöde. Ligger i ett gammalt odlingslandskap/skog. Prästbordet 1:1 m.fl. har sedan lång tid nyttjats som grustäkt.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Ljungans dalgång är en av Norrlands äldsta kulturbygder med en stor mängd fornlämningar och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Jordbruket har flertusenårig odlingshistoria. Riksintresse för kulturmiljövård.

Tillhör område som i översiktsplan för Sundsvalls kommun har pekats ut som område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse. Se dock om grundvatten nedan. Ingår även i viktiga turistområden.

Området utmed Ljungan hyser även kvaliteter ur naturvårdssynpunkt, beträffande ängs-hagmarker och växtlokaler. I underlag till översiktsplan för Sundsvalls kommun har Ljunganåsen mellan Ede och Källsta (NÖ 91) betecknats ”Torrbacksvegetation med bl a ett flertal annueller och biener. Rysk drakblomma finns här på en av sina få lokaler i landet.” (Liten gammal grusgrop för övrigt, numera skyddad).

Ås med naturvärdesklass III: områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: mindre strandpipare observerad. Inga backsvalebönskonstigt nog. Rösen för kräldjur. Insektsmiljö. Ås har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Skyddszon mot Ljungan

Enligt villkor 2 i täktillståndet får inga massor tippas söder om vägen som leder till täkten. Vid vårt besök kunde vi konstatera att massor, bl.a. asfalt, tryckts ned i

Bilaga 1. Genomgångna täkter

vegetationsbården närmast älven. Det kan ha rört sig om tippningar gjorda innan nuvarande täkttillstånd kom till.

Vegetationsbården mot Ljungan ska fungera som en skyddszon som ska skydda älven från påverkan från täktverksamheten.

Grundvatten: kontroll av grundvattennivåer och grundvattenpåverkan. Grustäkten ligger inom yttre skyddsområdet för Ede vattentäkt. Vi kunde inte se att grundvattenrör fanns utsatta i täkten. Så bör göras, för att säkerställa att täkt inte sker närmare än 1 m från högsta grundvattenyta, i enlighet med villkor nr 7 i täkttillståndet samt skyddsföreskrifter för Ede vattentäkt.

Hantering av bränslen och kemikalier: i grustäkter där marken består av genomsläppligt material är det olämpligt att förvara olja utan att ha skydd under för att förhindra att spill tränger ner i marken. Särskilt under tankstället är det viktigt att ha behållare o.dyl. som skyddar marken mot förorening.

Buller (-risk)/Krossning: något krossverk fanns vid inspektionen inte uppställt. Nära till bebyggelse.

Övrigt: branterna från kanten av täkten ner i täktgropen utgör en risk ifall människor eller djur skulle ramla ner där. De är delvis utmärkta med band, men markeringarna bör göras bättre och omfatta alla slänter ned mot täktgropen.

Efterbehandling: Länsstyrelsens tillstånd anger skogsplantering. Miljökontorets bedömning - landskapsanpassa, tillåt gärna en lövsuccesion eller att området hävdas som betesmark. Har släntats (2005), men miljökontoret funderar på om skyddsavstånd vertikalt till grundvatten i gamla täktbotten uppnåtts.

3) Ede 3:24 och 1:17, 1:43 (grustäkter)

P Beslut: grustäkt som hade tillstånd t.o.m. 1995. Kan i dagsläget tolkas som husbehovstäkt.

Beskrivning av täkt och omgivning: området består av en tallmo på en ås. Ligger 50-100 meter från Ljungan. Stort sår totalt sett.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Formation med naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täckttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: torrängsflora, insekter. Ansluter till mindre våtmark. Formation har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Grundvatten: ligger strax nedströms Prästbordet 1:1 och ligger följaktligen också inom yttre skyddsområde för vattentäkt. Nära till bebyggelse. Kan även beröra privata vattentäkter.

Hantering av bränslen och kemikalier: petroleumprodukter förvaras i täkt.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Nedskräpning: i täktens övre delar finns en mindre våtmark där deponering av trädgårdsavfall sker m.m.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - i äldre täkt delar har spontan återväxt påbörjats med björk och tall. Landskapsanpassning och viss utjämning behövs, ser lite månlandskapsaktigt ut. Stenrösen kan bevaras för kräldjur m.m. Stenar och grus för biotopvård i vattendrag finns. Solbelysta rasbranter med speciellt finare fraktioner är utmärkta insektsbiotoper.

4) Ede 48:4 (moräntäkt)

(P?)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1987-12-10 på fortsatt täkt av morän om totalt 20 000 ton inom 0,25 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 1992.

Beskrivning av täkt och omgivning: miljökontoret har inte återfunnit platsen så efterbehandlingen kanske är bra utförd.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: formation har naturvärdesklass III: områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: torrängsflora, insekter. Formation har naturvärdesklass III, se ovan.

5) Fanbyn 6:49 (moräntäkt)

P

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-11-08 gällde ny täkt av morän/grus och omfattade 60 000 ton på en yta av 1,5 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 2001-09-30. På platsen har grus tagits för husbehov. Täkten var tänkt att försörja grusbehoven vid vägarbeten i Viskan. Behoven täcktes på annat sätt varför det för tillfället inte finns planer på verksamhet i täkten.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täkten ligger i en östslänt av berget Fallen, i kanten av ett hygge. Vi har inte tillgång till täktplanen för området, vilket gör att vi inte vet i vilken riktning brytning planeras. Att notera är dock att öster om vägen som leder till och förbi täkten rinner Åsbäcken. För att skydda bäcken från påverkan av täktverksamheten bör en skyddszon om minst 10 m lämnas till bäcken.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ja, se (2) ovan. Åsbäcken rinner till värdefullt vattendrag Åsån-Överängesån-Fanbyån, som bl.a. utgör kärnområde för utter. Dessa utgör även områden av särskild vikt för fritidsfisket.

Biogeologiska värden: vattendrag m.m.

Ytvatten: ligger nära Åsbäcken, se ovan.

Hantering av bränslen och kemikalier: vid besöket pågick ingen verksamhet vid täkten. Inga kemikalier förvarades på platsen. Om petroleumprodukter eller andra kemikalier ska förvaras i tank inom täktområdet skall förvaringen ske så att spill förhindras från att tränga ned i marken. Cisterner ska vara försedda med påkörningsskydd. Tillfälligt förvarade fat ska stå uppställda utan direkt markkontakt, på ett sådant sätt det inte finns risk för påkörning.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Krossning: skall krossverk ställas upp på platsen ska detta anmälas till miljökontoret minst 14 dagar i förväg.

Buller (-risk): det är långt till närmaste bebyggelse, så risken för störningar från verksamheten är liten.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - bör utan större problem kunna utföras på ett godtagbart sätt, genom att forma täktsåret så att det ansluter till slutningen i omgivningen. Återbeskogning i övrigt.

Täkten har sedan efterbehandlats och godkänts av länsstyrelsen, men fortfarande anser miljökontoret att brister finns (2004).

6) Hällsjö 1:103 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1997-10-23 gällde fortsatt täkt av sand/grus och avsåg uttag av kvarvarande materialmängd från tidigare tillståndsbeslut (1987-07-08) som då omfattade 80 000 ton på en yta av 1,5 ha. Tillståndet gällde till 2002-12-31 och gällde för kvarvarande mängd 50 000 ton. Nytt tillstånd har samprövats tillsammans med Hällsjö 1:98/16:4.

Beskrivning av täkt och omgivningar: täktområdet är beläget mycket nära Ljungan och bildar med övriga hällsjötäkter ett mycket stort påverkansområde vid Ljungans norra strand. Ligger i ett barrblandskogsområde mellan älven och E 14.

Täktområdet är litet till ytan men är djupt nedskuret med branta sluttningar. Vissa risker för gående emedan avbärarlinor saknas. Har onödigt påverkat skyddszon mot Ljungan där material därtill har eroderat ner i älven, men i mindre omfattning.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: i beslutet påpekas att området är av ringa intresse för friluftsliv (enligt kommunyttrande 1987) Inga övriga kända natur- eller kulturvårdsobjekt berörs av verksamheten och strider inte mot kommunens översiktsplan. Åsen har naturvärdesklass III: Områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Ligger dock inom riksintresse för kulturmiljövård samt viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: backsvalebön, insektsmiljö, strandnära läge. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Nedskräpning: viss nedskräpning förekommer liksom oljeläckage från lastare.

Efterbehandling: Länsstyrelsens tillstånd anger skogsplantering.

Miljökontorets bedömning - återställning av skyddszon mot Ljungan behövt genom att dra in verksamheten, minst 10 meter. Landskapsanpassning i övrigt. Möjligen leda in vatten från Ljungan så att ett grundområde skapas för lekande fisk och diverse fåglar. Det får dock inte medföra risker. Försöka spara delar av brant där backsvalar häckar.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

7) Hällsjö 1:98 och 16:4 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut 1997-10-24 gällde fortsatt täkt av sand/grus och avsåg uttag av kvarvarande materialmängd från tidigare tillståndsbeslut (1988-02-11) som då omfattade 160 000 ton på en yta av 4 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 2002-09-30 och omfattade kvarvarande mängd på 42 500 ton. Nytt tillstånd har samprövats tillsammans med Hällsjö 1:103.

Beskrivning av täkt och omgivning: området ligger i mellan Hällsjö 1:103 ovan och 1:69 nedan. Består av en stor plan yta strax över och vid Ljungan och branter runt denna. I dessa har spontan återväxt delvis skett. Täktverksamheten är liten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Åsen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger inom riksintresse för kulturmiljövård samt viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: möjlig plats för mindre strandpipare, insekts-/kräldjursmiljö, strandnära läge. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Motorcykelåkning: området används till motorcykelåkning.

Efterbehandling: Länsstyrelsens tillstånd anger skogsplantering. Miljökontorets bedömning - traditionellt är landskapsanpassning och återbeskogning. Ett alternativ, om risker inte uppstår, vore att skapa ett grundområde för lekande fisk och fågelliv eller skapa en badplats.

8) Hällsjö 1:69 och 1:25 (grusäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1993-02-19 gällde fortsatt täkt av sand/grus där det totala uttaget uppgick till 100 000 ton. Tillståndet gällde till 1998-09-30. Nu gällande tillstånd omfattar 275 000 ton och gäller till 2012-09-30.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täktområdet ligger mellan E14 och Ljungan, mycket nära båda. Området har sedan lång tid nyttjats som grustäkt. För närvarande utgörs brytområdet av en grop med täktbotten 10-20 m under E14:s nivå.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Åsen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger inom riksintresse för kulturmiljövård samt viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: till de biologiska värdena vid täkten hör branter med backsvalebon, samt ett utströmningsområde för grundvatten. Här bör särskild försiktighet iakttas vid återställningen av täkten. Ett fint skogsparti finns väster om täkten ned mot älven. Skogen är en äldre blandskog med barrdominans, där de biologiska värdena ökar med tiden. En bäck verkar tidvis rinna genom området. I och med att skogen ligger i en ytterbukt av Ljungan utgör vegetationen ett erosionskydd. Enligt täktinnehavaren finns inga planer på att bedriva täktverksamhet inom detta område. Insektsmiljö. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Skyddszon mot Ljungan

Området mellan täktgropen och Ljungan används för upplag och planer. Närmast Ljungan finns en vegetationsbård på endast några meter. Det finns gott om plats för upplag och planer närmare E 14.

Hantering av bränslen och kemikalier: vid besök konstaterades brister med kemikaliehantering, oljeförvaring utan invallningsskydd, saltupplag.

Nedskräpning: viss nedskräpning/upplag.

Uppföljning/kommentarer

De slipers som låg i täkten vid besöket 1996 var borta. De härrörde från en gammal järnvägsbro som innehavaren köpt. Sliprarna torde vara så gamla att risken för läckage av impregneringsmedel är liten.

För halkbekämpningsändamål blandas 2 % salt in i gruset. Saltupplaget fanns uppe på planerna, täckt med presenning. Även det saltblandade gruset förvaras uppe på planerna. Själva saltinblandningen utförs däremot nere i täktgropen. Vi anser att det är bra att salt och saltblandat grus förvaras så långt från grund- och ytvatten som möjligt.

Efterbehandling: landskapsanpassning viktig liksom att en fungerande skyddszon återetableras. Rena massor måste tillföras området.

9) Sköle 2:12 och 2:54 (bergtäkt/sprängsten)

(P?) Beslut: länsstyrelsebeslut från 1992-10-29 avsåg täkt av sprängsten (efter kraftverksbygge i Skallböle) där uttaget beräknades till 30 000 ton. Tillståndet gällde till 1994-10-01.

Beskrivning av täkt och omgivningar: området ligger nedanför kraftverket på Ljungans södra strand, på en sluttning ovan älven. Öppen yta som gränsar till barrskog.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för kulturmiljövård samt viktigt turistområde.

Biogeologiska värden: strandnära läge i första hand. Insektsmiljö i viss mån.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Efterbehandling: enligt beslut ska jord påföras och skogsplantering ske.

Miljökontorets bedömning - på fastigheten har bedrivits täkt av sprängsten.

Täktverksamheten är nu avslutad. Området har släntats av på godtagbart sätt. Dock bör slänterna med sprängsten täckas med jord, i enlighet med villkor nr 5 i länsstyrelsens beslut om täktillstånd 1992-10-29.

P 10) Sörfors 3:10 och 4:10 (moräntäkt)

Beslut: tillstånd 1995-06-30 till utökad uttag av morän inom tidigare tillståndsgivet område och berörde 30 000 ton på 0,5 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 1998-09-30.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Tidigare tillstånd från 1992-10-22 berörde 45 000 ton inom en yta av 2,0 ha. Utökad tillstånd gavs 1998-05-26 som medgav uttag av 160 000 ton t.o.m. 1999-09-30.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täkten utgörs av en moräntäkt i sydvästslutningen mot Linån. Linån är uppströms en värdefull biotop för flodpärlmussla, sårbar art därtill ansvarsart för Västernorrlands län. Täkten ligger i kanten mellan skog och åkermark.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för kulturmiljövård. Ligger inom större tätortsnära rekreativområde av stor vikt. Tangerar viktigt turiststråk.

Biogeologiska värden: våtmark i odlingslandskap, större aspar och skyddszon mot Linån samt Linån själv.

Friluftsliv: i närheten finns också ett rekreativområde med bl.a. motionsspår. Från motionsspårets sida är täktens övre delar markerade, vilket minskar riskerna att någon ska trilla ner. Motionsspåret kan behöva flyttas vid ev. utökning av täkten.

Ytvatten: ligger nära Linån, se ovan. Linån är, enligt länsstyrelsen, en av de finaste åarna i Sundsvalls kommun. Näraliggande mindre våtmark därtill.

Skyddszon mot Linån

Området mellan täkten och Linån används för upplag och planer. Närmast Linån finns en vegetationsbård på något tiotal meter. Upplag hade lagts nära täktområdets kant mot Linån.

Grundvatten: vi kunde inte se att grundvattenrör fanns utsatta i täkten. Inga grundvattentäkter i närheten, enligt företagets redovisning.

Hantering av bränslen och kemikalier: i samband med krossningen förvaras bränslen i en tank i ett lastbilssläp som också innehåller elverk till krossen. Kring krossen fanns områden med oljeförorenad mark.

Vid infarten till täkten, nära Linån, låg 1996 säckar med kalciumklorid. Miljökontoret påpekade att med tanke på risken för att förorena Linån bör säckarna förvaras på ett lämpligare ställe. På ungefär samma ställe låg en del järnskrot och ett tomt oljefat. Vid uppföljning 1997 var området städat.

Krossning: i täkten var 1996 uppställt ett krossverk på den övre av planerna, närmast bebyggelsen. Uppställningsplats och tider för verksamheten är av stor betydelse i Sörfors, med tanke på närheten till bebyggelse, och då inte bara ägarna till täktfastigheten.

Buller (-risk): närmaste bostäder finns på endast ca 150 m avstånd. Vid en tidigare inspektion påtalades vikten av att behålla en skyddande kant mot de närmaste bostäderna, vilket också skulle minska risken för störningar för övriga boende i Sörfors samhälle.

Övrigt: påverkan på ett mindre våtmarksområde i jordbrukslandskapet har skett.

Efterbehandling: Länsstyrelsens tillstånd anger skogsplantering.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Miljökontorets bedömning - landskapsanpassning är i dagsläget enda funderingen. Det finns även intressen från friluftsliv att göra typ mindre skidbacke enligt entreprenör.

11) Sörfors 14:1 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1994-06-09 berörde täkt av morän omfattande 45 200 ton på en yta av 1,1 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 1998-06-30. Tillståndet utnyttjades aldrig eftersom täktinnehavaren hittade ett ur verksamhetens synpunkt bättre område närmare Lindsjön. (Miljökontoret bedömer den lokaliseringen sämre ur miljösynpunkt.)

Beskrivning av täkt och omgivning: området ligger i och omges av gammal granskog. Enligt uppgifter från täktinnehavare 1996-09-13 har ingen verksamhet påbörjats ännu vid denna moräntäkt. Vi har därefter besökt täkten utan att se påbörjad täktverksamhet, se ovan.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inget.

Biogeologiska värden: knutna till skogsmiljön.

12) Hassel 9:2 (grus/moräntäkt)

(P?) Beslut: länsstyrelsebeslut från 1993-02-10 gällde sand/grus omfattande 29 970 ton inom 1,2 ha. Tillståndet gick ut 1997-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet är beläget på Tjärnbergets östsluttning, några kilometer från Hasselsjön, och ligger ovan högsta kustlinjen. Enligt beslutet utgörs materialet av morän och material med glacifluvialt ursprung. Det senare härrör troligen från inspolningar i sprickor i en dödis. Bildningarna har inte naturvårdsklassats.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inget.

Biogeologiska värden: insekts- och kräddjursmiljö i viss mån.

Efterbehandling: miljökontoret har besökt området och kan konstatera att viss efterbehandling har skett men att den kan göras bättre.

13) Västerböle 1:2 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1993-04-22 gällde tillstånd till moräntäkt på totalt 13 200 ton inom 0,05 ha. Tillståndet gällde till 1998-09-30. Nuvarande tillstånd är på 9 999 ton t.o.m. 2010-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: området är beläget vid Bölomssjön, vik av kallad Forsbergstjärnen. Ligger i anslutning till väg och barrblandskog/hygge. Påverkan har skett genom upplag mot vegetation.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom/ i anslutning till område med höga och mycket höga kulturmiljövärden.

Biogeologiska värden: nära Bölomssjön bl.a. och kräddjursmiljö i viss mån.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: ligger nära Bölomssjön.

Skytte: skytte med hagel sker inom täkt där både lerduvor och hagelpatroner finns kvarlämnade.

Efterbehandling: Länsstyrelsens tillstånd anger skogsplantering.

Miljökontorets bedömning - istället för att slänta ner hela området bör mindre kulle och stenröse kunna lämnas kvar. Kullen har vegetation av gran, sälg, björk, vedsvampar. Tag bort onödig utfyllnadspåverkan. Städa upp. Finns gott om stenar/block som, om de inte används/krossas, skulle kunna användas till biotopvård i vattendrag.

14) Allsta 2:3 (grustäkt)

(P?)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1993-04-22 gällde täkt av sand/grus om 5 000 ton och avsåg övertagande av tillstånd. Tillstånd gällde till 1994-12-31. Täktverksamhet har upphört.

Beskrivning av täkt och omgivningar: miljökontoret har besökt platsen och ser flera problem. Täkten ligger vid skog, i en sluttning där grundvatten sipprar fram. Detta innebär i och för sig inga problem och utgör snarare ett gynnsamt läge för diverse växtlighet. Problemet är att här pågår motorcykelåkning där erosion blivit följden med materialflykt. Här finns även bebyggelse med enskilda vattentäkt (-er?) som negativt kan påverkas. Okynneskörning måste upphöra inom området.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom övriga skyddsvärda naturområden som ännu inte klassats. Ligger även inom övrigt tätortsnära rekreativområde.

Biogeologiska värden: potential för fin växtlokal med översilning, rörligt grundvatten.

Efterbehandling: enligt beslut gäller skogsplantering och eventuell påföring av finare jord för lättare etablering. Ingen försumpning får ske.

Miljökontorets bedömning - om inte motorcykelkörning pågår kan dock en fin växtlokal skapas med tiden och att så kallad försumpning är bra för biologisk mångfald.

15) Allsta grustäkt, Tunbyn 1:4, 1:46, 1:48, 2:1 och 3:60 (grustäkt)

P

Beslut: täkt har pågått på södra sidan sedan 1971. Kommunen avstyrkte vid detta tillfälle täkttillstånd. Men tillstånd meddelades av länsstyrelsen trots kommunens avstyrkan. Avstyrkan gjordes 1981, men där ny ansökan, reviderad i samråd med kommunen, medförde tillstånd t.o.m. utgången av 1986. Senaste tillstånd gällde t.o.m. 2003-09-30 och omfattade 101 750 ton.

Länsstyrelsen meddelade 1988 tillstånd till fortsatt täkt på fastigheten t.o.m. 1995.

Mängden uttagbart material angavs till 460 000 ton. I täktansökan angavs att ansökan gällde en ”utvidgning och definitiv avslutning” av täktverksamheten på södra sidan om Ljungan. Miljönämnden krävde i sitt yttrande över täktansökan att en utredning avseende störningar för omgivningen skulle utföras, samt vid behov förslag till sådana åtgärder att olägenhet av väsentlig betydelse i miljöskyddslagens mening undviks. Någon sådan utredning verkar dock inte ha gjorts innan täkttillståndet gavs.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

År 1990 fattades beslut om husvagnscamping att nyttjas av sportfiskare i den gamla täkten på norra sidan Ljungan. Miljönämnden yttrade sig vid det tillfället negativt angående en permanentning av campingplatsen, med hänvisning till störningarna från täktverksamheten i form av buller och damm.

Under 1995 fördes diskussioner mellan exploatören och företrädare för kommunens planeringsenhet och miljökontoret, där det framkom idéer om att området efter avslutning skulle kunna användas för rekreations- och campingverksamhet.

Företaget lämnade 1995 in en ansökan om förlängt täkttillstånd där avslutning och återställning skulle ske i enlighet med de förda diskussionerna. Miljönämnden överväganden, se nedan.

Länsstyrelsen fattade 1995 beslut om tillfällig förlängning av täkttillståndet till 1996-12-31. 1997 beslutades om ytterligare tillfällig förlängning av det gamla tillståndet till 1998-06-01.

Beskrivning av täkt och omgivningar: täktområdet ligger på sydsidan av Ljungan och brytning sker mot en markerad ås, från vilken man har en fin utsikt över landskapet. Ligger i blandskog och nära en mindre bäckravin förutom Ljungan. Ligger därtill mittemot Allsta fiskecamp som också tidigare utgjorde täktområde.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan utgör riksintresse för både natur-/kulturvård och friluftsliv/rekreation. Ås har naturvärdesklass I/III. Klass I anger områden som från naturvårdssynpunkt har särskilt stort värde och inte kan upplåtas för täkt. Klass III anger områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandringsleder.

Biogeologiska värden: Ljungans vildlaxstam är mycket skyddsvärd. Se vidare ovan. Ås har naturvärdesklass I och III, se ovan. Bäck/Bäckravin i anslutning till täkt.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Grundvatten: täktområdet omfattas av yttre skyddsområde för Nolby vattentäkt.

Friluftsliv: riksintresse, populärt fritidsfiske på nära håll från Sundsvall. Utpekad i ÖPL som viktigt turistområde och viktiga kanot- och vandringsleder.

Miljönämndens överväganden till fortsatt täktverksamhet

*** Problem med störningar för omgivningen (transporter, damm och buller) är en miljötillsynsfråga. Miljönämnden har möjlighet att utfärda de råd och förelägganden som behövs för att begränsa störningarna från verksamheten. En utredning kring transporterens effekter, bl.a. med avseende på vibrationer och eventuella skador på byggnader har genomförts. Ett kontrollprogram för bolagets egenkontroll av problem med buller, damning och transporter är under utarbetande. Trots detta kan man inte bortse från problemen med störningar vid tillståndsgivningen.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

* Ur resurshushållningssynpunkt kan anföras att då täkten redan är öppnad, och såret finns där, kan det vara riktigt att använda det material som finns där istället för att öppna ny täkt någon annanstans. Dock har det i olika sammanhang uttalats att Ljungan, såsom riksintresse, ska skyddas från ingrepp. I länsstyrelsens remissutgåva av STRAM anges att antalet täkter i kustregionen ska minskas.

* När det gäller efterbehandlingen var den gamla planen inte bra. Den nya har större förutsättningar att bli mer hållbar (mindre erosionsrisk) och mer anpassad till landskapet. Planen har tagits fram efter diskussioner med representanter från miljökontoret och planeringsenheten.

Tanken bakom den nya återställningsplanen är att försöka efterlikna ett nip-/ravinlandskap förutom att göra området attraktivt för friluftsliv.

Det innebär att en nipbildning skall följa bäcken, successivt minskande, ut mot Ljungan.

Likaså skall en nipbildning finnas utefter Ljungans strand, där befintlig vegetationsbård måste lämnas i stort orörd. Tio meters skyddszon är således alldeles för litet. Vegetationen innebär även ett skydd mot erosionsrisker, vilka inte kan uteslutas p.g.a. vattenståndsvariationer även om bakvatten skulle råda. Nipan är samtidigt ett skydd mot insyn och störningar från täktverksamhet.

Strax uppströms täkten, på samma sida om älven, finns ett nip-/ravinlandskap som kan vara lämplig utgångspunkt vid utformningen. Återställningen måste gå före maximalt uttag av material, vilket innebär att ansökt volymökning kan vara för stor. Det innebär även att befintlig vegetation bestämmer hur djupt och hur nära Ljungan man kan gå.

* Uttaget ned till Ljungans nivå innebär att täkt kommer att ligga under grundvattenyta. Företaget måste därför redovisa eventuell påverkan och hur den skall undvikas. Grundvattennivån fastställs genom att sätta ut grundvattenrör.

* Täktinnehavaren har hittills inte utnyttjat hela den tillståndsgivna mängden material. Detta visar på svårigheten att begränsa täktverksamheten i tiden, eftersom uttaget beror på efterfrågan. Frågan om hur täkttillståndet ska kunna begränsas i tiden, så att täkten verkligen är avslutad inom den tillståndsgivna tiden, måste lösas. Om ett tillstånd ges bör tiden vara i proportion till den tillståndsgivna mängden, så att bolaget med ett rimligt årligt medeluttag kan ta ut materialet under tillståndstiden.

Ställningstagande

Bolagets förslag till ny efterbehandlingsplan innebär så stora landskapsmässiga förbättringar jämfört med den gamla planen att ansökan om förlängt täkttillstånd bör beviljas. Miljökontoret föreslår dock att tillståndet förenas med vissa villkor:

Kantzonerna mot Ljungan och bäcken breddas. Kantzonen skall successivt vidgas för att få en naturlig övergång till de orörda partierna av nipan mot Ljungan och bäckravinen. Ingen befintlig vegetation får röras.

Uttaget av grus kan behöva begränsas med hänsyn till de utökade skyddszonerna mot Ljungan och bäcken. Bäckfåran får inte röras. Åtgärder får heller inte påverka bäckmiljön i övrigt såsom flöde m.m.

Vid efterbehandlingen bör eftersträvas naturliga nipformationer såsom de åskådliggörs t ex vid en bäckravin strax väster om täkten.

Även återplanteringar inom brytområde skall anpassas till omgivning.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Landstigningsplatser enligt efterbehandlingsplan slopas, eftersom de innebär ingrepp i den befintliga vegetationen vid älvkanten.

Tillståndet tidsbegränsas till högst 10 år. Detta skulle ge bolaget möjlighet att med samma medeluttag som de senaste åren ta ut den mängd grus som tillståndet omfattar. Om tillståndsgiven mängd material tagits ut tidigare skall efterbehandlingen avslutas så snart den tillståndsgivna mängden uppnåtts, även om detta sker innan tillståndstiden löpt ut.

Om den tillståndsgivna mängden material inte tagits ut under tillståndstiden skall efterbehandlingsplanen revideras så att täktverksamheten kan avslutas inom den givna tiden.

Efterbehandlingsplanen behöver preciseras och delas upp i etapper, så att varje etapputtag av material blir en del i efterbehandlingen. En arbetsbeskrivning skall utarbetas, där åtgärder för att förhindra störningar för fritidsbebyggelsen anges. Avstämningar kring hur efterbehandlingsplanen följs görs i samråd mellan bolaget, länsstyrelsen och kommunen vartannat år. Bolaget ansvarar för att kalla till samråd.

Effekter på grundvatten och skyddsåtgärder måste redovisas innan tillstånd kan medges. Grundvattenrör sätts ut.”

Efterbehandling: se ovan. Fiskecampen på motstående sida älven har en efterbehandling med böljande linjer och spontan återväxt. Vissa branter eroderar något där mindre raviner skapas, men det kan gynna insekter. Får dock inte utgöra risker för barn m.fl.

16) Å 2:20, 3:10 och 28:2 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-01-25 om fortsatt och slutligt uttag omfattande 400 000 ton sand/grus. Täkt har bedrivits sedan 60-talet. Tillstånd att bedriva täktverksamhet fanns till år 2002, då även iordningställning skulle vara klar. Täktplan hade reviderats där en väsentlig förändring var att ett område invid Nolbyströmmen undantagits. (Där nya E 4: an kan komma att gå.) Tillstånd för ny täkt t.o.m. 2010 beviljades av länsstyrelsen, men tillståndet upphävdes av miljödomstolen. Frågan är inte avgjord ännu.

Beskrivning av täkt och omgivning: gammal grustäkt som upptar störst areal av alla grustäkter inom Sundsvalls kommun och en av de största i länet. Täktområdet är drygt en kilometer långt och sträcker sig utefter Ljungans södra sida, endast något 10-tal meter från älven. Brytning sker i dagsläge enbart i den östra delen medan övriga delar dels har fått spontan återväxt av lövträd, främst gråal, och där även efterbehandlingsarbeten pågår. Det finns en efterbehandlingsplan som är bra ur naturvårdssynpunkt till stora delar, men där ändrat skyddsområde för Nolby vattentäkt medför ändrade krav. Vid fastställandet av planen berördes inte frågorna kring vattentäkten. Det anges t.ex. i planen att ”ytor påverkade av högt grundvatten får förekomma”. Kommunrepresentanter inklusive politiker var med vid framtagandet av planen.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö och naturvård, liksom för friluftsliv/rekreation. Åsen har naturvärdesklass I/III. Klass I anger områden som från naturvårdssynpunkt har särskilt stort värde och inte kan

Bilaga 1. Genomgångna täkter

upplåtas för täkt. Klass III anger områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandningsleder.

Biogeologiska värden: läget vid Ljungan och mindre bäckravin samt angränsande skog. Förekomst av backsvala, spontan återväxt av löv främst gråal. Förekomst av sällsynt gräs ekorkorn m.m. Mindre bäckravin i anslutning till täktområdet. Insektsmiljö. Ås har naturvärdesklass I och III, se ovan.

Friluftsliv: riksintresse, utpekad i ÖP som viktigt turistområde och viktiga kanot- och vandningsleder. Täkt område för camping o.dyl., men där utökad skyddszon för vattentäkt inskränker på framtida användning.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Grundvatten: skyddsområde för Nolby dricksvattentäkt medför även stora krav på befintlig täktverksamhet. Verksamheten är dock inne i sitt slutskede. Vattentäktens ökade betydelse som reservvattentäkt för Sundsvall och Timrå samt nya kunskaper om inströmningsområdena har lett till förslaget att inre skyddsområdet skall utökas till att omfatta i stort sett hela Å-täkten. Skyddsföreskrifterna är också mer detaljerade än de nu gällande, som fastställdes 1971. I inre skyddsområde beskrivs verksamheter som inte får etableras eller bedrivas, i yttre skyddsområde gäller att vissa verksamheter måste ha miljönämndens godkännande.

Enligt länsstyrelsen, är tillstånd till täktverksamhet ett ”gynnande beslut”, skärpningar av villkoren kan endast genomföras genom förhandlingar med täktinnehavaren. ”Ytterligare villkor” kan inte innebära nya pålagor. Det finns heller inte möjlighet att klippa av en täkt som har gällande tillstånd, däremot kan man vägra bevilja förnyat tillstånd.

En lösning måste tas fram för hur täktverksamheten kan bedrivas utan att riskera vattentäkten. Miljökontoret har markerat att man inte ämnar medverka till förlängning av täkttillståndet.

Bl.a. finns misstankar om att täktverksamhet har skett under högsta grundvattenytan. Som högsta grundvattenytan fanns ett sannolikt antagande om att den låg på 6,4 m. Som absolut högsta värde angavs 8,0 m, vilket gav till följd att täkt tilläts bedrivas ned till 9,0 m. Att grundvattenytan vid ett tillfälle gick högre beror troligen på att extra mycket vatten släpptes på i Ljungan juni 1995. Flödesuppgifter från Ljungan visar dock att liknande flöden uppmätts vid ett flertal tillfällen. Idag har täktbotten fyllts upp och ligger väl över 9,0 m i detta område. Längst österut kan man av misstag ha gått djupare än 9 m. Det finns numera fixpunkter utsatta i täkter, och personalen har klara order om att inte gå djupare.

Grundvattenrör finns utsatta på tre ställen i täkten, nivåer mäts en gång per månad. Provtagning mm ska regleras i ett kontrollprogram som är under utarbetande.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - befintlig efterbehandlingsplan är till stora delar bra både för landskapsbild och naturvård. Skyddsområdet för vattentäkt gör dock att täktbotten måste höjas för att undvika försumpning. Det finns heller ingen

Bilaga 1. Genomgångna täkter

anledning till att dra väg ner i täkt efter avslutning. Parkering för fiskare kan göras utanför. Eventuell camping i täktområdet ställer stora krav för att undvika påverkan på vattentäkt.

17) Nolby 7:17 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-01-12 gällde fortsatt täkt av grus där det totala uttaget uppgick till 6 550 ton. Tillståndet gällde t.o.m. 2000-09-30. Nytt tillstånd t.o.m. 2008 omfattar 25 000 ton.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täkten ligger på sydvästsluttningen av berget mellan Hemmanet och Vapelnäs. Vegetationen utgörs främst av barrskog på hållmark. Täktområdet är mycket brant varför återställning enligt täktplan knappast är realistisk. Som vi diskuterade i fält är det bättre att försiktigt rensola berget under täktmaterialet. Det torde även bli gynnsamt ur landskapsmässiga aspekter. Samråd med länsstyrelsen krävs innan ändring av återställningsplan.

Omfattningen av täktverksamheten är blygsam, uttagen är mindre än tillståndsgiven mängd. Täckens läge på en sluttning som vetter från övrig bebyggelse ger skydd mot insyn och buller. Transportvägen från täkten går genom tätbebyggelsen i Hemmanet, vilket gör att störningar i samband med transporter kan befaras om verksamheten utökas.

I de övre delarna av täkten ligger en del block som skulle kunna utgöra en risk om de rasar ner. Dessa bör avlägsnas. Branterna från kanten ner i täktgropen utgör en risk ifall människor eller djur skulle ramla ner där. De bör märkas ut och eventuellt avskämmas med stängsel.

I täkten finns naturstenar som skulle kunna utnyttjas vid biotopvårdande åtgärder i vattendrag. Även liggande på land har naturstenar/mindre samlingar med naturstenar, sitt värde för mossor, lavar och diverse smådjur (skydd, övervintring). Det viktiga är då bara att få dem att smälta in i omgivningen.

Täkten angränsar till ett jordbruksområde, där aktivt jordbruk bedrivs. Dessutom bedrivs åkerirörelse inom fastigheten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Strandterrass/Passpunkt med naturvärdesklass II, områden med så stort värde för naturvärden att särskild uppmärksamhet erfordras vid prövning av ansökningar om täkt. Ligger inom övrigt tätortsnära rekreativområde.

Biogeologiska värden: ligger inom den lokalt kallade Fågelsångsdalen, där stora delar utgör biologiskt värdefulla närområden och upptagen i kommunens Grönplan för södra delen av Sundsvall. Värdena består av mosaiken i ett igenväxande jordbrukslandskap som ligger i en dalgång med en bäck och skapad sjö med förekomst av snok, häckande svarthakedopping m.m. Efter täkt kan en sydvästbrant skapas i/vid berget. Formationen har naturvärdesklass II, se ovan.

Friluftsliv: värdefullt rekreativområde som pekas ut i Grönplan för södra delen av Sundsvall.

Ytvatten: ligger inom Nolbybäckens avrinningsområde och passerar bl.a. Fiskdammen.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Grundvatten: dricksvattentäkt för fastigheten Nolby 7:17 ligger på motsatta sidan dalgången, och kan inte påverkas av täkten.

Hantering av bränslen och kemikalier: vid täkten fanns ett område som använts för förvaring av spillolja i fat. Marken var vid vårt besök förorenad efter en olycka med påkörning av ett fat. Har enligt innehavarnas uppgift åtgärdats under 1997. Två cisterner för dieselförvaring fanns inom området, dessa stod inte på hårdgjord yta. I garaget fanns ett utrymme utan golvavlopp för förvaring av petroleumprodukter.

Krossning: i botten av täkten var två krossverk av äldre datum samt ett sorteringsverk uppställda. Krossverksamhet förekommer sporadiskt. Störningsriskerna är små, eftersom berget skärmar av ljudet.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - täktområdet är mycket brant varför återställning enligt täktplan knappast är realistisk. Det finns heller inte material kvar för sådan efterbehandling och lutning. Som vi diskuterade i fält är det bättre att försiktigt ta fram och rensola berget under täktmaterialet. Det torde även bli gynnsamt ur landskapsmässiga aspekter. Kan skapa en sydväxtbrant här. Det nya tillståndet har nu också denna efterbehandling inskriven.

18) Västbyn 1:9 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: mindre täkt vid väg Nolby - Tunbyn som får anses vara efterbehandlad. Kommer att påverkas av ny motorväg. Ligger inte långt från Ljungan och nära yttre skyddsområde för Nolby vattentäkt. Avsläntat där spontan återväxt sker, med gräs, örter, enstaka lövträd och tallar. Ganska stor och ”plan” yta, potentiell lokal för mindre strandpipare, se även återställning nedan. Omges av barrblandskog. Ligger inte så långt från fin bäckravin och nära väg mellan Viforsen och Nolby.

Vid besök kunde konstateras att sand togs fortfarande i mindre mängd. Hjulspår fanns därtill tvärs över täktbotten, motorcykel, och hästspår. Används även som skjutbana - hagelpatroner funna.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö och naturvård, liksom för friluftsliv/rekreation. Formationen har naturvärdesklass II: områden med så stort värde för naturvården att särskild uppmärksamhet erfordras vid prövning av ansökningar om täkt. Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandringsleder.

Biogeologiska värden: viss insektsmiljö, möjlig lokal för mindre strandpipare, konkurrenssvag flora m.m. Formationen har naturvärdesklass II, se ovan.

Ytvatten: ligger inte så långt ifrån Ljungan och bäckravin, se ovan.

Grundvatten: ligger nära yttre skyddsområde för Nolby vattentäkt.

Efterbehandling: var i princip återställd med spontan återkolonisation, men där pågående vägbygge Nolby - Tunbyn medgivits tillstånd från länsstyrelsen i samråd med kommun om att få lägga upp vägmassor här. Miljökontoret besiktigade platsen

Bilaga 1. Genomgångna täkter

innan men kunde inte konstatera förekomst av mindre strandpipare, som skulle kunna ha funnits här.

19) Västbo 1:5 (grustäkt)

Beslut: ansökan om täktillstånd 1994-02-07 om uttag av sand omfattande totalt 30 000 m³ på en yta om 1 ha. Enligt ansökan används området som husbehovstäkt av boende. Ärendet avstannade med detta.

Beskrivning av täkt och omgivning: området ligger inte långt från Ljungan, drygt 100 m, på dess nordsida. Består av en tallmo, fast där lövträd dominerar nu. Ligger i anslutning till ”ravin” med ett våtmarksområde med sumpskog.

Riksintresse/ ÖPL Nedskräpning: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö och naturvård samt för friluftsliv/rekreation.

Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandningsleder.

Biogeologiska värden: viss insektmiljö m.m.

Ytvatten: ligger ganska nära Ljungan, se ovan.

Nedskräpning: i området fanns vid besöket 8 bilvrak, bilbatterier etc. där åtgärd vidtagits.

Motorcykelåkning: vid miljökontorets besök fanns vid tänkta täktområde en påbörjad motorcrossbana.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - uppstädning av området är viktigt. Nuvarande täktområde är inte stort varför mindre öppna branter vända mot syd kan vara positivt för insekter m.m. En ytterligare fråga är motocrossbanan.

20) Vi 3:28 (sprängsten)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: strax nedströms Vi-forsen, på Ljungans nordsida i en sluttning, finns upplagd sprängsten efter kraftverksbyggnad. Området, som ligger i sluttningen från Tunavägen ner mot Ljungan alldeles öster om kraftstationen, har fyllts ut med sprängsten från kraftverksbygget. Stenen har legat i området sedan mitten av 80-talet. Materialet har börjat täckas av vegetation, gräs, alsly bl.a. Uppskattningsvis finns här ca 45 000 m³ sprängstensfyllnad. Tankar finns på exploatering, men där markägare inte är särskilt intresserad.

Ger givetvis sår i nuvarande terräng och bullerstörningar för närliggande bostäder. Kan ge positiv effekt på landskapsbild eftersom naturlig återställning är tänkt att ske.

Om ny ansökan: miljökontoret förutsätter att en ansökan lämnas till länsstyrelsen, där uppgifter om störningsrisker för omkringboende framgår (t.ex. buller från lastning, förkrossning, krossning, transporter samt damningsproblem), och där det visas att störningarna blir acceptabla. Om så kan ske har vi inga invändningar mot att området befrias från sprängsten och terrängen återställs i ursprungligt skick. Det är viktigt att den naturliga landskaplinjen följs och att i övrigt en landskapsanpassning sker vid återställning. Om man försiktigt skalar av/lyfter bort befintlig vegetation så långt

Bilaga 1. Genomgångna täkter

möjligt där den ställs av skonsamt och rättvänd för att sedan läggas på området efter den korta brytningstiden, vinner vi många år i återställningsarbetet.

Om tillstånd erhålls bör man tänka på att ta hänsyn till fågellivet - verksamheten bör starta redan innan häckningssäsongen startar, t.ex. genom avbaning så att möjligheterna till häckning inom området undanröjs.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö- och naturvård samt för friluftsliv/rekreation.

Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandningsleder.

Biogeologiska värden: viss kräldjursmiljö m.m.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - landskapsanpassning och tillåt gärna en lövsuccesion i sydbrant.

21) Grenforsen, fastighet ? (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: strax intill Grenforsen. På Ljungans norra strand har det tidigare i en brant funnits en öppen yta efter mindre täktverksamhet. Denna har nu försvunnit eftersom ny väg har byggts över denna till Grenforsen för att ta bort tidigare risker med väg över delar av Grönsta vattentäkts inre skyddsområde. Vägen har bom och får endast användas av ett fåtal. Vägen stryker efter gräns för Grenforsens naturreservat.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö- och naturvård samt för friluftsliv/rekreation.

Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandningsleder.

Biogeologiska värden: ligger vid Grenforsens naturreservat där den mäktiga Tunombäcksravinen ingår. Värden både ur biologisk och geomorfologisk synvinkel.

Ytvatten: ligger nära Ljungan, se ovan.

Efterbehandling: se ovan.

22) Ön 3:17 (grustäkt)

Beslut: ?

Beskrivning av täkt och omgivning: täktområdet ligger inom ett industriområde där uttag gjorts i sydbrant. Öppet sår med delvis spontan återkolonisation med växtlighet. Risk för fortsatt erosion i viss mån och där ett hus ligger inom riskzon strax nedan krönet i förlängningen. Eventuella vattentäkter kan också beröras.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: nedre Ljungan är riksintresse för kulturmiljö och naturvård samt för friluftsliv/rekreation. Ås har naturvärdesklass I: Områden som från naturvårdssynpunkt har särskilt stort värde och inte kan upplåtas för täkt.

P

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ligger inom viktigt turistområde och viktiga kanot-/vandringsleder.

Biogeologiska värden: del av Ljungan och troligt lek-uppväxtområde för fisk nedan täktområde. Våtmark finns i anslutning till vattendragets delarm. Värden för fågelliv också, troligen även för groddjur. Väster om täktsåret finns ett naturligt, delvis nedrasat skogparti med mest tall, som med tiden ökar i biologiskt värde. Möjlig häckning av backsvalor. Sydbrant värdefull för vissa insekter, kräldjur. Strax söder om området har miljökontoret funnit vattenaloe och (gul) svärdsilja söder om Tuna kyrka. Åsen har naturvärdesklass I, se ovan.

Ytvatten: ligger inte så långt från Ljungan, delarm/bakvatten.

Nedskräpning: uppstädning av industriområde behövt.

Efterbehandling: länsstyrelsen har åtalsanmält alltför stort uttag av grus. Erosionsrisk, rasrisk, inom området, inget biologiskt problem men problem för hus m.m. Viss utsläntning kan behövas. I övrigt se ovan.

23) Bunsta 2:8 Solberg 4:97, 6:1 och 4:7 samt Veda 2:14 och 1:10 (bergtäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-01-06 berörde totalt 4,2 miljoner ton fast berg, där årligt uttag beräknades till 286 000 ton. Berget utgörs av kvarts- och fältspatrik, delvis omvandlad granit, som utifrån regional bedömningsgrund är av mycket god kvalitet. Nu gällande tillstånd omfattar 3 900 000 ton och gäller t.o.m. 2011-09-30.

Beskrivning av området: ligger på toppen av det avrundade berget Skinnåsberget i ett barrskogslandskap. På nedsidan täkten, söder om, finns mindre våtmarksområden i hållmarksterräng att beakta. Här finns även en biologiskt delvis intressant skog.

Riksintresse/ ÖPL/ kända värden: området är i översiktplan för Sundsvalls kommun betecknat som viktigt rekreationsområde, men där inga kända naturobjekt finns noterade. Formation med naturvärdesklass III på berget, inom brytområde. Klass III anger områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan. Strandvall strax söder om med naturvärdesklass II, områden med så stort värde för naturvärden att särskild uppmärksamhet erfordras vid prövning av ansökningar om täkt.

Biogeologiska värden: knutna till nedanförliggande skog/våtmark. Formationer med naturvärdesklass III, inom brytområde, och klass II strax söder om, se ovan.

Ytvatten: en sedimentationsbassäng behövs troligen men bör inte anläggas i befintlig våtmark, men vatten kan efter avslamning ledas dit.

Grundvatten: miljökontoret har besökt området vid flera tillfällen och har i nuläget kommentarer speciellt beaktande grundvattnet där öppen yta fanns vid senaste besöket. Med tanke på maskiners läckagerisk m.m. är det synnerligen olämpligt. Behövs vatten för dammbekämpning är det bättre att borra en brunn utanför själva verksamhets-/influensområdet. Grundvattenrör och kontrollprogram behövs.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Nedskräpning: diverse nedskräpning finns i anslutning till täkten, där dock inte innehavaren är orsak. Gäller diverse bilskrot m.m. En bom skulle kunna förhindra sådant om inte nu vägen är hävdvunnen.

Buller (-risk): det är långt till bebyggelse, ca en kilometer men det höga läget kan ge bullerproblem.

Övrigt: det exponerade läget kan ge upphov till damning, vilket redan märks i skog nedanför täktområdet.

Genom täktområdet går en väg som används av hävd? I näraliggande område har diverse täktverksamhet försiggått tidigare, bl.a. Bunsta 1:11 och 1:13.

Efterbehandling: för tidigt att diskutera utom generellt.

24) Hassel 1:41 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsen meddelade 1998-03-04 tillstånd till fortsatt täkt av sand/grus för uttagsmängden 2 672 ton. Tillståndet gällde till 2001-09-30. Nu gällande tillstånd omfattar 2 672 ton och gäller t.o.m. 2008-12-31.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inget.

Övrigt: Miljökontoret besökte inte täkten 1997. Inspektioner har utförts 2004.

Efterbehandling: enligt beslut.

25) Gräfte 9:2 (grustäkt)

(P?) Husbehovstäkt. Miljökontoret har uppmärksammat på risker med överhäng och tillskrivit markägaren.

26) Bunsta 1:11 och 1:13 (grustäkt)

(P?) Beslut: nedlagd grustäkt, möjligen med husbehovsuttag, som ligger inte långt från nyöppnad bergtäkt på Skinnåsberget.

Beskrivning av täkt och omgivningar: täktområdet ligger i en tallmo. Utgörs av två mindre och grunda täkter där återställning inte har skett. Länsstyrelsen har vid besiktning 1993-06-14 konstaterat att man på en bank mellan täktområdena höll på att slänta ned densamma. Länsstyrelsen ansåg dock att ur materialhushållningssynpunkt vore bättre att ta ut åsen också. Den skulle även ge ett konstlat intryck i landskapsbilden annars.

Vid miljökontorets besök 1996/-97 fanns den fortfarande kvar. Vi kunde dock konstatera att den utgör en spärr för pågående motorcykelverksamhet i den ena av täkterna. Tas mellanpartiet bort är det fritt fram att köra i båda områdena. Det är önskvärt i vidare efterbehandlingsarbete att få stopp på denna körning. Miljökontoret anser också att banken med vissa förändringar kan ge en mer levande efterbehandling än om en plan yta skapas.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: formationen just här har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med

Bilaga 1. Genomgångna täkter

täktplan. Är också angränsande till strandvallar (öster om) och söder om bergtäkten Bunsta 2:8 Solberg 4:97, 6:1 och 4:7 samt Veda 2:14 och 1:10, med naturvärdesklass II, områden med så stort värde för naturvården att särskild uppmärksamhet erfordras vid prövning av ansökningar om täkt.

Biogeologiska värden: det finns även vissa biologiska kvaliteter att värna om vid arbete med efterbehandling. Hit hör mindre bildade våtmarksområden för groddjur (potentiell salamanderlokal), stenrösen med hallonsnår och solvända sandytor som utnyttjas av diverse insekter och även flora. Risker för dricksvattentäkter torde inte vara överhängande även om ytor lämnas öppna. Formationer med naturvärdesklass III/II, se ovan.

Nedskräpning: viss nedskräpning förekommer i täkterna. Upplagda stubbar mot vägen har vissa biologiska kvaliteter för diverse organismer och kan lämnas otäckta om inte estetiska värden överväger. Vid övertäckning är det också stor risk att ena våtmarken täcks samtidigt.

Motorcykelåkning: pågående motorcykelverksamhet i denna ena av täkterna. Tas mellanpartiet bort är det fritt fram att utöka motorcykelåkningen på ett sätt som försämrar de biologiska kvaliteterna, bl.a.

Efterbehandling: se ovan.

27) Njurunda-Baggböle 1:5, 1:11 och 7:1 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1997-06-16 om fortsatt täkt av sten/grus omfattade totalt 100 000 ton. Tillståndet gällde t.o.m. 2 001-09-30. Omfattande täktverksamhet har bedrivits på platsen sedan 70-talet. Delar av täktområdet har efterbehandlats. Nuvarande tillstånd omfattar 199 000 ton och gäller t.o.m. 2014-09-30.

Beskrivning av området: ligger i ett barrskogslandskap, mest tall, på en sluttning nordost om Orrsjön, som utgör ”put and take” vatten. Ingen bebyggelse finns vid täktområdet men på andra sidan av sjön finns fast- och fritidsbebyggelse. Delar av täktområde syns från denna. Den totalt påverkade arealen är mycket stor men täkten är å andra sidan mycket grund som gör att efterbehandling bör vara lätt att göra. Viss efterbehandling har skett, men den kan göras betydligt bättre.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: formationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Ligger inom område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse.

Biogeologiska värden: biologiska kvaliteter finns för både växtlighet, insekter och kräldjur i den sydvända branten och det heterogena materialet med både stenar och grus. I sjön finns storlom bl.a. Formation har naturvärdesklass III, läavlagring, se ovan.

Ytvatten: ligger nära Orrsjön.

Grundvatten: grundvattenrör finns inte, men risker för dricksvattentäkter föreligger inte.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Nedskräpning: nej, därtill ingen förvaring av olja etc.

Buller: viss bullerrisk eftersom krossning av material från den stenrika täkten sker periodvis. Höjdläge gör att krossen hörs vida omkring.

Efterbehandling: enligt beslut skall successiv återställning ske, vilket också följs i viss mån. Enligt beslut skall skogsplantering göras.
Miljökontorets bedömning - vissa stenrösen bör kvarlämnas. Spontan återkolonisation är önskvärt i delar av tidigare täktområde.

P

28) Bredbyn 2:30 och 2:6 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-07-06 gällde ny täkt av sand/grus/sten och uppgick till 92 500 ton på en yta av en ha drygt. Tillståndet gällde t.o.m. 2000-09-30.

Beskrivning av området: ligger högt på en nordvästslutning i ett barrbland-skogsområde och till stora delar kalhyggesyta inte långt från en mycket skyddsvärd våtmark, Storlokmyran, som ingår i mosaiken Bengtsmyran och Billmyran. Dessa ingår numer i myrskyddsplan för Sverige där de är tänkta att avsättas som reservat inom ca 10 år. De utgör alltså i princip riksintressen. En väg ligger dock mellan täktområdet och myrkomplexet, vilket ger visst skydd. Brytning sker också en bit från vägen medan vissa upplag ligger nära. Ingen bebyggelse ligger i närhet av täkten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: myrarna utgör i princip riksintressen.

Biogeologiska värden: mest knutet till myrarna. I övrigt större aspar m.m.

Yt-/grundvatten: ligger nära riksklassificerade våtmarker, se ovan.

Övrigt: en vägbom finns som hindrar oönskad trafik vilket är bra. Noteras kan även en ganska kraftig erosion i vägdikeytmed anlagd bilväg till täktområde. Hård avverkning i anslutning till bäckravin.

Efterbehandling: successiv enligt beslut med skogplantering, vilket miljökontoret inte har någon erinran emot.

29) Loviken 1:23 (grustäkt)

Beslut: 1998?

Beskrivning av täkt och omgivning: ganska stor täkt nära väg 320 på gränsen mellan Västernorrlands och Jämtlands län. Brutits i två plan men med ringa djup.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: tangerar område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse. Ligger även nära länsstyrelsens naturvårdsobjekt N 149, d.v.s. skyddsvärd del av Sundsvallsåsen - geologi med högt värde.

Biogeologiska värden: viss livsmiljö för insekter och kräldjur.

Efterbehandling: efterbehandlad, planterad med tall.

30) Loviken 1:11 (grustäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag. Pågående.

Beskrivning av täkt och omgivning: ganska stor täkt som ligger utmed vägen från Loviken, mot Loviks - Storflons naturreservat, några kilometer efter denna strax där ledningar korsar väg. Ligger i skogslandskap och nära mindre bäck. Viss påverkan på denna kan inte uteslutas. (Konstaterades vid uppföljning 2004).

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: tangerar område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse.

Biogeologiska värden: bäckmiljö m.m.

Ytvatten: ligger nära mindre bäck, se ovan.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - behov finns.

Nya eller de som inte kom med vid genomgång 1996-1997

31) Sörlindsjö 1:10, 14:1 (moräntäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2006-09-30 om totalt 600 000 ton.

Ytvatten: ligger ganska nära Lindsjön och nära mindre bäck som rinner till sjön.

32) Mellangård 3:7 (moräntäkt)

Beslut: gällde t.o.m. 2004-12-31 om totalt 24 000 ton.

33) Stöde Prästbord 1:16 (grus- och moräntäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2012-12-31 om totalt 190 000 ton.

Ytvatten: ligger nära mindre bäck som också påverkats.

34) Ede 4:45 (sten- och grustäkt)

Beslut: gällde t.o.m. 2005-09-30 om totalt 10 000 ton.

Efterbehandling: har skett i samråd med miljökontoret hösten 2005.

35) Hällsjö 1:67 (moräntäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2007-09-30 om totalt 800 ton.

36) Lillström 2:26 (sand- och grustäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2006-10-31 om totalt 555 ton.

37) Hissjön 1:7 (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

38) Allsta 7:1, 3:32 (grustäkt)

Beslut: husbehovstäkt?

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: ligger nära Östjärnen

39) Tunbyn 1:48 (grustäkt)

Beslut: husbehovstäkt.

Ytvatten: ligger nära Ljungan.

40) Hassel 3:3 (sand- och grustäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

41) Rännö 8:2 m.fl. (matjordstäkt)

Beslut: gäller t.o.m. 2008-10-31 om totalt 5 000 ton.

Diverse husbehovstäkter

Här och var ligger husbehovstäkter, ofta i anslutning till skogsbruk/skogsbilvägar. Ingreppsbilden kan ofta vara väl så stor som för tillståndsgivna täkter. Flera oupptäckta finns givetvis.

D) Övriga täkter på fastlandet

Dessa täkter kan inte föras till något av de övriga avrinningsområdena, varför de har fått ett eget kapitel. Två stora bergtäkter ligger tätortsnära, norr om Sundsvalls stad. I övrigt ligger de flesta i Njurunda, men i viss mån även på Alnön.

Runt Sundsvalls tätort

1) Färsta 2:10 (bergtäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1990-09-03 gällde fortsatt täkt av fast berg. Den totala mängden uttagbart material i en nordlig etapp var ca 1,13 milj. m³ fast mått. Bolaget ville ändra tidigare täktutformning i täktplan från 1984-02-10, för att minska störningar och olägenheter skulle fortsatt brytning komma att ske norrut. Tillståndet gällde till 1999-12-31 och omfattade totalt 3,0 milj. ton. Nu gällande tillstånd omfattar 265 000 ton per år t.o.m. år 2010.

Beskrivning av området: området ligger i en barrskogsdominerad hällmarksterräng med våtmarker i sänkorna. Ligger mycket centralt mellan Bosvedjan och Granloholm, två bostadsområden i Sundsvalls tätort, i ett mycket frekventerat rekreationsområde av stor vikt enligt översiktsplan.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: några kända natur-/kulturvärden finns inte registrerade. Dock finns här kvaliteter där t.ex. häckande tjäder förekommer i området. Klassad våtmark med orkidéer i sydväst, Rödmyran.

Biogeologiska värden: biogeologiska kvaliteter finns dels i närliggande skog, våtmarker och mindre våtmark i täktområde. Avrinner dels till Sticksjön, dels till Gärdejärn, båda små fina tätortsbelägna fågelsjöar m.m.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Ytvatten: täktområdet avvattnas dels till Gärdejärn vilket ställer krav på att inga föroreningar når denna känsliga och fågelrika recipient. Mindre del avvattnas mot Rödmyran och Sticksjön. Sedimentationsbassäng saknas (Har byggts sedan).

Grundvatten: grundvattenrör saknas i täkten? (Har tillkommit.)

Hantering av bränslen och kemikalier: miljökontoret har påpekat om oljehantering som har åtgärdats där tank fått invallningsskydd. Tunnor finns dock i täktområdet utan skydd under. Diverse upplag av asfalt där återvinning av asfalt sker, men där högar legat fel beaktande grundvattenskydd.

Nedskräpning: bullervallen har tyvärr inblandats med icke inert material och bitvis snarare bygg-/rivningsmaterial m.m. vilket miljökontoret påpekat och begärt bortförsl av.

Buller och damning: det känsliga läget medför givetvis vissa störningar för boende, speciellt i Bosvedjan, men där ändrad brytning liksom uppbyggande av bullervall kan ge positiva effekter.

Täktområdet är mycket stort vilket kan medföra vissa damningsproblem.

Motorfordonsåkning: motortävlingar pågår sporadiskt i täktbotten.

Övrigt: vägbom finns upp till täkt vilket är bra.

Informationsskyltar finns i terräng för vandrare/joggare vilket är nödvändigt.

Efterbehandling: skogplantering kan vara lämpligt.

2) Gärde 1:42, 1:46 m.fl. (bergtäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1996-12-19 för fortsatt täkt av fast berg där uttaget beräknades uppgå till 344 500 ton. Under tiden för miljöprövningen fick bolaget tillfälliga förlängningar av tillstånd för ett år i taget. Täktverksamhet har bedrivits på platsen under lång tid. Nu gällande tillstånd omfattar 200 000 ton per år t.o.m. 2015-12-31.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: bergtäkt som ligger högt på toppen, södra och västra sidan av Gärdeberget och intill E 4. Omgivningarna består av hållmarkstallskog, söder om täkten med inslag av en och löv som tyder på att området använts som betesmark. På platsen har bedrivits täktverksamhet under mycket lång tid. Påverkan på landskapsbilden är omfattande. En vall är under uppförande som kommer att skymma det mesta av verksamheten när den blir klar.

Kring täkten finns stängsel för att förhindra olyckor.

Biogeologiska värden: i lägre partier finns både söder och norr om täkten partier med löv (al)-dominans, på norra sidan en blandskog av sumpkaraktär. De senare är fina fågelmiljöer bl.a. Små våtmarks-/sumpskogsområden ligger strax norr om täkt. Sedimentationsbassäng får inte placeras här. Avvattnas till Ljustabäcken, en oreglerad havsmynnande bäck, med potential som havsöringslokal.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Hantering av bränslen och kemikalier: inne i täktområdet var ordningen inte tillfredsställande, då det fanns många platser med t.ex. fat med stelnat bitumen, metallskrot och halmbalar. För att minska riskerna för läckage skall inte öppna fat förvaras i täkten, utan antingen skrotas eller förvaras på en iordningställd yta där risk för påkörning m.m. minimeras.

Asfaltklisterhantering

Området där asfaltklister hanterades var enligt vår mening inte lämpligt med tanke på att material som tippats uppe på vallen kunde orsaka skador och läckage på såväl fat som tank. Här fanns också mycket fat uppställda som såg ut att behöva skrotas..

Asfaltverket

Hantering av olja kring asfaltverket var inte tillfredsställande. Framför allt kring cisternerna för eldningsolja var marken förorenad av oljespill. Marken måste här saneras och spillskydd för påfyllningen av eldningsolja ordnas. Oljeförorenad mark räknas som miljöfarligt avfall om oljehalten överstiger 2 vikts- %.

Även vid brännaren kunde ett mindre oljeläckage konstateras. Skydd som förhindrar spill till marken behövs.

En spilloljetank som stod väster om asfaltverket var inte placerad i invallning. Ett fat höll på att fyllas på. Många andra fat stod i närheten, något användes som spilloljetråg vid reparationsarbeten på traktorn. Oljeförorenade fat och tråg får inte stå utomhus så att olja kan läcka, utan ska antingen placeras i ett inomhusförråd eller förses med regnskydd.

Som släppmedel i lastbilarna används stensmjöl + fotogen. Ett alternativ kan vara rapsolja. Detta bör testas under 1997, som ett sätt att minska riskerna vid kemikaliehanteringen (6 § 2 kap miljöbalken ställer krav på alla att välja produkter som är minst skadliga för människa och miljö).

Kontrollprogram för asfaltverket

Kontrollprogrammet för asfaltverket och krossen inkom till miljökontoret 1995-03-28.

Nedskräpning: runt täktområdet fanns 1996 en hel del skräp, i form av bl.a. säckar i slänten söder om parkering och sprängmedelspåsar, kartonger m.m. norr om täkten.

Bullervall

Vid vårt besök kunde vi konstatera att en hel del material som inte ska förekomma i bullervallen ändå tillförs: asfaltmassor, betong, järn...

Krossning: i täkten finns ett äldre krossverk, permanent uppställt. Transportband är inte inkapslade. Mobilt krossverk ställs upp långt inne i täkten och bör inte förorsaka bullerproblem.

Betongåtervinning: tillstånd har sökts för förvaring och krossning av betong- och tegelprodukter.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - svårt att avgöra i dagsläget utom generellt. Skogsplantering enligt beslut.

3) Skönsberg 3:1

Beslut: tidigare bergtäkt, där Sundsvalls kommuns fastighetskontor fick tillstånd att tipa 10-15 000 m³ schaktmassor. Tillståndet gällde t o m 1999-09-30. Miljökontoret har inte besökt platsen.

Njurunda

1) Juni 101:3 / Juni 4:7, 4:11 och 4:15 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsen avslog 1995-09-19 ansökan om utvidgad täktverksamhet på grund av utebliven säkerhet. Ansökan avsåg fortsatt täkt och övertagande av täkttillstånd på sten, grus och sand till en volym av 200 000 m³ under 10 år på en areal av 2,3 ha. År 2005: Länsstyrelsen har gett tillstånd till täkt på 99 900 ton t.o.m. 2010-12-31, men tillståndet har överklagats av närboende. Miljönämnden avstyrkte tillstånd.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täkten är stor till ytan och bär spår av verksamhet under en längre period. Täkttillstånd har gått ut, men täktverksamhet pågår ännu i delar av täkten. Enligt uppgift från länsstyrelsen rör det sig om "husbehovstäkt" för markägarens räkning. Enligt uppgifter från närboende rör det sig dock om omfattande uttag.

Täktområdet ligger i en tallmo, i ett känsligt läge i kanten av ett jordbrukslandskap och mellan Kråksta- och Junisjöarna.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: Kråksta- och Junisjöarna hyser ett rikt fågelliv, speciellt bundet till omlandet. Skottundsslätten i norra Njurunda är traktens största slätt och anses vara den nordligaste av sydsvensk typ. Åsen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täkttillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Ligger inom område lämpligt för utveckling av samlad fritidsbebyggelse.

Biogeologiska värden: backsvalebön, värden knutna till lövsuccesion i täkt, sydvända grusbranter och angränsande sjöar. Åsen har naturvärdesklass III, se ovan.

Friluftsliv: gränisar till större fritidsstugeområde, camping, allmän badplats, Bergafjärden.

Ytvatten: ligger nära Kråksta-Junisjöarna, se ovan.

Grundvatten: täkten ligger nära det attraktiva rekreationsområdet Bergafjärden, med flera hundra fritidshus. Fastighetsägare där har tidigare uttryckt sin oro för täktverksamheten (mars 1993). Oron berörde främst risker för gemensam dricksvattentäkt och äldre enskilda vattentäkter. Miljökontoret delade denna åsikt i skrivelse 1993-08-24 och att nuvarande täkt bör återställas snarast möjligt. Arbetsutskottet stödde skrivelsen 1993-09-01.

Täktverksamhet sker/har skett nära grundvattenyta att döma av observationer vid inspektionerna. Ett område som vid vårt besök 1996-09-19 var sankt var vid vårt senaste besök 1997 igenfyllt. Både det gamla och nu befintliga täktområdet har ett

Bilaga 1. Genomgångna täkter

känsligt läge då flera vattentäkter som försörjer bebyggelsen i Bergafjärden ligger nära. Särskild försiktighet mot grundvattenpåverkan måste därför iakttas såväl vid efterbehandlingsarbeten som fortsatt husbehovstäkt.

Hantering av bränslen och kemikalier: vid vårt besök på platsen kunde vi konstatera att hinkar med spillolja eller oljerester stod i täktbotten. Visst oljespill fanns intill hinkarna. Andra dunkar med olja stod intill de tre arbetsmaskiner som fanns i täkten.

Nedskräpning: nedskräpning i täktområdet, speciellt i äldre delar, här finns bilbatterier, bildäck, cementrör, betongblock, tegelkross, ståltank, asfaltrester, tunnor, gammal båt, järnskrot, spräng-/krossten, stubbar m.m. Har i stort åtgärdats under 1997.

Friluftsliv/Motorcykelåkning: av spår och observationer gjorda vid inspektion används täktområdet till motorcykelåkning och hästsport. Se även ovan.

Efterbehandling: vid vårt besök 1997-04-22 kunde vi konstatera att efterbehandling av delar av täkten påbörjats. Delar av täktområdet har lämnats och fått en spontan återkolonisation med vegetation. Vid efterbehandling bör beaktas sådana uppkomna biotopvärden, bl.a. i form av lövskogspartier.

Miljökontoret bedömning - vill att efterbehandlingen diskuteras i ett samråd mellan täktansvarige, länsstyrelsen och miljökontoret, med hänvisning till bl.a. frågorna om grundvattenskydd. Vi föreslår ett sammanträffande på plats.

(P?) 2) Berga 2:34, 2:36, 2:37, 5:41 och S 7 (klapperstenstäkt)
Beslut: länsstyrelsebeslut 1994-11-14 berörde täkt av sten och grus (klapperstensfält) omfattande 30 000 ton. Tillstånd gällde t.o.m. 1999-09-30.

Beskrivning av täktområdet och omgivningarna: täkten ligger på Algarsbergets sluttning mot nordost. På området har tidigare bedrivits täkt på klappersten, vilket orsakat sår i landskapet.

Klappersten utgör ett geomorfologiskt dokument av stor betydelse för att förstå de processer som har verkat under nedisningstiden och efterföljande landhöjning, som idag, i vår region uppgår till ungefär 8 millimeter per år. Stenar utgör ett inom vissa regioner karakteristiskt inslag av egenvärde, men de har även biologiska kvaliteter. Dels blir de ofta substrat för diverse lavar men även mossor i fuktigare lägen. Det kan till och med i större svackor bland stenarna bildas små våtmarker. Insekter och kräldjur kan dra nytta av de håligheter som stenarna bildar.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: ligger inom riksintresse för kulturmiljövård. Formationen har naturvärdesklass III, områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: miljö för kryptogamer, mindre våtmarker m.m. Formation har naturvärdesklass III, se ovan.

Friluftsliv: täkten ligger delvis vänt mot Bergafjärdens fritidsområde. Detta innebär att särskild hänsyn måste tas vid arbeten sommartid, för att förhindra bullerstörningar mot detta flitigt utnyttjade rekreationsområde.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Grundvatten: någon grundvattenpåverkan på fritidsområdet är osannolik.

Hantering av bränslen och kemikalier: ingen förvaring av bränslen eller kemikalier förekom vid inspektionen.

Nedskräpning: från tidigare täktverksamhet finns en del järnskrot kvar på platsen.

Krossning: skedde periodvis.

Övriga iakttagelser: bom fanns för vägen upp till täkten, vilket vi tycker är bra i och med att det minskar risken att platsen används av obehöriga med t ex nedskräpning som följd.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - efterbehandlingen bör utgå från redan påverkade partier för att dessa skall kunna smälta in i terrängen och inte vice versa, d.v.s. att man går in och skadar naturliga/naturlika partier.

Miljökontoret har inte tillgång till täktplan för området. Enligt länsstyrelsens beslut 1994-11-14 skulle täktplanen revideras och täktområdet begränsas (villkor nr 2). Miljökontoret önskade ta del av den reviderade täktplanen. Vi ville föra en diskussion om fortsatta brytningsplaner och efterbehandlingen vid ett gemensamt besök.

3) Skrängsta S:2 (moräntäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1997-08-29 gällde ny täkt av morän omfattande 30 000 ton på en yta av ca 1,2 ha. Tillståndet gällde t.o.m. 2002-09-30.

Beskrivning av området: området utgörs av en gammal ej iordningställd täkt i sydläge. Materialet utgörs av grusig morän, med inslag av block. Området ligger intill en skogsbilväg vid Mingen nordöstra del. Tall och ljung på höjden. Blockig terräng. Ingen bebyggelse ligger i anslutning till täktområdet.

Riksintresse/ ÖPL/ kända värden: läget vid Mingen, som är riksintresse (NR 63) för fågellivet, gör lokaliseringen känslig. Ligger även inom riksintresse för kulturmiljövård (KR 13), Njurundakusten med ett omfattande system av fornlämningar från brons- och järnåldern längs Norrlandskusten.

Biogeologiska värden: kräldjursmiljö m.m.

Övrigt: miljökontoret begärde i skrivelse 1997-09-05 en anmälan enligt miljöskyddslagen av täktverksamheten. Vid vårt besök ser verksamheten inte ut att ha startats. Vi påminner om att täktverksamheten är anmälningspliktigt och att anmälan ska göras i god tid innan verksamheten påbörjas. Vi skulle uppskatta ett gemensamt besök för att få information om planer för brytningen.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - enligt beslut successiv med skogsplantering vilket miljökontoret inte invänder mot. Dock ligger området mot söder varför både stenrösen och mindre öppna ytor kan lämnas för diverse insekter, kräldjur och flora. En mindre våtmark vore om möjligt även lämpligt att skapa eftersom inga dricksvattentäkter torde kunna påverkas.

P 4) Nolby 4:3 (grustäkt)

Beslut: gammal täkt där efterbehandling inte har skett och där husbehovsuttag sker.

Beskrivning av täkt och omgivning: ligger i blandskogsområde vid Vapelbäckens övre lopp och mycket nära bäcken. Läget är mycket känsligt eftersom Vapelbäcken är ett av de finaste vattendragen utanför de större och ett av de få som mynnar i havet och inte har vandringshinder eller har påverkats alltför mycket. Uppvandrande havsöring. Även runt om bäcken finns värdefulla ravinbildningar med blandskog och våtmarker. Här finns bl. a älvtorta, alm m.m.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: inget. Ligger inom övriga skyddsvärda områden som ännu inte klassats. Ingår i Kommunens grönplan.

Biogeologiska värden: se ovan.

Ytvatten: ligger mycket nära Vapelbäckens övre del. Har också påverkat bäcken och dess närmiljö.

Nedskräpning: har tillförts en del upplag med diverse skrot, bl.a. betong. Även hästgödsel har förts till täkten, liksom kalk.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - det viktigaste är att nedskräpning upphör, att material tas bort och att täktområdet, om nu husbehovstäkt fortsätter dras in så att en skyddszon mot bäcken åter kan etablera sig. Lövskog är att föredra här. Täkten borde avslutas snarast möjligt för att hindra fortsatt påverkan på bäcken.

5) Berga (4:75?) (grustäkt)

Nedlagd täkt strax bortom Bergatjärn utefter vägen till Lörudden och där diverse upplag pågår med jord, sly etc. och även visst uttag (husbehov?). Bom finns.

6) Dingersjö 15:1 m.fl. angränsande fastigheter (bergtäkt)

Beslut: Täktverksamhet torde ha bedrivits för 15-20 år sedan. Nytt tillstånd medger uttag av 675 000 ton t.o.m. 2019-12-31.

Beskrivning av täkt och omgivning: Ligger uppe på en höjd, väster om E:4:an, ovanför Skedlovalen. Kargt område med berg och hållmark. I omgivning har en mycket stor yta berörts av svallgrus-/sten-/blocktäkt tidigare. Runt om finns barrblandskog med mest tall men även gran och inslag av björk, ljung och diverse mossor. Spridning sker spontant ner i täktsåret, mest mindre tall i nuläge. Bortsett från högar av sten/block som är onaturligt ihopsamlade har spontan återkolonisering av främst tall och en mängd småvatten, skapat en miljö med vissa biologiska kvaliteter. Bergtäkt pågick här för ca 15-20 år sedan, på en mindre yta i en hästskoformad brytning. Området har utefter bergssidan mycket nedsprängda block. Området är sprickigt och utsatt för stor frostsprängning, vilket ger en "självläkningsprocess" med tiden där den nuvarande lilla branten kommer att flackas ut. I botten på täktsåret finns idag ett antal mindre vattensamlingar och en större ca 50 gånger 25 meter. Den lilla uppkomna sjön/kärret, är tämligen grund och har i öst och väst flacka, långgrunda stränder som möjliggör för diverse djur att både dricka och leva i vattnet utan att vara permanent bundna till vatten. Vid besök återfanns, av miljökontoret, mindre

Bilaga 1. Genomgångna täkter

vattensalamander. Det gamla bergtäktssåret har otvivelaktigt fina kvaliteter med förekomst av alltmer hotade groddjur. Mängd älgspår på platsen.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: strandvall med naturvärdesklass III i närheten. områden som från naturvårdssynpunkt har begränsat värde och som normalt bör kunna upplåtas för täkt. Täktillstånd bör kunna lämnas efter prövning av ansökan med täktplan.

Biogeologiska värden: området utgör orm-/ödlebiotop och även för groddjur som vattensalamander samt även solälskande insekter. Bergtäktssåret verkar som en gryta där solen kan ge mycket hög temperatur. Området är även i övrigt solexponerat. Strandvall med naturvärdesklass III i närheten, se ovan.

Grundvatten/Ytvatten: mycket block i branterna, medan det nere i bottenplan sipprar grundvatten som här och där bildar mindre vattensamlingar/kärr, förutom översilningsmark.

Efterbehandling: miljökontorets bedömning - området bör lämnas för fri utveckling, men kanske ta bort onaturliga sten-/blocksamlingar. Vissa av dem kan dock vara övervintringsplatser för reptiler. Skall brytning återupptas bör skapad salamanderlokal bevaras och brytning ske från annat håll. Nu gällande tillstånd tar hänsyn till befintliga vattensamlingar.

Nya eller de som inte kom med vid genomgång 1996-1997

7) Armplågan 1:1, Björkönen - Ännsikslandet (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag, 15 000 ton.

8) Armplågan 1:1, Galtström (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

Yt-/Grundvatten: ligger nära våtmark.

9) Armsjön 1:1 (moräntäkt)

Beslut: husbehovstäkt, skogsbolag.

Diverse husbehovstäkter

Här och var ligger husbehovstäkter, ofta i anslutning till skogsbruk/skogsbilvägar. Ingreppsbilden kan ofta vara väl så stor som för tillståndsgivna täkter. Flera oupptäckta finns givetvis.

E) täkter på Alnön

1) Hartung 2:5 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1993-06-02 gällde täkt av sand och grus omfattande 3 700 ton på en yta av 0,3 ha till 1998.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Beskrivning av täkt och omgivning: ligger i anslutning till ett hygge och skogsmark. Även nära utfyllnadsområde och gamla brännropar. Värden för insektsliv. Fint kärr intill med riklig förekomst av mindre vattensalamander m.m.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: -

Biogeologiska värden: se efterbehandling nedan.

Yt-/Grundvatten: fint kärr intill, se ovan.

Övrigt: bom finns vilket är bra. I övrigt ingen speciell kommentar.

Efterbehandling: enligt beslut skall skogsplantering ske.

Miljökontorets bedömning - eftersom det är långt till bebyggelse, där risk för påverkan på dricksvattentäkter torde vara liten, vore det enligt miljökontoret mer önskvärt att tillskapa en våtmark istället. I angränsande fastighet Alnö 1:4 (?) finns ett fint skapat kärr som dock delvis har fyllts igen. Här finns gott om mindre vattensalamander att värna om. Det råder stor brist på Alnön på våtmarker och öppna mindre vattensamlingar, vilket bl.a. skulle gynna groddjur såsom salamandrar som blir alltmer undanträngda.

Länsstyrelsen har nyligen (2005) godkänt efterbehandlingen.

2) Fröst 4:1 och 4:26 (grustäkt)

Beslut: länsstyrelsebeslut från 1988-04-22 gällde fortsatt täkt av grus omfattande 40 000 ton på en areal av 3 ha. Täkt har skett sedan slutet av 60-talet. Tillståndet gällde t.o.m. 1993.

Länsstyrelsen kunde konstatera 1997-10-01 att täkten har efterbehandlats på ett ur naturvårdssynpunkt godtagbart sätt, men där skogsplantering ännu inte skett.

Miljökontoret anser att skogsplantering ur just naturvårdssynpunkt inte alltid är att föredra. En lövskogsgeneration har alltid sitt värde, liksom att vissa biologiska kvaliteter kan ha uppkommit i övrigt. I detta fall har vi dock inte besökt området.

3) Alnö-Usland 4:5 (matjordstäkt)

(P?) Beslut: länsstyrelsebeslut från 1995-12-18 gällde fortsatt täkt av matjord där det totala uttaget beräknades uppgå till 2 500 ton. Tillståndet gällde t.o.m. 1998-09-30. Tidigare beslut var från 1992-12-07.

Efterbehandling: skall skogsplanteras enligt beslut.

4) Bänkås 1:5, Alnön (bergtäkt)

Beslut: ansökan om bergtäkt har behandlats av kommunen som har sagt nej.

Ansökan avsåg en ny bergtäkt på rubricerad fastighet. Bergtäkten avsågs ligga på östra sidan av Vinbergets fot.

Täktansökan omfattade 99 000 ton och skulle ses som en objektstäkt med kort varaktighet gällande vägbygge på Alnön. Materialbehovet avsåg nämnda projekt och uppgick grovt till 50 000-60 000 ton.

Täkten kom aldrig till stånd.

5) Öde 1:109, Alnön (grustäkt?)

Beslut: ?, länge sedan.

(P?)

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: -

Beskrivning av området: ligger nära Vi, på höjd öster om nära villabebyggelse och väg. Oregelbundna högar/vallar med gångar genom, liten mäktighet. Barrblandskog med gråal, björk, smågran och äldre tall - typ tallhed. Även bar sand, typ moig. Visst insektsvärde, men något fult. Ovanför finns hygge och ledningar. Yta ca 150 ggr 75 m. Ligger nära väg och villor mitt emot. Skrotbil vid gångvägen.

Biogeologiska värden: se ovan.

Efterbehandling: inte bra efterbehandlat, spontan återväxt på onaturlig terräng, även estetiskt icke tilltalande.

6) Bänkås 1:2, Alnön (grustäkt?)

Beslut:?, länge sedan.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: -

Beskrivning av området: ligger längre in på vägen förbi flygplatsen. Ligger mot norr på en sluttning med berg i söder. På väg dit passeras hus och åkermark, där sista delen av vägen utgörs av en liten traktorväg. Även här strövområde med fotspår. Större område än ovan nämnda, mycket fin gråalskog, och där även hästthagar finns intill. Stenblock, kan vara fin kråldjurslokal. Skjutbana typ mindre? Omges av barrblandskog. Området har delvis röjts/gallrats där gran är på väg upp, även björk finns.

Biogeologiska värden: se ovan och nedan under efterbehandling.

Efterbehandling: Har spontan återväxt på i stort naturanpassad terräng - blir typ lövbränna, bör ej röras.

7) Lervik 2:31, Alnön (grustäkt?)

Beslut:?, länge sedan.

Beskrivning av området: ligger utmed vägen till flygfältet, på höger sida om vägen ca 100 meter in, ligger på svag sluttning mot norr. Liten mäktighet. Flack rundad täkt med uppväxande gråal, lite tall, gran, björk, renfana på öppen yta i mitten diameter ca 75 meter, medan hela täktområdet är ca 200-300 ggr 200 meter. Verkar vara stigar rätt igenom - gott om fotspår. Ridspar i närheten.

Riksintresse/ ÖPL / kända värden: -

Biogeologiska värden: se nedan under efterbehandling.

Efterbehandling: Är spontant återbevaxt i en i stort naturanpassad terräng, bör ej röras. Snön kan kanske dölja något onaturlig terrassering dock. Omges av barrblandskog, mest barr, mycket tall.

Bilaga 1. Genomgångna täkter

Diverse husbehovstäckter

Här och var ligger husbehovstäckter, ofta i anslutning till skogsbruk/skogsbilvägar. Ingreppsbilden kan ofta vara väl så stor som för tillståndsgivna täkter. Flera oupptäckta finns givetvis.

Checklista vid inspektion av täktverksamhet, berg och grus samt torv:

Befintlig

- ta kontakt med exploatör och bestäm tid för besiktning (ihop med inbjudna representanter för SNF, byalag och hembygdsföreningar ?)
- kontrollera länsstyrelsens beslut och se på miljökontorets kommunens senaste inspektionsrapport eller beslut
- kontrollera om eventuella brister i pågående täkt har åtgärdats
kontrollera att de i länsstyrelsens beslut angivna villkoren följs (täktplan)
- att täktens överkant hålls väl avröjd från jord, vegetation, stubbar, block m m till en bredd av 3 m för att förhindra personskada
- insynsskydd
- att täktområdet har fasta gränsmarkeringar i varje hörn
- att täktområdet har avbärarlinor, stängsel eller vad som erfordras
- att i övrigt god ordning hålls. Skrot och bråte skall bortforslas
- att kvarstående jordplintar kring ledningsstolpar ej finns
- att täkt under angiven nivå ej sker, grundvattenrör ?
- att stenblock krossas, forslas bort eller grävs ner-biotopvårdsmaterial ?
- att ev. återfyllnadsmassor ej består av skräp eller sopor
- att de partier där ytterligare uttag ej kan göras successivt återställs !
- att återställningsarbetena görs enligt givna direktiv
- att hantering och förvaring av oljor sker på tillfredsställande sätt
- finns biotopvärden i/vid täktområde att beakta. Kan biotopvärden skapas efter täkt.
Häckar backsvalor o s v
- hur beaktas omkringliggande värden, se även nedan
- skriv besiktningsrapport

PM-fotodokumentera !!!

Om ny täkt

- Kolla grushushållningsplan, ÖP, grus-/berginventering
- skyddsvärd kultur/ natur-flora/fauna (inventeringar o dyl, landskapsbild, fornminnen, ytvatten, spec flodpärlmussleförekomst
- påverkan/risker dricksvattentäkter-yt-/grundvatten

Bilaga 2. Checklista, inventeringsblankett 1996/1997

-insynsskydd

-kringboende-buller,damm

-planerade detaljbrytningar med återställning däremellan i 5 årsperioder, har detta utförts korrekt/planerats bra

Checklista vid inventering av täktverksamhet, berg och grus:

Socken/kommundel,

Koordinater (infart, vid täktområde),

.....

Fastighetsbeteckning,

.....

Fastighetsägare,

.....

Exploatör,

.....

Miljöansvarig,

Telefonnummer,

.....

Typ av täkt; Berg, **Grus,**

Morän, **Övrigt,**

.....

Storlek,

.....

Spec: husbehovstäkt,

.....

Läge (väderstreck, lågt/högt)-solexponering,

.....

.....

Pågår täktverksamhet (beslutstid)/nedlagt,

.....
.....

Krossverksamhet,

.....
.....

Typ av kross,

.....
.....
.....
.....

Krosstider/permanent-tillfälligt,

.....

Annan verksamhet vid/intill täktområde,

.....
.....
.....
.....

Maskiner,

.....

Hur sker hantering och förvaring av oljor o dyl/farmartank etc,

.....
.....
.....
.....
.....

Reningsanläggning(-ar)/brister,

.....
.....
.....
.....
.....

Hur långt till boende (se även karta),.....

.....
.....

Insynsskydd,

.....

Störningsrisker (buller/damm etc),

.....
.....
.....

Typ av landskap/natur som täkten ligger i,

.....
.....

Påverkan av täkt på landskapsbild/exponering, sår etc,

.....
.....
.....
.....

Nedskräpning och typ av i/vid täkt,

.....
.....

.....
.....
.....
.....

Ytvatten i/vid täkt,

.....

Hur nära i så fall (om utanför),

.....

Typ av vatten; sjö, damm,

vattendrag, våtmark/typ av,

.....

.....

Flora/Fauna i/vid ytvatten,

.....

.....

Påverkan från täkt på ytvatten,

.....

.....

Grundvatten nära/rör nedslaget,

.....

Risker för/påverkan på grundvatten,

.....

.....

Dricksvattentäkt (-er),(se även karta),.....

.....

Risker för vattentäkt,

.....

.....

.....

Följs täktplan,.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Är täktens överkant väl avröjd från jord, vegetation, stubbar, block m m till en bredd av 3 m för att förhindra personskada,

.....

.....

Har täktområdet fasta gränsmarkeringar i varje hörn,

.....

.....

Har täktområdet avbärarlinor, stängsel eller vad som erfordras,

.....

.....

Risker,diverse,.....

.....

.....

Biotopvärden i/vid täkt samt eventuella observationer flora/fauna,

.....
.....
.....
.....

Behövs återbesök vid lämplig tidpunkt,

Kan biotopvärden skapas/bibehållas efter täkt,

.....
.....
.....
.....
.....

Hur bör tåkten återställas,

.....
.....
.....
.....

Vilken återställning anges,

.....

Sker successiv återställning/brister,

.....
.....
.....
.....

Bör hela/delar av täktområde lämnas utan återställning/varför,

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Om nedlagd täkt, har spontan återkolonisation skett och skapat acceptabla/bra biotopvärden och landskapsbild, eller skall aktiv återställning ske- hur,

.....
.....
.....
.....
.....

Finns klassade objekt/observationer (kända) av sällsynta djur/ växter vid täkten, riksintresse etc eller andra värden i anslutning till,

.....
.....
.....
.....
.....

Eventuell påverkan,

.....
.....
.....
.....

Har material (typ av) tillförts täkten/hur används det,

.....

.....
.....
.....
.....

Risker (läckage mm),.....

.....
.....
.....

**Är tükten lämplig att använda till mellanlagringsstation för inerta schaktmassor,
läge- ytor etc,**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Har tükten behov av återställningsmassor annars,

.....
.....

Vilken inställning har exploitör/markägare,

.....
.....
.....
.....

Vad säger länsstyrelsen,

.....
.....

.....
.....
.....

Övrigt,.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**PM-fotodokumentera !!!
ange väderstreck per foto**

Antal foton,

**Vad sägs om täktområdet/täktverksamhet där i grushushållnings-plan,
grusinventering och andra styrinstrument t ex ÖP,**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Sammanfattning av genomgång,

.....
.....

Bilaga 2. Checklista, inventeringsblankett 1996/1997

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

Jordenheten

Britt-Marie Ek

2000-02-15

Preliminära resultat från strålningsmätningar vid fyra bergtäkter i Sundsvall.

Följande mätresultat har erhållits från bergtäkter kring Sundsvall vid mätningar av radioaktiviteten under 1998 och 1999. Mätning har skett med scintillometer, som mäter den totala gammastrålningen, med spektrometer (Exploranium Gr256) som mäter gammastrålningen från kalium, uran och torium och med Markus10 som mäter radon i jord. Mätningarnas syfte är i första hand att följa upp flygmätningar. Denna undersökning har **inte** haft till uppgift att inventera alla ingående bergarter i täkterna eller utsträckningen av bergarter med höga uran- och toriumhalter.

De högsta uranhalterna har uppmätts i Råstatäkten och förhöjda halter i Veda-Njurundatäkten. Vid utvidgning av bergtäkter bör radioaktiviteten kontrolleras.

Sör-Knävland/ Blåberget

Bergart/material	Kalium (%)	Uran (ppm)	Torium (ppm)	Gamma-strålning (µR/h)	Anm
Sed gnejs	2,7	3,2	12,3	8-10	
Sed gnejs	3,1	4,2	12,4	8-10	
Sed gnejs	2,8	4,6	13,1	8-10	
Sed gnejs	3,8	4,0	3,1	13-16	
Sed gnejs	3,6	3,8	3,1	13-16	
Grov granit	4,6	10,0	46,1	20-22	
Grov granit	3,7	6,3	4,4	14-16	
Grov granit	4,1	9,2	10,5	20-22	

1-3: mätning i den västra delen av täkten i kvartsådrig sediment gnejs.

4-8: Mätning vid den övre delen av Blåbergets soptipp, mätning på gnejs (nr 4-5) och grovkornig granit (nr 6-8). Uranhalter kring 3-4 ppm är **normala** halter i svensk berggrund, mätning nr 6 med halter kring 9 - 10 ppm är något förhöjd.

Veda /Njurunda bergtäkt

Bergart/material	K (%)	U (ppm)	Th (ppm)	Gamma-strålning (µR/h)	Anm
Makadam 0-50	4,2	10,8	14,7	14-16	grå
Makadam 20-30	3,6	10,3	11,5	13-15	grå
Makadam 5-15	4,9	11,6	7,3	14-16	röd
Makadam 0-15	6,2	3,8	4,6	10-13	röd
Granit	6,0	460	36,5	220	röd
Ådergnejs	2,4	8,8	1,6	13-14	
Gnejsgranit	3,4	11,8	11,5	15-16	
Slirgnejs	4,2	8,6	2,1	13-15	
Gnejsgranit	4,9	25,2	17,4	25-27	

Förhöjda till höga halter av uran. Den mycket höga uranhalten (460 ppm) har mycket begränsad utsträckning ("hot spot").

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

Jordenheten

Britt-Marie Ek

2000-02-15

Bosvedjans bergtäkt

Bergart/material	Kalium (%)	Uran (ppm)	Torium (ppm)	Gamma-strålning (µR/h)	Anm
Metasediment	3,2	5,2	11,0	11-13	
Metasediment	2,4	4,7	10,9	11-13	
Metasediment	2,5	4,4	9,9	11-13	
Grov granit	4,1	4,5	5,7	11-13	
Grov granit	5,6	4,2	5,3	11-15	Täktbotten
Sed. gnejs	3,5	5,8	11,8	11-15	
Makadam, 1-4 mm	4,5	6,0	7,3	11-15	
Makadam, 16-62 mm	3,9	6,0	7,5	11-15	

Normala uranhalter för svensk berggrund.

Råstatäkten med omgivning

Bergart/material	Kalium (%)	Uran (ppm)	Th (ppm)	Gamma-strålning (µR/h)	Anm
Makadam 10-40	5,5	10,0	53,2	25-27	
Makadam 0-18	6,3	9,5	79,5	25-35	
Blandade massor *1	5,8	13,3	64,3	20-30	
Alnöbergart	8,0	19,2	233,4	40-60	
Alnöbergart	8,4	15,4	240,2	40-60	
Pegmatit	6,5	3,2	5,1	17-20	
Alnöbergart	3,7	2,5	21,5	12-15	Infart till täkten
Åder gnejs	3,7	6,8	3,7	14-16	Tunadals skjutbana
Åder gnejs	3,9	6,0	5,6	14-16	Tunadals skjutbana
Ca 1 m fyllning på isolering på sand *2	5,6	15,9	116,8	20-30	Vid Sundsvalls blivande snötipp, mätt -99

*1 Blandad makadam med innehåll av alnöiter och även asfalt

*2 Fyllningen är av samma typ som de sk blandade massorna ovan och kommer enligt uppgift från Råsta.

Mätningarna visar att det finns partier i täkten som innehåller höga uran- och toriumhalter. Som fyllning under hus är dessa material olämpliga. Fyllning bör ha låg radioaktivitet för att inte riskera att det bidrar till höga radonhalter inomhus. Det som påverkar radonrisken från fyllning är underlaget, mängden fyllning och dess radioaktivitet. För byggnadsmaterial gäller att radiumindex ska vara under 1 = $C_{Ra}/200$. Likaså ska gammaindex vara under 1,0. $\text{Gammaindex} = C_K/10000 + C_{Ra}/1000 + C_{Th}/700 < 1$. (1 ppm uran är ekvivalent med 12,3 Bq/kg ^{226}Ra , 1 ppm Th är ekvivalent med 4,0 Bq/kg ^{232}Th och 1% K är ekvivalent med 310,0 Bq/kg ^{40}K). I täkten finns även områden med normal radioaktivitet.

Med vänliga hälsningar

Britt-Marie Ek

Statsgeolog

Tel. 018/179224

Britt-Marie.Ek@sgu.se

Inventering av morän (Miljönämndens skrivelse till länsstyrelsen år 2000)

Bakgrund

Grus är en ändlig naturresurs som endast nybildas vid istider och där i ett långsiktigt perspektiv grus blir en bristvara i stora delar av landet. Material som uppfyller fordringar för kvalificerade ändamål, används även för enklare varför resursslöseri blir följden. Grustäkterna är därtill ofta belägna i landskapstyper som från natur- och landskapsbildssynpunkt är särskilt attraktiva och värdefulla, dvs rullstensåsar, isälvsdeltan m.m. Dessa åsar utgör även ofta viktiga grundvattenreserver för dricksvatten.

Bergtäkter å andra sidan belastar sällan områden som i sig har höga naturvärden, däremot kan miljöstörningar innebära problem. Lokaliseringen är således synnerligen viktig ur både miljö-och hälsoaspekter. En aspekt är även inverkan på landskapsbilden då bergsformationen kan utgöra ett präglade inslag.

Det är synnerligen viktigt ur resurshänseende, att material används på rätt sätt. D v s att naturgruset används till ändamål där ersättnings-material inte står att finna. I princip gäller det främst till betongtill-verkning samt putsand, gravsgrus. Även till betong kan dock krosstensmaterial användas med viss fördyring. Enligt STRAM, länsstyrelsens miljöstrategi inför 2 000-talet, förekommer resursslöseri med högkvalitativt material.

En styrning av materialutnyttjandet måste därför ske, främst med hushållning med naturgrus. Som alternativ i övrigt måste lämpligt bergmaterial kunna användas och därtill massor som har uppkommit vid schaktningar etc. Därtill finns morän som en resurs, vår vanligaste jordart.

I miljöpropositionen (prop. 1997/98:145) anges att grus endast får användas där ersättningsmaterial inte finns och att naturgrusavlagringar med stort värde för dricksvattenförsörjningen och för natur- och kulturlandskapet måste bevaras. Avfall och restprodukter bör sorteras så att de kan behandlas efter sina egenskaper och återföras i ett balanserat samspel mellan staden och dess omgivningar.

Riksdagen har antagit 15 nationella miljö kvalitetsmål, där ett av dessa är ”God bebyggd miljö”. Boverkets har tagit fram förslag till delmål avseende förbrukningen av naturgrus och återanvänt material:

Åtgärds mål till år 2010 är att den nationella förbrukningen av naturgrus är högst 12 milj. ton/år (= 20% av den totala ballastproduktionen 1997) och andelen återanvänt material är minst 10% av ballastproduktionen.

För år 2020 är målen resp. förbrukning av högst 3 miljoner ton naturgrus/år och att andelen återanvänt material är minst 25% av ballastkonsumtionen.

Materialfördelning och mängder

I Sverige förbrukar varje invånare i medeltal per år nära nog ett lastbils-lass, c a 10 m³, av sten-och grusmaterial. Förbrukningen har dock minskat avsevärt den senaste 10-årsperioden, troligen beroende på avsevärt lägre byggaktivitet. En uppdelning i användningsområden kan grovt göras i väg, betong, fyllnad och övrigt. Andelen för respektive användningsområde framgår av tabellen nedan. Medan riksmedelfördelningen i stort är oförändrad har det för Västernorrlands läns del skett en ökning på fyllnadssidan och en minskning på betongsidan och en ökning på främst fyllnadssidan men även på övrigt.

Användningsområde	Riket, %		Västernorrland, %	
	1994	1996	1994	1996

Bilaga 4. Inventering av morän

Väg	60	57	65	64
Betong	10	12	13	5
Fyllnad	16	15	15	27
Övrigt	14	16	7	3

(SGU PM 1998:2).

Total ballastproduktion i landet var 1994 82,9 miljoner ton, 1996 till 70,4 miljoner ton, en minskning med ca 15 %. Totalproduktionen av ballast var i Västernorrlands län 3,25 milj ton 1994 och 3,81 milj ton 1996. I Sundsvalls kommun producerades 1994 702 859 ton och 1996 540 667 ton.

Fördelningen mellan olika ursprungsmaterial framgår nedan:

Material	Riket, %			Västernorrland, %		Sundsvall, %	
	1984	1994	1996	1994	1996	1994	1996
Naturgrus	82	53	47	43	38	46	31
Bergkross		35	44	50	52	53	69
Morän		4	2	2	8	1,2	0,1
Övrigt		9	7	4	3		

(SGU: Grus, sand och industrimineral, produktion och tillgångar år 1994 resp. 1996)

Täktuttag under grundvattenytan var 1994 1,7 miljoner ton och 1996 drygt en miljon ton. I procent av totala uttaget resp år, 2% och 1,4%.

Utvinning av sand från havsbotten har i stort upphört beroende av miljöskäl.

Summerande intryck är att naturgrus andelen minskar generellt liksom att andelen krossberg ökar, andelen morän och övriga material är på en låg nivå medan moränandelen minskar. Det senare bör vända med tiden av nödvändighet.

Inventeringar

Tillgång på naturligt material har inventerats i olika omgångar, se nedan, med undantag för morän.

Inventering av grus

En inventering av grus har gjorts för länet, Länsstyrelsen i Västernorrlands län 1987:3, i samarbete med SGU (Sveriges Geologiska Undersökning), gällande Sundsvall, Timrå, Härnösand och Kramfors kommuner. Det finns även en grusinventering från 1975:17, länsstyrelsen i Västernorrlands län. Rapporten 1987 behandlar även till viss del berg.

Inventering av krossberg

I rapport 1992:1, länsstyrelsen i Västernorrlands län, redovisas en inventering av krossberg, i Sundsvalls, Timrå och Härnösands kommuner. I Sundsvalls kommun har 26 lokaler inventerats och besökts i fält, i fem av dessa har prov tagits. Stor dominans föreligger i lägsta klassen. Denna bergkvalitet kan i stort endast användas till fyllningsmaterial.

Nämnas bör att det även finns ej officiella, företagsspecifika inventeringar gjorda. Vägverket t ex, har gjort en berginventering 1995, som utgår från produktionsaspekter och egen verksamhet. I första hand har intressanta områden med en radie på ca 2 mil från avnämningstillstånd inventerats. Berör Sundsvalls kommun, Härnösands kommun (från Lill Hussjö till Oringen), samt Örnsköldsviks kommun (Jan Skoglund, Vägverket, muntl.).

Bilaga 4. Inventering av morän

Inventering av morän

Någon officiell, för myndigheterna tillgänglig inventering på moränmaterial i länet har inte gjorts så vitt miljökontoret känner till. I samband med diskussioner kring täktillstånd har exploitörer hänvisat till en inventering som utförts på 1970-talet av Janne Lundqvist.

Behov av moräninventering

Det finns många både positiva och negativa aspekter på moräntäkter. I Sundsvalls kommun finns för närvarande ett fåtal moräntäkter. Miljökontoret anser att en moräninventering bör starta upp snarast möjligt. Inte minst viktig är att ta reda på om det överhuvudtaget är ett realistiskt alternativ/komplement för regionen.

Det är även viktigt att ha alternativ vid tänkt exploatering för att kunna välja bästa lokalisering ur miljö- och störningssynpunkt.

Argumenten för en moräninventering kan sammanfattas enligt följande:

Riklig förekomst av morän

Morän är av inlandsisen direkt avlastat material, som alltså inte transporterats av isälvar där avrundning och materialuppdelning sker. Moränmaterial är rikligt förekommande men där fraktionsuppdelning och kvalitet varierar.

Alternativ till naturgrus

Morän och även recirkulering av material måste bli ett reellt komplement till direkt täktverksamhet av tidigare inte brutet material. Det kommer troligen att råda brist på material om inte även morän blir ett komplement till bergkross, recirkulerande material och minskande uttag av grus i framtiden.

Lämpligt material för vissa vägbyggnadsändamål

Särskilt för grusvägsunderhåll har morän egenskaper som gör det till det mest lämpliga materialet.

Ojämn kvalitet

Kvaliteten på materialet varierar liksom att det oftast ingår en finfraktion i materialet som ställer krav på att detta finare material avskiljs, vilket i sin tur kan ge miljöproblem. Kvalitetsskillnader i olika moränförekomster behöver kartläggas.

Problem med slamflykt

Den finfraktion som i vissa fall behöver avskiljas kan ge miljöproblem genom t ex läckage till sjöar och vattendrag. Partiklar är mycket skadliga för vattenorganismer men kan även ha adsorberade näringsämnen och gifter.

Återställning

Det rikliga förekomsten av morän och det faktum att en viss del finmaterial måste sorteras ut ger å andra sida goda möjligheter till en landskapsanpassad återställning och ger ett bra underlag för senare skogsplantering.

Risk för störning för omgivande bebyggelse och miljö

Konflikter gentemot boende och bevarandebestånden måste utredas.

Konflikt med kommunala planer

Kommunala planer är givetvis ett självklart underlagsmaterial för en inventering för att undvika konflikter.

Minskade transporter

En inventering av lämpliga moränfyndigheter skulle kunna minska transporter framför allt vid anläggande och underhåll av vägar. Behovet av minskade transporter behöver dock vägas mot andra aspekter.

Bilaga 4. Inventering av morän

Minskad risk för fellokalisering av såväl moräntäkter som objektsbergtäkter p g a
bristande alternativutredning

Redan nu börjar exploatörer söka tillstånd till objektstäkter av berg, d v s täkter som berör speciella projekt. Risken med det är att när man drar ner på antalet grustäkter så får vi en motsvarande ökning av bergtäkter. Beroende på svårigheter att återställa berg, liksom deras ofta landskapspräglade egenskaper, är det inte önskvärt att man får en stor mängd bergtäkter. Bättre bör vara att ha ett fåtal större och väl prövade täkter, som har en varaktighet i många decennier. I samband med bergtäktsverksamhet uppstår ju även störningar såsom sprängningar, risker för sprickbildningar i berg med ökade risker för grundvattenpåverkan och påverkan på bergborrade brunnar m.m.

Det finns också risk att i samband med att naturgrustäkterna minskar så ökar trycket på att få tillstånd till moräntäkter utan att miljökonsekvenserna och alternativen är tillräckligt väl undersökta.

Förslag till beslut

Med hänvisning till ovanstående föreslår miljökontoret miljönämnden besluta att till länsstyrelsen framföra önskemål om att inventering av brytvärda moränmaterial i länet snarast påbörjas.

Selångersåns avrinningsområde

Bakgrund

Selångersån är riksintresse för naturvård främst beroende på betydelsen som reproduktionslokal för havsöring. Sammanvägda bevarandevärden för naturvård därutöver är att ån hyser reproducerande flodpärlmussla, (flodkräfta), ornitologiska och botaniska värden.

I den nyligen utkomna Vattendragutredningens betänkande "Vilka vattendrag skall skyddas?" (SOU 1994: 59), har Selångersån tagits upp bland skogsåar till Bottenhavet som kan komma att få ett utökat skydd enligt 3 kap. 6 § NRL. Det innebär främst ett utökat skydd mot vattenkraftsutbyggnad. I betänkandet påpekas grundtanken om att hela avrinningsområden bör beaktas och inte enbart vattensträckor i sig. Detta är naturligt i och med det intima samspelet mellan ett vatten och dess omland.

Selångersfjärden är en gammal havsvik som fortfarande hyser brackvattenarter och därtill har en individ och artrik snäckfauna liksom den för våra breddgrader sällsynta karpfiskarten Sarv. Åns delta i sjön är det största levande deltat av nämnvärd storlek i länet.

I detta område satsas nu stora resurser på en stadsnära rekreationsmiljö, bland annat strandpromenader o dyl.

Problembild

Systemet har undersökts kontinuerligt sedan 1976, främst dess nedre delar omfattande ån upp- och nedströms Selångersfjärden, sjöarna Selångersfjärden och Norrfjärden samt Töväbäcken. Därtill har undersökningar gjorts i Sticksjön (tillrinningssjö till Norrfjärden).

Problembilden har varit generell övergödning samt påverkan från Blåbergstippen och Töva virkesterminal på systemet. Förutom kem-fys data har en del kompletterande biologiska undersökningar gjorts: bottenfaunaundersökning, elfiske och burförsök med fisk i Töväbäcken 1981 och 1989, i huvudsystemet har en mindre bottenfauna-/planktonundersökning gjorts 1989 och 1992 samt ett provfiske i Selångersfjärden 1986. Gatukontoret ansvarar för ett recipientprovtagningsprogram som bl a inkluderar undersökning av bottenfauna i ett antal punkter i anslutning till Selångersfjärden/Selångersån.

Därutöver har länsstyrelsen (Håkan Söderberg muntligt 1994-11-03) material om bottenfauna i systemet: I Selångersfjärden bottenfaunaundersökning, ett prov plus undersökning av molluskararter som finns, bla finns nedströms sjön Sveriges nordligaste förekomst av målarmussla. I Sulåsystemet är bottenfaunan undersökt på tre lokaler, en ovan förgrening med Sättnåån, vid Sulådammen och i/vid (?) Sulsjön (i kalkningsuppföljning). Det finns luckor, t ex Sättnåågrenen är dåligt känd utom beträffande förekomst av flodpärlmussla (med undantag för ån mellan sjöarna och Sulåsystemet där ytterligare undersökning behövs). Eventuell förekomst av flodpärlmussla nedströms grustäkterna är ofullständigt undersökt. Enligt Håkan S. vet man lite

om var havsöringen tidigare lekte jämfört med dagens situation. Sulådammen är ett vandringshinder, men är samtidigt ett skydd mot den täktverksamhet som bedrivs idag och dess "okontrollerade" materialflykt till vattendraget, skyddszon saknas.

Beträffande punktutsläpp har kommunen vidtagit åtgärder de senaste åren genom att koppla blåbergstippens lakvatten till Tivoliverket och nu senast bygger man ett "bräddningsskydd" kallat Regnbågen (kostnad ca 60 miljoner). De pumpstationer som finns har byggts om och fått ökad kapacitet, därutöver har oljeavskiljare utefter Selångersån gått igenom mm.

När det gäller diffusa utsläpp drogs sommaren -94 ett projekt igång som kallas "Stäm i bäcken". Projektet började som en avloppsinventering men har utökats till att omfatta en "total" påverkansbild inom i stort sett hela avrinningsområdet. Detta är en logisk följd av tidigare mätningar, dvs att bena upp och följa ett vattensystem uppströms för att kunna bedöma olika grader av påverkan och deras ursprung, samt för att kunna ge vidare åtgärdsförslag.

I och med att hela avrinningsområdet ligger inom Sundsvalls kommun ges unika möjligheter att få ett totalgrepp om situationen i detta område, påverkan och åtgärder som behövs för att säkerställa dess kvaliteter.

Förslag

För att kunna göra målformuleringar och sedan mäta förändringar skulle komplement till rena kem-fys data behövas, speciellt eftersom längre tidsserier saknas uppströms i systemet. Tidigare finns en referensmätning - Kovland, som startades 1991 men som visar spår av påverkan.

Mätningar av tot-N och tot-P startades i höstas för att i stora delar täcka in avrinningsområdet. Vad som skulle behövas är ett rejält avstamp, referensprovtagning, dvs hur mår systemet idag i mätbara termer. En bra parameter därvid är en bottenfaunaundersökning i ett tiotal punkter, tagna enligt BIN-normer och kvalitativt/kvantitativt bedömda. Det innebär dels en naturvärdesbedömning i varje punkt (10 meter), dels påverkan från näringsämnen/organisk belastning, eventuellt försurningspåverkan samt övrig påverkan. Därtill fås uppgifter om födounderslag för fisk. Tidigare bottenfaunaundersökningar blir hjälp vid bedömningen. I samband med en bottenfaunaundersökning skulle även utsättning av vattenmossa för att kontrollera metallflödet vara tänkbart.

Detta bör sedan kopplas till gjorda och kommande elfisken och flodpärlmusselinventeringar. Kostnad för enbart bottenfaunaundersökning med utvärdering ligger omkring 5 000:-/punkt.

Därtill föreligger ett behov att uppskatta flödet i ån, eventuellt även i delarmar, åtminstone uppströms Selångersfjärden för att kunna beräkna fosfortillfödet och belastning på sjön. En sedimentundersökning i sjön, liksom även i Norrfjärden och kanske också i Prästjärn, för att beräkna repektive sjös fosforpool är också önskvärd. Enligt uppgift från Erik I. finns PULS-mätning i ett åsystem i Timrå kommun (Mjällån), från vilken man skulle kunna kalibrera vattenföringsdata till Selångersån, till en rimlig kostnad.

Frekvens och omfattning av vattenprovtagning kan behöva ses över, och kanske även inkludera sedimenttransport (svårt att mäta). När det gäller frekvensen på vattenprovtagningar bör den ligga på minst sex gånger per år och initialt ett år gärna köra tolv gånger och därtill 2-4 mätningar flytande vid extrema flöden i systemet (toppar). Fosfor till exempel läcker ur jordar genom partikelbunden erosion i första hand, på grund av starka bindningsmekanismer, medan nitratkväve lätt läcker ur jordar.

jordar genom partikelbunden erosion i första hand, på grund av starka bindningsmekanismer, medan nitratkväve lätt läcker ur jordar.

Konkretisering och kostnadsaspekter

Vattenprovtagningar i vattendragen:

- 1) vad säger tidigare analyser, d v s var är de tagna, omfattning - frekvens och parametrar som ingått. Vad pågår nu?
- 2) samordning med gatukontor och länsstyrelse (bl a kalkkontroll) samt eventuell PMK-mätning.
- 3) utökning av antal punkter uppströms, så att hela systemet täcks in, kan omfatta omkring 15 punkter.
- 4) intervall (se nedan) och frekvens (12 gånger per år till att börja med plus 2-4 flytande provtagningar vid extremflöden - toppar).
- 5) differentierat intervall, d v s för att få ned kostnader kan man först göra en provtagningsomgång med heltäckande parameterlista (enligt punkt 7 nedan) vid respektive säsong (låg-/ högvattenflöden), och se utfall om vissa parametrar är ointressanta i ett delsystem och kan tas bort. Upprepas sedan vid åtminstone ett tillfälle när motsatt flöde mot det första provtagningstillfället råder, kort sagt så att både låg- och högvattenflöden får minst en "komplett" parameterlista och eventuellt också att olika årstider täcks in.
- 6) kompletterande biologiska och geologiska undersökningar.
- 7) kem-fys mätningar, parametrar som bör ingå eller diskuteras innan de utesluts (d v s bidrar de i detta specifika fall med önskvärd information eller är de "helt onödiga"):
 - färgtal
 - totalfosforhalt, som i sig består av fosfatfosfor (löst oorganisk), löst organiskt fosfor och partikulärt bundet organiskt fosfor.
 - totalkvävehalt, som kan delas upp i nitratkväve, organiskt kväve och ammoniumkväve (de båda senare kallas gemensamt för Kjeldahlkväve)
 - grumlighet / suspenderat material
 - materialtransport / sedimentfällor
 - COD Mn / TOC
 - pH / alkalinitet
 - konduktivitet
 - syrgashalt/-mättnad
 - temperatur vid provtagningstillfälle
 - metaller i vattenmossa
 - spec: aluminiumhalt i vatten (jämförs med färgtal)
(? vad har SGU om bakgrundshalter här, vad finns inom kalkuppföljning?)
 - vattenföringsdata - PULS?
 - kemiska bekämpningsmedel t ex TCA
 - flodpärlmussla, miljöindikator med hög upplösning (skalundersökning)

- övrigt ?
- spec: sjöar, sedimentundersökning gällande näringsinnehåll och frigivning av aerobt / anaerobt, även tungmetallinnehåll bör karteras i sediment, (organiska gifter ?).

Punkt 1, 2 och 3). I vattensystemet kan idag, inklusive pågående undersökningar inom recipientkontroll, urskiljas 28 punkter (se bifogad lista). Av dessa ingår 11 i recipientkontrollen. Nya punkter som är tänkbara i ett första skede, där sedan i första hand neddragning i antal kan göras, uppgår således till 17 stycken. I dessa ingår punkter som har tillkommit för att utröna hur två uppströmssjöar mår och hur mycket näring de binder/ omvandlar. Berörda sjöar är Bjärnesjön och Gåltjärn. Båda sjöarna misstänks ha höga fosforvärden. Av de punkter som ingår i recipientkontrollen berör 4 stycken sjöarna Selångersfjärden och Norrfjärden, egentligen två punkter med två olika djup som provtas, där möjligen parameterintervall kan justeras (kompletteras). I övrigt är tre punkter inte intressanta i det här projektet, ligger nere i staden. De punkter som kvarstår kan kompletteras med ökad frekvens enligt ovanstående förslag, samt någon komplettering i parameter. "Ointressanta" delar stryks successivt. En första provtagningsomgång har genomförts beträffande fosfor och kväve i en stor del av avrinningsområdet (se bilaga).

Frekvens och ingående parametrar i pågående recipientkontroll: alla punkter omfattas av konduktivitet, pH, tot-P, tot-N, syrgashalt/-mättnad, BOD7, bakterier, färgtal, grumlighet och COD. Frekvens på provtagning är fyra gånger per år. Utvidgas enligt förslag ovan i samråd med gatukontor. En generell utvärdering gjordes senast 1993 av miljökontoret, se bilaga.

Sticksjön, som avvattnas till Norrfjärden, är undersökt vid ett flertal tillfällen på grund av eutrofieringsproblem, där vidare pålysning får visa vilken koppling som kan göras. Tövatertinalens mer sporadiska provtagning kan ge kompletterande information.

Länsstyrelsens kalkuppföljningskontroll: I Sulån finns tre lokaler som elfiskas varje år, koordinater är X= 693249; Y= 156632. Sörån likaså (?), koordinater X=693446; Y=159864. Väster- Lövsjön och Sulsjön provfiskas vart tredje år 1995, -98 o s v resp. 1996, -99 o s v (koordinater X= 693032; Y= 155932 resp. X= 694251; Y= 155385).

I alla fallen - pågått hur länge ? resultat ?

Bottenfaunaundersökningar i ovan nämnda vattendrag och sjöar och med samma koordinater i resp. plus en lokal till i vardera sjön. Kvicksilver-/ selen undersökning i Väster- Lövsjön 1995, -97 o s v. Dessutom kvicksilveranalys av gäddor från Västansjön och Nästjärnen, 1996, -99, o s v. Ingen Hg- effektkontroll i Sulåsystemet.

Kem-fys i kalkuppföljning: omfattar parametrarna pH, alkalinitet, konduktivitet, färg, kalcium och magnesium. Vattenkemiprover tas i samtliga kalkade sjöar i projektet, varje år ett- två tillfällen/ år i Sättnåsystemet (9 sjöar) och en gång per år i Sulåsystemet (2 sjöar). Därtill i resp. vattendrag, på 5 resp. 4 lokaler, upp till fyra gånger per år. Se även bilaga.

PMK- punkt finns veterligt inte inom systemet.

Punkt 6) Bottenfaunaundersökning vidtas när problemområden är inringade, för att klargöra nuvarande status i mer långsiktsperspektiv och som sedan kan användas som en referens för önskad förändring/ måluppfyllelse. Det måste klargöras var i systemet som havsöring leker idag och var dess uppväxtområden finns. Hur väl fungerar reproduktionen, täthet av ungar ? Var finns flodpärlmusslan i systemet, förekommer reproduktion på alla dessa lokaler? I båda fallen bör klargöras dessutom var arternas utbredningsområden var tidigare, när förhållandena var mer naturliga/ opåverkade.

I samband med detta måste givetvis vandringshinder karteras, om det ej redan gjorts, som i sig är en naturlig förklaring till utbredning.

Fler undersökningar liksom försök är tänkbara.

När det gäller geologiska undersökningar är det av stort intresse att kunna kvantifiera vad som är naturlig materialtransport och som behövs för att hålla deltat (ett av länets finaste) i Selångersfjärden vid liv och vad som orsakas av mänsklig aktivitet, direkt eller genom obetänksamhet. Materialtransporten torde även ha en indirekt betydelse för förekomst av både flodpärlmussla och havsöring. I båda fallen genom direkta fysiska störningar och även påverkan på syreupptagning, där reproduktionsfas normalt är mest känslig.

Transporten har även betydelse för näringsämnen, partikulärt bunden fosfor, och Selångersfjärdens fysiska uppgrundning. Sjön avsnörs successivt från havet, som dock beror på landhöjningen, där ca en centimeter höjs varje år och där sjön/-sjösystemet visar påtagliga förändringar sedan ett sekel tillbaka.

Punkt 7) Parameterintervall, se ovan.

Kostnader, uppskattningar: (Kommer att uppskattas inom kort).

Målformuleringar - utgångspunkt

När man skall formulera en målsättning för projekt "stäm i bäcken", är det naturligt att utgå från Selångersåns klassning som riksintresse. Vad har gjort att ån har fått detta epitet och hur värnar man om de värden som finns, samt kan de utvecklas än mer? I det senare fallet menas att optimera förhållandena för bakomliggande värden, där t ex tidigare utbredningar kan vara en måttstock (om de har vikit), liksom att vattenkvaliteten återgår till någon form av bakgrundsnivå (vilken måste uppskattas/ beräknas) eller acceptabla avvikelser från denna, påverkansgrad.

När det gäller vattenkvalitet är det inte alltid helt givet att t ex halterna av näringsämnen skall vara så liten som möjligt eftersom det i sig, till en viss gräns, innebär sämre födounderlag för fisk. Det kan dock vara svårt, åtminstone rent etiskt, att motivera en högre näringshalt / annat ämne än den naturligt givna; var skall gränsen sättas, för vilka ämnen, vet vi vad som kan hända i andra delar av systemet, t ex sjöar där intern gödsling kan påbörjas, o s v. Ytterligare ett perspektiv är att människan i så fall direkt kan komma att påverka evolutions-/ förändringsprocesser, bl a för stenotypa organismer med snäva miljökrav, dit troligen flodpärlmusslan hör.

Kan också innebära att vidarutveckla, t ex bygga trappor till tidigare inte tillgängliga områden för vandringsfisk. Det måste poängteras i sammanhanget att åsystemet skyddas från vattenkraftsutbyggnad, vilket är en absolut grundförutsättning för att bibehålla bakomliggande värden. Som framgår ovan är Selångersån upptagen som förslag till ett utökat älvskydd.

Det kan också komma fram värden, av riksintresse i bästa fall, som man inte tidigare kände till. I nuvarande riksintressebeskrivning står följande: "Den långa, oreglerade Selångersån utgör ett för länets totala havsöringbestånd mycket betydelsefullt reproduktionsområde. Åns goda vattenkvalitet ger vattendraget värde som refugie för försurningskänsliga vattenväxter och djur. Selångersån med Selångersfjärden hyser även ornitologiska och botaniska värden. Deltabildningen vid åns utlopp i Selångersfjärden är länets enda levande delta av betydelse." När det skrevs kände man nog inte till den rikliga förekomsten av flodpärlmussla. Ytterligare värden utgörs av sarv och målarmussla

Ett försök till summering blir således att bibehålla och vidareutveckla en mångfacetterad livsmiljö för både land- som vattenlevande djur och växter, som förutom självklart egenvärde även bidrar till att skapa värdefulla rekreationsupplevelser. Grundförutsättning är helhetssyn.

Försök till konkret målformulering (tidsperspektiv utelämnas än så länge)

- att genom informations-/ kommunikationsinsatser skapa förståelse och stolthet (vi- känsla) hos sundsvallsbor, boende inom avrinningsområdet i första hand, för de värden som finns och vad som pågår samt vad som kan komma att behövas för att bevara / vidareutveckla värden.
- beträffande det tillväxtbegränsande ämnet fosfor skall påverkansgrad (enligt SNV 90: 4) vara 0 (ingen eller obetydlig påverkan) i hela systemet . Möjligen kan man acceptera, eller tvingas acceptera, påverkansgrad 1 (tydlig påverkan) i sjöarna Selångersfjärden, Norrfjärden (och Prästjärn ?) liksom i Selångersån nedströms nämnda sjöar. Samtidigt gynnas troligen fågelliv, medan varken sarv eller målarmussla torde påverkas negativt. Vidare undersökningar får visa hur hotade sjöarna är beträffande igenväxning och som kan medföra strängare krav.
- beträffande det i vissa fall tillväxtbegränsande ämnet kväve, t ex i mycket näringsrika sjöar och i egentliga Östersjön samt Västerhavet, är det önskvärt med påverkansgrad 0, men där det är svårt att påverka sett i ett storskaligt perspektiv. Här spelar även ämnets många skepnader in med ett flertal omvandlingsprodukter som även står i kontakt med atmosfär. Därtill läcker ämnet lätt från jordar och där även skogsmark börjat läcka (skogsgödsling bör inte ske inom avrinningsområdet). Som mål sätts därför i första hand högst påverkansgrad 1.
- transport, dels till sjöarna och dels till havet, av främst fosfor och kväve beräknas för att uttröna påverkan. Här kan vidareutveckling av mål för främst sjöarnas skull behöva göras när mer kunskap är tillgänglig.
- syretärande ämnen, påverkansgrad 0.
- grumlighet (turbiditet), påverkansgrad 0.
- suspenderat material, påverkansgrad 0.
- pH / alkalinitet, påverkansgrad 0, (inom kalkningsuppföljning) i "hela" systemet.
- metaller, påverkansgrad 0, åtminstone i vattenfas / vattenmossa, men där påverkansgrad 1 troligen är mer realistisk ?
- havsöring och flodpärlmussla skall minst återta tidigare livsmiljöer, om de är kända, i annat fall får man utgå från potentiella biotoper och ha som mål att de besätts. Här kommer även eventuella restaureringar / biotopförbättringar in såsom utsättning av lekgrus, sten till ståndplatser och strömkoncentratorer. Likaså kartering och ifrågasättande av vandringshinder.
- flodpärlmusslan skall reproducera sig i hela systemet där den finns optimalt.

- åtgärder i / uppströms Selångersfjärden får inte skada fågelliv eller deltat i sjön. Det är t ex inte otänkbart att kungsfiskare utnyttjar vissa frilagda branter till häckningslokal.
- alla avlopp, både enskilda och kommunala, skall ha rening enligt dagens krav, bl a SNV 1987: 6. Utvecklad teknik inom VA kan bli aktuell, d v s att införa separationsteknik. Därtill att rådgivning ges om mindre miljöskadliga tvättmedel etc.
- alla djurvårdsanläggningar inom avrinningsområdet, skall ha uppsamling / utformning enligt dagens krav. Gäller även mjölkkrumhantering, där rådgivning även ges om fosforfattiga tvättmedel.
- om möjligt bör inga åkrar ligga kala vintertid och sättet att plöja närmast vattnet bör ses över, där plöjning parallellt vattendrag bör ske inom åtminstone 10 meter ifrån. Beträffande skyddszoner, se nedan. I samband med det måste informationsinsatser göras som bl a klargör skyddszonernas betydelse för både livet i vattendrag och hur de kan bromsa läckage av främst fosfor.
- anläggande av våtmark bör finnas med i tänkbara åtgärder.
- översyn av kemisk bekämpning inom avrinningsområdet.
- gödsling bör utgå från markkartering.
- uppströms pågående täktverksamhet får inte påverka vattenkvaliteten i vattensystemet överhuvud taget. Som rekommendation därutöver bör ingen täktverksamhet tillåtas närmare vattendrag/ sjö inom avrinningsområdet, än ett normalt strandskyddsavstånd, d v s 100 meter. Återställning av täktsår är ytterligare en aspekt, både estetiskt och sårens dragningskraft för vissa tippbenägna personer. Därtill innebär en öppen täkt ökad risk för grundvattenföroreningar eftersom humuslagret inte längre skyddar. I sällsynta fall kan dock täktsåret ha blivit biotop för mer eller mindre hotad art, eller spontant ha återkoloniserats på ett acceptabelt sätt och bör inte efterbehandlas.
- tippning / nedskräpning följs upp, oavsett typ av material eller avfall som tippas i närområde.
- avverkning av skyddszoner bör ske i samråd med kommun, gällande barrträd, medan lövträd enbart bör gallras, "plockhuggas", eller lämnas i fred. Speciell aktsamhet måste beaktas vid lokaler för flodpärlmussla och uppväxtområden för öring. Beträffande skyddszoner bör ett absolut minimum om tio meter avses närmast vattnet. Företräde ges för lövträd, gärna grova, i dessa zoner som medför större biotoprikedom och mer föda för liv i vattnet.
- alla vattendrag i avrinningsområdet skall ha en skyddszon enligt föregående delmål.
- markavvattning bör inte ske inom avrinningsområdet och skyddsdikningar undviks i största möjliga mån, där de görs får inte direktutsläpp till vattendrag ske utan mellanliggande sedimenteringsanordning eller att översilning sker innan vattendrag/ sjö nås.
- skogsgödsling bör inte ske inom avrinningsområdet.
- diskussion med skogsvårdsstyrelse om anpassad avverkning i sluttningar för att minimera näringsläckage, hyggesareal etc.

Varuinformationsblad Kimanol

1. Leverantör och Produktnamn

Leverantör:	Kimit AB 981 86 Kiruna	Produkt:	Kimanol
		Produktbenämning:	Civilt sprängämne Blandsprängämne typ B
Tel:	0980-710 00		
Fax:	0980-109 02	Utfärdat:	December 1997
ERC(Nödtel):	020-99 60 00	Omarbetad:	-
Upprättat av:	Hans Karlström		

2. Sammansättning

Ämnen som ger varan dess hälsofarlighet

	CAS-nr	Halt	Farosymbol/Riskfras ¹
Ammoniumnitrat	6484-52-2	94-96%	V/R322
Eldningsolja	68334-30-5	4-6%	Xn/340-322-320-52/53

3. Farliga Egenskaper

Kimanol är ett sprängämne vilket innebär att Arbetarskyddsstyrelsens (AFS 1986:14) anvisningar om sprängarbete skall iakttas.

Brand i sprängämne kan övergå i detonation.

Långvarig hudkontakt kan orsaka sveda och rodnad.
Förtäring kan ge illamående, kräkningar och diarré.
Stänk i ögonen kan orsaka sveda och irritation.

4. Första Hjälp

Inandning:	Frisk luft
Hudkontakt:	Tvätta omedelbart med tvål och vatten

¹ För förklaring av farosymbol och riskfraser se under punkt 16 (övrig information)

- Förtäring:** Framkalla ej kräkning.
- Kontakt med ögonen:** Avlägsna ev kontaktlinser. Spola ögonen med vatten i minst 15 minuter. Kontakta läkare om problem uppstår.
- Allmän information:** Vid minsta osäkerhet eller om besvär kvarstår kontakta läkare.

5. Åtgärder vid Brand

- Intill sprängämnet:** Brand i närheten av sprängämne skall bekämpas på sedvanligt sätt. Kyl sprängämnet med vatten och om möjligt avlägsna det från brandhärden.
- I sprängämnet:** Brand i sprängämnet skall *aldrig* bekämpas. Utrym området och spärra tillfartsvägar. Larma Räddningstjänsten och kontakta leverantören. Vid brand kan giftiga nitrösa gaser utvecklas.

6. Åtgärder vid Spill/Oavsiktligt Utsläpp

Begränsa vidare spridning i t ex avloppsnätet. Omhändertas efter direktiv från leverantör

7. Hantering och Lagring

- Hantering:** Får endast hanteras av behörig personal. Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om sprängarbeten (AFS 1986:14) skall efterlevas. Tillstånd krävs från sprängämnesinspektionen
- Lagring:** Förvaras på betryggande sätt enligt Sprängämnesinspektionens författningssamling om hantering och import av explosiva varor (SÄIFS 1989:8). Förvaras åtskilt från antändningskällor. Tillstånd för lagring skall vara beviljat av polismyndigheten.

8. Förebyggande Åtgärder

- Begränsning av exponering:** Ögonsköljutrustning bör finnas tillgängligt. Undvik all typ av förtäring i samband med sprängämneshantering.
- Personlig skyddsutrustning:** Skyddshandskar och skyddsglasögon.

9. Kemiska/Fysikaliska Egenskaper

Utseende:	Vita korn
Självantändningstemp:	229° C
Lukt:	Eldningsolja
Explosiva egenskaper:	Ja
Oxiderande egenskaper:	Ja
Densitet:	850-1000 kg/m ³
Brännbarhet:	Medelgod
Löslighet i vatten:	Utmärkt

10. Stabilitet och Reaktivitet

Stabilitet: Sprängämnet skall ej utsättas för temperaturer högre än 75° C eller tryck högre än 0.4 MPa.

Undvik: Sprängämnet utvecklar ammoniak i basisk miljö och giftiga nitrösa gaser i stark sur miljö

11. Toxikologiska Data

Ammoniumnitrat: LD₅₀ = 2217 mg/kg kroppsvikt (oralt råtta)

Eldningsolja: LD₅₀ >5000 mg/kg kroppsvikt (oralt råtta)

12. Ekotoxikologiska Data

Ammoniumnitrat: LC₅₀ (fisk, 96 h) < 800 mg/L vatten

Eldningsolja: Inga data tillgängliga

Ammoniumnitrat bidrar till gödning av vattenmiljö, p g a kvävetillskott. Eldningsolja är svårnedbrutet och kan orsaka skada hos vattenorganismer, se vidare under punkt 2 (sammansättning) och punkt 16 (övrig information).

13. Avfallshantering

Avfall skall betraktas som sprängämne, vilket innebär att produktavfall skall omhändertas i enlighet med myndigheternas rekommendationer och gällande lagstiftning. Vid osäkerhet kontakta leverantör.

14. Transportinformation

Godsbeskrivning: Blandsprängämne typ B
FN-nr: 0082
Förpackningsgrupp: II

ADR

Klass: 1.1D
Ämnesnummer: 4

IMDG

Class: 1.1D
Page: 1117
EmS No: 1-02
MFAG No: Sub. 7.3

15. Klassificering och Märkning

Klassificering Explosiv vara klass 1.1D
Hälsoskadlig (Xn)
Blandsprängämne typ B

Märkning: Märkningskategori: Explosivt
Farosymbol: Bombetikett (E)
Huvudtext: Explosivt
Klass: 1.1D

Riskfraser: R2 - Explosionsfarligt vid stöt, friktion, eld eller annan antändningsorsak. R322 - Kan vara farlig vid förtäring.

Skyddsfraser: S37 - Använd lämpliga skyddshandskar.

16. Övrig Information

För handhavande av sprängämne krävs tillstånd.

Farosymboler

Xn: Hälsoskadlig
E: Explosiv vara
V: Måttligt hälsofarligt

Riskfraser

R322: Kan vara farlig vid förtäring
R340: Viss risk för cancer kan inte uteslutas efter ofta upprepad exponering.
R320: Kan vara farlig vid inandning efter ofta upprepad exponering
R52/53: Skadligt för vattenorganismer, kan orsaka skadliga långtidseffekter i vattenmiljön.

Hälsa, Miljö och Säkerhet

Explosiva varor är ömtåliga för stötar, friktion och värme och bör behandlas med varsamhet. Dolor (kvarvarande sprängämne och/eller tändmedel) utgör alltid en fara för oavsiktlig detonation under det senare arbetet med lastning, rensning (med maskin) och borrhning. Alla gaddar i sulan och andra återstående partier efter att sprängningen har avslutats bör undersökas med avseende på dolor. Varje enskild sprängning bör inkludera hantering av dolor i de instruktioner och rutiner som omfattar sprängningsverksamheten.

Det är inte tillåtet att använda öppen eld i närheten av explosiva varor och under laddarbetet. De flesta större explosionsolyckor beror på brand i explosivlager eller under transport. Explosivämnens känslighet ökar med stigande temperatur. Om branden sker i ett stängt utrymme eller under förhållanden där förbränningsgaserna ej kan läcka ut, uppstår en tryckökning som ökar omsättningshastigheten och kan leda till explosion. Om det en gång har börjat brinna i explosiv vara, är släckning vid de flesta tillfällen omöjlig och i högsta grad riskabel för släckningsmanskaper. Vid brand i explosiv vara skall man därför göra följande:

Försök inte att släcka. Branden kan snabbt gå över i explosion.

Stoppa all trafik och evakuera området kring branden. Minst 400 m bör utrymmas utrymmas och vid stora mängder beakta avstånden i Bilaga B SÄIFS 1989:8.

Sätt ut vakter.

Kontakta polisen och räddningstjänsten. - **Nödtelefon 112**

Läckage av kväve vid sprängning

Vid laddning av vattenfyllda hål kan delar av sprängämnet upplösas i vattnet. Under sprängningen kommer delar av reaktionsprodukterna att bli kvar i stenhögen. Odetonerat sprängämne efter sprängning medför motsvarande förhållanden. Det lakas successivt ut kväveföreningar i omgivande vatten, så som nitrater, ammoniumjoner och ammoniak, som kan ge övergödning på den yttre miljön.

Dyno Nobel har gjort försök och mätningar av mängden ammoniak i sprängsten, som skulle användas för utfyllning i Drammen-älven vid Mjøndalen. Sprängningarna utfördes med ett emulsionssprängämne som gav mycket låga värden, varför länsstyrelsen godkände att använda sprängstenen till utfyllning.

Sprängämnens förmåga att verka i vatten varierar med sprängämnestyp och i den grad emballaget kan hindra vatteninträngning. Anolit och Dynotex-rörladdningar har dålig vattenbeständighet och löses fort upp i vatten. Dymomit och emulsionssprängämnen har god vattenbeständighet och lämpar sig för vattenfyllda hål.

Allt sprängämne bör hanteras med handskar

Särskilt gäller detta dynamiter och annat sprängämnen som innehåller nitroglycerin eller nitroglykol. Dessa ämnen tas lätt upp genom huden och medför sänkt blodtryck, vilket kan ge kraftig huvudvärk, s k dynamiskskalle. Dynamiter kan också släppa gaser som vid inandning ger motsvarande obehag. Alla civila sprängämnen innehåller ammoniumnitrat som verkar kraftigt uttorkande på huden och kan vid långvarig exponering ge eksem.

Tändmedel

Sprängkapslar, elektriska och Nonel-sprängkapslar är produkter där en ytterst liten mängd sprängämne är inneslutet i en aluminiumhylsa. Om man följer de föreskrifter myndigheterna utfärdat angående hantering, användning, transport och lagring, har produkterna liten påverkan på den yttre miljön.

Basladdningen (sekundärsprängämne, normalt PETN eller Hexogen) avger vid defonation vatten, CO, CO₂, N₂ och NO_x, men detta i en obetydlig mängd relaterat till de mängder sprängämnen avger.

Tala lugnt och ge upplysningar i följande ordning:

Adress och kommun

Telefonnummer varifrån du ringer

Beskriv situationen

Sprängämnen

Spränggaser och arbetsmiljön i anläggningar under jord.

Val av sprängämne har största betydelse för arbetsmiljön i gruvor, tunnlar och andra anläggningar under jord. Ett krav på sprängämne som används på sådana ställen är att det skall vara syrebalanserat. Det betyder att det vid en idealisk omsättning av sprängämnet inte skall bildas giftiga gaser. Men på grund av påverkning från vatten och varierande detonationstryck beroende på sprickor och slag i berget, blir omsättningen sällan idealisk. Spränggaserna som uppstår innehåller alltid nitroxa gaser, kväveoxider (NO_x) och kolmonoxid (CO). Dessa är giftiga och kan, i värsta fall, vara dödliga. Beroende på sprängämnets sammansättning, bildas det dessutom andra förorenade restprodukter som exempelvis vattenånga, ammoniak, sotpartiklar, metalloxider (aluminium- och natriumoxid). Man bör därför sörja för god ventilation och utvädring innan återgång till sprängplatsen och inte uppehålla sig i gasproppen.

Mängden av ett kemiskt ämne som är tillåtet i luften på en arbetsplats är angivet i Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Vanligtvis anger normerna för luftföreningar högst acceptabla genomsnittskoncentrationer under ett 8-timmars skift. För kvävedioxid (NO₂) är gränsvärdena 2 ppm eller 3,6 mg/m³ och för kolmonoxid (CO) 25 ppm eller 29 mg/m³.

Efter sprängning utvecklar emulsionssprängämnen väsentligt mindre mängd giftig gas och ger bättre sikt i underjordsanläggningar än andra sprängämnestyper. I kombination med mekanisk laddning används därför emulsion i ökad grad vid sprängning av tunnlar och vid anläggningar under jord. Dyno Nobel har utvecklat ett system för mekanisk laddning av pumpbart emulsionssprängämne, se Titan SSE-systemet.

Blyazid

Detta är ett primärsprängämne som skall initiera basladdningen/sekundärsprängämnet. Primärsprängämnet är ett både säkerhetsmässigt och miljömässigt problem för de flesta producenter av tändmedel idag. Detta för att blyazid omvandlas till rent bly och NO₂ vid detonation. Dessutom är blyazid mycket känsligt för friktion, värme och slag, något som speciellt i produktionssammanhang icke är önskvärt.

NPED-sprängkapsel

Detta är beteckningen på en sprängkapsel, där primärladdningen är ett sekundärsprängämne av typen PETN (penty), vilket är väsentligt okänsligare för oavsiktlig initiering. Då bly inte längre avges till den yttre miljön och NPED-teknologin ger produkten en ökad säkerhet vid produktion, transport och hantering, är detta ett optimalt miljöval av tändmedel.

Fördrojningselement

Det användes tidigare bly- och kromatföreningar i de pyrotekniska satser som gav stabila fördrojningstider på intervallsprängkapslar. Det har idag utvecklats nya satser som har eliminerat användningen av cancerogena kromatföreningar och reducerat användningen av blyföreningar till ett minimum.

Ledarisolering för EI-sprängkapslar

Tidigare utnyttjades PVC för att isolera de elektriska sprängkapslarnas metallledare. PVC är idag ersatt med det långt mer miljövänliga ämnet polyeten (PE).

ADR-klassificering av sprängkapslar

Då sprängkapslar utan undantag traditionellt har innehållit primärsprängämne, har detta varit bestämmande för klassificeringen.

Sprängkapslar har varit klassificerat 1.1.B eller 1.4.B, allt efter sina massdetonerande egenskaper och packmetoder. Även om NPED-sprängkapslar i princip bara innehåller sekundärsprängämne, är även dessa sprängkapslar inordnade under transportklass B. Detta för att klart skilja tändmedel och sprängämne under transport och lagring.

Dyno Nobel har vidareutvecklat sina förpackningar för tändmedelsprodukterna så att där finns särskilda förpackningar i transportklass 1.4S, vilket ger ökad säkerhet vid hantering och lagring. Dessutom möjliggör denna transportklass samlastning med sprängämne, vilket underlättar transporten avsevärt samt tillåter produkterna att fraktas tillsammans med passagerartransport (passagerarflyg och båt).

DYNO
Dyno Nobel

Dyno Nobel Europe
Gyttorp, 713 82 Nora
Telefon 0587 85000, Fax 0587 255 35
E-post: info.gyise@eu.dynonobel.com
www.dynonobel.com

Sammanfattning av miljökontorets "projekt täkttillsyn" hösten 2004

Vid halvårsskiftet 2002 övertog miljökontoret tillsynen, ifrån länsstyrelsen, av alla täkter inom Sundsvalls kommun. Som ett led i detta har miljökontoret under perioden 2 augusti-1 oktober 2004 inspekterat i stort sett samtliga kända berg-, morän-, sand/grus- och matjordstäkter inom Sundsvalls kommun. Totalt har 78 täkter besökts – täkter med gällande tillstånd (27 st), husbehovstäkter (12 st) och täkter med utgången tillstånd som ska vara återställda enligt tillståndsbeslutet(39 st).

Täkter med gällande tillstånd

Vad det gäller täkterna med gällande tillstånd så har vi inspekterat verksamheterna med utgångspunkt från de villkor som anges i respektive täkts tillstånd. Vi har naturligtvis också tittat på hur verksamheterna bedrivs med hänsyn till omgivande natur- och miljöförhållanden. Utifrån detta har vi sedan skrivit till täktinnehavarna och påpekat eventuella brister och anmodat dem att åtgärda dessa inom ett visst datum. De flesta täktverksamheter har haft mer eller mindre allvarliga brister i sin verksamhet. Vårt påpekande om dessa har i de flesta fall lett till en bra kommunikation mellan miljökontoret och täktinnehavarna, som i de flesta fall säger sig ha förståelse för att de brister vi pekat på verkligen behöver åtgärdas.

Husbehovstäkter

Vad det gäller husbehovstäkter så finns det ett stort antal av dessa och de är i mycket varierande storlek - allt från täkter i "husbehovsstorlek" till täkter som t.o.m. är större än en del tillståndsgivna täkter. Husbehovstäkter bedrivs utan tillstånd och har därmed aldrig prövats vad det gäller t.ex. läge och skyddsavstånd till känsliga mark/naturområden som hyser vattentäkter och vattendrag etc. Vi har därför vid våra inspektioner framför allt utgått från täkternas läge och omgivande naturmiljö och utifrån detta skrivit till täktägarna och påtalat de brister vi noterat. Även här har vi påbörjat många bra dialoger med täktinnehavarna. Vad vi ser som ett problem med husbehovstäkter är: Hur definierar man en husbehovstäkt? Hur omfattande får verksamheten vara? Hur ställer man krav på återställning och NÄR kan man ställa krav på återställning?

Täkter med utgången tillstånd

Vad det gäller täkter med utgången tillstånd så ska dessa alltså vara avslutade och återställda. Här finns mycket stora brister. I de flesta fall gapar täktområdena ödsligt och vegetationslöst trots att många år har förflutit sen tillståndet utgick. Den största anledningen till detta är att inget jordtäckte återförts när täkterna avslutats. Därmed skapas mycket dåliga förutsättningar för en återetablering av vegetationsskiktet. Detta leder till att erosion från områdena fortgår år efter år, vilket ytterligare försvårar vegetationsetablering samt leder till ökad risk för negativ påverkan på ekosystemen i sjöar och vattendrag. I ett flertal fall fortsätter verksamheten i mindre eller större skala efter att tillstånden gått ut och kallas då ”husbehovstäktning”. Denna övergång från tillståndsgiven verksamhet till husbehovsverksamhet verkar ses som ett sätt att kringgå kravet på återställning som man ålagts genom täktillståndet. Detta är dock en grov missuppfattning. En avslutad täkt ska återställas innan ev. annan verksamhet träder i kraft inom området.

Sammanfattning av resultatet av ”projekt täktillsyn”

Generellt sett finns det inom täktverksamheterna en dålig kunskap om:

-var grundvattennivåerna i täkterna ligger.

-hur viktigt det är med en ordentlig skyddszon mot sjöar och vattendrag och att ett grundvattens kvalite ofta är mycket beroende av att de grusåsar som finns längs vattendragen sparas.

-att även små vattendrag har en stor betydelse för växt- och djurliv och grundvattenbildning.

-våtmarkers känslighet.

-den skada damm från täkterna kan åstadkomma i vattendrag och på växtlighet.

-det allvarliga att inte spara avbaningsmassorna till återställningen av täkterna eftersom det i dessa massor finns de för platsen naturliga fröbankerna vilket i sin tur påskyndar återetableringen av växtligheten.

-att det krävs en bra planering av hur återställningen av täkten ska utföras INNAN täktningen påbörjas. Här är det viktigt att tänka på vilka material som ska användas vid igenfyllning och utjämning av täktsåret och dess branter.

-den stora skada för återetableringen av växtligheten i de avslutade täkterna som buskörningen med motorcyklar, fyrhjulingar m.m åstadkommer.

-det är vanligt att täktinnehavarna anlitar olika entreprenörer för att bedriva verksamheterna i täkterna. Miljökontoret har i många fall sett exempel på att dessa entreprenörer har bristande kunskap om de villkor som finns fastställda i täkttillstånden men även i övrigt vad gäller allmän miljöhänsyn inom täktområdena.

En positiv utveckling är att hanteringen av oljor, drivmedel och kemikalier i täkterna generellt sett har förbättrats. Det blir bl.a allt vanligare att drivmedel förvaras i dubbelmantlade behållare och att även oljor och andra kemikalier förvaras på ett godtagbart sätt.

Ytterligare insatser

För att projektet ska ge de för miljön önskade effekterna av de genomförda inspektionerna och för att täktinnehavarna ska veta att deras arbete att förändra sina verksamheter till det bättre har varit värt att satsa på, så är det mycket viktigt att projektet följs upp som angivet i skrivelserna.

Miljökontoret kommer därför att innan 2004-års utgång besöka de täkter där vi skrivit till täktinnehavaren och påpekat brister. Detta gäller ett 30-tal tillståndsgivna täkter och husbehovstäkter.

Miljökontoret kommer också att inleda en dialog med länsstyrelsen vad gäller bedömningen av täkter som är avslutade och därmed ska vara återställda.

Miljökontoret kommer även att med länsstyrelsen ta upp frågan om vikten av att de olika täkttillstånden bör vara något så när lika utformade vad gäller villkor för vissa frågor. Detta är viktigt av rättvise/konkurrensskäl mellan de olika täkterna men även för att underlätta vid tillsyn.

Husbehovstäkter är ytterligare en fråga som miljökontoret kommer att diskutera med länsstyrelsen.

MILJÖKONTORET

Rolf Nygren

Tina Jonsson

Bakgrundsmaterial till kapitel A.7.2

Naturgrustäkter

- **med tillstånd:** Västanå 2:7, Sodalen 3:1, Nyland 2:32 o 2:22, Gåltjärn 9:4, Hällsjö 1:69 o 1:25, Nolby 7:17, Hassel 1:41, Lillström 2:26 Stöde Prästbord 1:16 (grus- och morän)
- **överklagade tillstånd:** Å 2:20 m.fl., Juni 101:3
- **husbehovstäkter:** Gåltjärn 2:26, Ede 3:24 m.fl., Loviken 1:11, Allsta 7:1 o 3:32, Tunbyn 1:48, Hassel 3:3, Nolby 4:3

Mängd naturgrus till betong

Uppgifter finns i SGU:s rapporter, senast i Per.publ. 2005:3.

Orörda åsformationer och andra formationer

Vi har utgått från Inventering av grus, Länsstyrelsen 1987:3 och egen kunskap. Vi har bortsett från den klassning av naturvärde som gjorts i inventeringen, eftersom vi bedömt att den har vissa brister, liksom att grusformationers värde allmänt har uppvärderats sedan rapporten skrevs..

Vi har dels räknat antalet formationer som är ”helt” (såvitt vi kan bedöma) opåverkade, dels formationer där även viss täktverksamhet pågått, vägar byggts m.m., men där vi bedömer att formationen fortfarande är skyddsvärd som helhet. Vi har inte räknat in grusformationer som är allvarligt skadade av t.ex. täktverksamhet, delar av dessa kan dock vara väl så skyddsvärda. I sammanräkningen har inte medtagits punkter som i rapporten beskrivs som ”liten grus/sand/klapper-förekomst”.

Grusformation, typ	Antal opåverkade	Antal påverkade men skyddsvärda	Totalt opåverkade + skyddsvärda
Ås	-	19	19
Ås i älvsediment	9	13	22
Åskulle	2	1	3
<i>Summa åsformationer</i>	<i>11</i>	<i>33</i>	<i>44</i>
Strandvall	19	3	22
Dalfyllnad	2	1	3
Passpunkt/strandterass	3	7	10
Läavlagring	9	10	19
Älvsediment	-	2	2
Kullar och fält	-	2	2
Delta	-	1	1
<i>Summa formationer</i>	<i>44</i>	<i>59</i>	<i>103</i>

I rapporten finns i kartmaterialet även små, ospecificerade formationer av grus, sand och klappersten. Antalet sådana formationer som enligt den kunskap vi har inte bedöms vara allvarligt skadade har summerats:

Grus: 164 st

Sand: 22 st

Klappersten: 0 st

Lena Ericsson

Naturvårdsverket

Svar på remiss angående prövningsnivåer för täkter

Bakgrund

Miljönämnden har från Naturvårdsverket fått rapporten ”Prövningsnivåer, hantering av uppgifter, begreppet täkt samt förslag till övriga ändringar” på remiss. Rapporten är en redovisning av ett regeringsuppdrag. Den förhållandevis korta tiden för besvarande innebär att remissen kommer att besvaras genom denna tjänstemannaskrivelse, och inte genom beslut i miljönämnden.

Sammanfattning av miljökontorets synpunkter

Punkterna nedan sammanfattar miljökontorets synpunkter. I efterföljande text har vi utvecklat motiven till vårt ställningstagande.

- Miljökontoret **instämmer** i att alla kommersiella täkter ska vara tillståndspliktiga.
- Den föreslagna skrivningen om uppläggning och bortforsling av redan utbrutet och bearbetat material kan behöva **förtydligas**.
- Miljökontoret **tillstyrker** att tillstånds- eller anmälningsplikt införs för vissa husbehovstäckter.
- Vi anser att det bör införas **tillstånds- eller anmälningsplikt även för andra jordarter** än naturgrus och berg.
- Vi anser att de föreslagna **mängdgränserna för tillstånds- och anmälningsplikt** behöver ändras, så att fler täkter faller under dessa punkter.
- Förslaget om att anmälningsplikten för krossning och sortering ska gälla enbart för verksamheter som pågår > 30 dagar **avstyrks**.
- Vi **avstyrker** tankarna om en ny ”prövningsnivå” med informationsplikt.
- Vi **tillstyrker** förslaget att avgift ska betalas tills täktens efterbehandling godkänts.
- Vi **tillstyrker** förslaget att sänka länsstyrelsernas avgift i de fall där kommunen tagit över tillsynen.
- Vi **anser att det inte är tillfredsställande** att bland annat större husbehovstäckter av morän enligt förslaget inte kommer att bli skyldiga att redovisa uttagna mängder mm till länsstyrelserna.

- Vi **tillstyrker** att länsstyrelserna ska behandla frågor om miljöstraffavgift när det gäller uppgiftsskyldigheten.
- Vi **föreslår** att i de fall kommunen tagit över tillsynen ska uppgifterna om produktionen alltid översändas till tillsynsmyndigheten för kännedom.

Kommersiella täkter och husbehovstäkter

I rapporten föreslår författaren att alla kommersiella täkter ska vara fortsatt tillståndspliktiga. Vi instämmer i bedömningen att alla kommersiella täkter ska vara tillståndspliktiga.

Rapporten redovisar erfarenheter från bland annat Västerbottens län där det framkommer att skogsbolagen har mycket stora husbehovstäkter. Vi har också från Sundsvalls kommun erfarenheten att husbehovstäkter kan vara väl så stora, och ge lika stora skador, som kommersiella täkter. Vi är därmed positiva till att rapporten förslår tillstånds- eller anmälningsplikt även för vissa husbehovstäkter.

I rapporten framförs att husbehovstäkter kan orsaka störningar i form av buller och vibrationer, och att det är otillfredsställande att olika regler gäller för täkter som kan orsaka jämförbara skador. Vi instämmer i den bedömningen.

I det förslag som sedan läggs föreslås dock att endast husbehovstäkter av naturgrus, berg och torv ska göras tillstånds- eller anmälningspliktiga. Anledningen till att endast naturgrustäkter tas upp, och inte täkter av andra jordarter, verkar vara att man enbart ser till målsättningarna om minskat uttag av naturgrus i miljömålet God bebyggd miljö. Men ska man ha ett helhetsperspektiv på täktverksamhet anser vi att man också måste väga in riskerna för påverkan på naturmiljön i övrigt, främst med koppling till miljömålen Levande sjöar och vattendrag och Myllrande våtmarker.

Vi förordar därför att även husbehovstäkt av andra jordarter än naturgrus ska omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt.

Det kan ifrågasättas om begreppet husbehovstäkt är relevant när det handlar om t.ex. de stora skogsbolagens täkter för att förse ett stort skogsbilvägnät med material. Vi har inget konkret förslag, men anser att man kunde överväga en övre gräns för hur stor en husbehovstäkt kan vara.

Mängdgränser för anmälnings- och tillståndsplikt

När man utgår från en viss volym/mängd för att anmälningsplikt skall föreligga kan man ha två infallsvinklar:

Antingen ser man på uttaget av materialet i sig eller så har man en helhetssyn - verksamheten kan kollidera med flera uppsatta miljömål.

Med en helhetssyn med biogeohydrologisk synvinkel, ser man att oavsett storlek på täkten kan en täktverksamhet ge skador - känslig miljö/hotad art

kan förekomma. En husbehovsexploator känner många gånger inte till sådant annat än i undantagsfall.

Inte minst på strandskyddsområden är känsliga miljöer att beakta.

Vi vet också att täkter ofta blir problemområden - nedskräpning, upplagsplatser, terrängkörning, skytte, osv.

En anmälning ger en signal till myndigheten. Med anmälan följer vissa skyldigheter både för tillsynsmyndigheten och för verksamhetsutövaren, t.ex. när det gäller handläggning av anmälan, egenkontroll, avgift till miljöskade- och saneringsförsäkringen mm. Tillsynsmyndigheten får efter anmälan genom sedvanlig prioritering inom sin verksamhet välja ambitionsnivå för tillsynen. Klart är dock att en anmälningsplikt ger ett register för täkter som annars måste letas upp genom inventeringar. Vi vet ju också att tillståndsgivna täkter ofta övergår i husbehovstäckter. Betonar man samtliga effekter, vilket innebär helhetssyn så uppstår frågan om någon gränsdragning överhuvudtaget ska göras. En skada behöver absolut inte vara kopplad till uttagsmängd med detta synsätt.

Skall en gräns för anmälningsplikt sättas bör den vara mycket låg men medge tomtarbeten t.ex. uttag i storleksordning 500 ton. Det blir därmed tydligare för verksamhetsutövare vad som gäller, det är inte så lätt att avgöra hur stora mängder ett uttag kommer att innebära. En anmälningsplikt för i stort sett all täktverksamhet blir lättare att kommunicera.

Vid kända naturvärden bör även mindre uttag falla in under anmälan för samråd enligt 12:6 miljöbalken.

För våtmarker bör inte finnas någon gräns för husbehovsuttag, då redan ett litet uttag kan göra stor skada för t.ex. hotade arter och hydrologi.

Gränsen för tillståndsplikt för naturgrustäckter bör sänkas.
Vi förordar alltså följande skrivning:

<p>Täkt för husbehov av</p> <ul style="list-style-type: none"> • mer än 500 ton men högst 5 000 ton naturgrus avseende totalt uttagen mängd • mer än 500 ton andra jordarter avseende totalt uttagen mängd • torv, oavsett mängd 	C
---	---

Gränserna för uttag ska gälla för fastigheten som helhet, och inte i de enskilda täkterna.

Behov av tillsynsvägledning när det gäller bedömning av uttagna mängder

Oavsett vilka gränser som sätts kommer det att behövas metodhandledning och tillsynsvägledning från Naturvårdverket/länsstyrelserna när det gäller hur man ska göra bedömningen av uttagna mängder.

Krossning

Hittills har vi fått kännedom om stora husbehovstäkter genom att krossning ska anmälas. Om man, som föreslagits, tar bort även anmälningsplikten för krossning och sortering < 30 dagar/år, kommer miljömyndigheterna inte att ha någon koll alls på dessa täkter.

Det händer ofta att krossning bedrivs med ett mobilt krossverk under någon eller några veckor i en täkt. Med den föreslagna förändringen kommer vi inte att få reda på att krossning sker, särskilt inte om den sker i husbehovstäkter som inte är tillståndspliktiga. Naturvårdsverket nämner att man talat om en informationsplikt för tillfällig krossning i utredningen ”Pröva eller inte pröva”. Vi är negativa till denna nya ”prövnings”-nivå. Den kommer troligen inte att innebära mindre arbete för tillsynsmyndigheten, som ändå måste fundera över om kompletterande uppgifter behövs och överväga krav på skyddsåtgärder mm. Men ska anmälningsplikten tas bort enligt förslaget är informationsplikten nödvändig.

Att få kännedom om täkter först när krossverk ställs upp är egentligen för sent. För att ha någon möjlighet att styra bort från känsliga miljöer och få igenom skyddsåtgärder t.ex. vad gäller påverkan på vattendrag krävs att miljömyndigheten får kännedom om den planerade verksamheten innan den satts igång. Vi förordar som ovan nämnts anmälningsplikt för täkt av alla jordarter redan från ganska små volymer.

Tillstånd behövs inte för upplag och utlastning av bearbetat material

Ett problem med täkter är att de inte efterbehandlas inom tillståndstiden. Av tradition har tillsynsmyndigheterna inte varit särskilt strikta med att täkten ska vara avslutad och efterbehandlad inom tillståndstiden.

Med den nu föreslagna skrivningen görs tydligt att kvarvarande upplag (av bearbetat material), sedan täkten avslutats genom beslut att godkänna efterbehandlingen, är tillåtet och inte kräver särskild prövning. Tillsynsmyndigheten får fatta beslut om att godkänna efterbehandlingen om kvarvarande verksamheter inte är tillstånds- eller anmälningspliktiga. Om det finns kvarvarande verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktig kan beslut om godkännande av efterbehandling inte fattas.

Men eftersom man vill plocka bort anmälningsplikten för krossning < 30 dagar/år skulle täkter kunna få beslut om godkänd efterbehandling även om krossning kommer att bedrivas.

Ska man tolka förslaget så att material som måste bearbetas (krossas eller sorterat) inte får lämnas kvar? Kan det i så fall göras tydligare?

Ett problem som vi uppmärksammat i Sundsvall är att tillståndsgivna täkter successivt övergår i husbehovstäckor. Detta kan eventuellt underlättas av att en del av täkten kan lämnas obehandlad, men där säkerhet ändå betalts ut. Upplag kan också i sig ge problem med t.ex. läckage av partiklar och damning, varför det blir viktigt att i tillsynen i samband med godkännande av efterbehandlingen att se till materialhögarna placeras på ett bra sätt.

Avgift ska betalas tills efterbehandlingen godkänts

Vi instämmer i detta. Men hur blir det med avgift där upplagshögar finns kvar? Där har täktens efterbehandling godkänts, och då återstår att ta ut timavgift för den tillsyn som kommer att bedrivas. Är det vad rapportförfattaren avsett?

Avgift till länsstyrelsen där kommunen tagit över tillsynen sänks

Täktinnehavarna har tyckt att de betalat orimligt mycket sammantaget, när tillsynen tagits över av kommunen och 70% av den tidigare avgiften ändå ska betalas till länsstyrelsen. Sänkt avgift till länsstyrelsen underlättar för kommunerna att ta ut avgift som motsvarar kostnaderna för tillsynen.

Uppgiftsskyldighet för täkter, krossar och sorteringsverk

Hur ska länsstyrelsen på reda på krossar och sorteringsverk som inte är anmälningspliktiga? Ett problem för statistikinsamlandet är att stora husbehovstäckor (främst skogsbolagens) för morän enligt förslaget inte kommer att omfattas av tillståndsplikt, och därmed inte är skyldiga att lämna uppgifter. De behöver inte heller lämna uppgifter om de bedriver kross- eller sorteringsverksamhet där, eftersom krossning/sortering sker i anslutning till en täkt (dock ej tillståndspliktig).

Uppgifterna ska lämnas till länsstyrelsen, som också sköter ev. miljöskattavgift

Vi har inga invändningar mot detta, men menar att kopia av uppgifterna alltid ska översändas till tillsynsmyndigheten i de fall kommunen tagit över tillsynen.

Miljökontoret

Lena Ericsson

Rolf Nygren

Ronnie Nordström